B. N. C.
FIRENZE
6 9 4
3

Digitized by Google

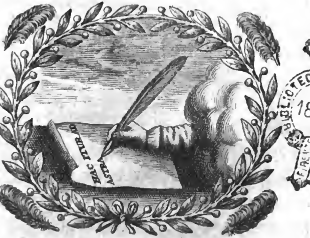
m. 694.3

MARIANGELI A FANO BENEDICTI AUCTARIUM

Ad Grammaticam Philoſophicam ejuſque Rudimenta.

In quibus præter illa, quæ de literis Latinis novè diſputantur, Groſippi ſententia de Lexicorum Latinorum virtutibus ac vitiis, quæque ratio in conficiendo linguæ latinæ Theſauro tenenda ſit, diſtinctè exponitur.

Acceſſit in Groſippi Grammaticam, Paradoxa, Nominum & Verborum Paradigmata, inque hoc ipſum Auctarium accuratiſſimus Index.

BIBLIOTECA NAZIONALE
1872

AMSTELODAMI,
Apud JUDOCUM PLUYMER Bibliopolam, propter Curiam, ſub ſigno Senecæ. M.DC.LIX.

Digitized by Google

Illuſtriſſimo Viro

D. HIERONYMO DE SAGARRAGA,

Senatori Regio & Sanctioris Conſilii in Inſubribus.

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI S. P. D.

IAM ipſi octodecim ſunt anni, cum in hanc noſtram Inſubriam appulſus, ea abſtinentia, integritate, religione ac ſanctitate jus reddidiſti, ut te non aliter ac reliquias aurei ſæculi omnes colant, tibi linguis animiſque faveant, ac proſperrima quæque augurentur, & ex quocunque honorum tuorum incremento, & acceſſione dignitatis maximum ſibi fructum capere videantur. Ego privato præterea nomine tibi me plurimum debere agnoſco, cum patrem meum τὸν μακαρίτην minime vulgari benevolentia dum vixit fueris complexus, & vita functo integritatis, fidei & officii teſtimonium prolixè impertiri ſoleas, quæ utraque res mihi ad Illuſtris Viri *Paſcaſii Groſippi* gratiam ſuffragata eſt, ut &

biblio-

bibliotheca ejus meo more ac modo uti, & ipſum quoties vellem adire ac de literis conſulere poſſem. Ea occaſione ſatiſne uti ſciverim, ex hoc arbitraberis ſpecimine, quod clariſſimo tuo nomini inſcribere mihi viſum eſt. Nec enim in eo quicquam invenies, quin id vel ex libris Groſippi, qua ſcriptis, qua editis mutuatus ſim; vel ex viva voce mecum & cum aliis hominibus doctis, officii cauſa ſubinde ad eum viſere ſolitis, differentis arripuerim. Etſi autem non fere inveniuntur Juriſconſulti, in Italia quidem noſtra & in veſtra Hiſpania, quibus quicquam operæ ad hoc literarum genus conferre libeat, quod ita hominem decet; ut *Humanitatis* ex eo nomen invenerit: non tamen periculum eſt ullum, ne tibi literarium hoc munus ſordeat potius, quam te demereat. Satis enim ornatiſſima illa Bibliotheca tua clamat, minime tibi remotum à politioribus literis eſſe ingenium, cum & veteres auctores omnes, & ex recentioribus, ut quiſque optimus cenſetur, in ea exſtent, tuque adventoribus tuis, viris literatis, facilè probes, te libros iſtiuſmodi nequaquam in apparatu modo habere, ſed quicquid ſubſecivi datur temporis, iis volvendis avide tribuere. Accedit neceſſitudo illa, quæ tibi

tibi cum Groſippo per XIII. jam annos prope fraterna intercedit, cujus inter homines natione ac vitæ genere alioqui differentes conciliandæ momentum aliquot in ſtudiorum ſimilitudine eſſe debuiſſe, alii ſuſpicantur, ego autem planè ſcio, adeoque prorſus dubium non habeo, cum alia ingenii ejus monumenta Theologica, Ethica, Politica & Hiſtorica inter libros tuos conſpicere, iiſque otium oblectare gaudeas, quin libenter iſta etiam, quæ tibi offero, ſis cogniturus. Vale, vir Illuſtriſſime, meque paterni erga te ſtudii & obſervantiæ hæredem gratia, ac benevolentia tua complecti perge.

Mediol. Kal. Jul. M. DC. XXIX.

AUCTARII

AUCTARII ARGUMENTA

1. DE *genere hoc loquendi,* Neceſſe habeo monitore.
2. Doceor à te, *non idem eſt, ac* Tu me doces. Johannes ab Auſtria *&* de Auſtria *rectè dicitur.*
3. *Nullus Genitivus ab Adjectivo regitur; nec ab ullo verbo.*
4. *De Syntaxi hac,* Petendum eſt pacem: *deque formali & materiali accuſativo, qui à verbis regitur.*
5. *Nullum eſſe verborum Modum Potentialem nec Permiſſivum.*
6. Scio quod es doctus, *vel* ſis doctus: *&* ſcio te eſſe doctum, *indifferenter dici. Quæque ſint virtutes ac vitia Lexici ſive Theſauri linguæ Latinæ.*
7. *De Syntaxi* Viſum ire, *&* Viſum iri: *deque Nominibus Verbalibus, præcipuéque Participiis.*
8. *De Relativorum, præcipuéque Reciprocorum ſyntaxi.*
9. *Annotationes in Alvarum de ſyllabarum quantitate.*
10. *De Verſuum Comicorum Dimenſione.*

Illuſtriſ-

Illuſtriſſimo Viro

BALDUINO DE MONTE SIMONCELLO

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI. S. P. D.

I.

NON vereor, ne quiſquam eorum, qui te norunt (quis autem paulo humanior in Italia te non noſſet, tam illuſtri nobilitate virum, & Latinæ atque Hetruſcæ eloquentiæ tot jam libris teſtatæ fama clarum?) me parum in eo decorè facere ſimulet, quod cum Marti jam opereris, & legioni claſſique præſis, ad te de literis referre non dubitem. Sciunt enim omnes, te haud paulo rectius, quam Homericum illum Aſteropæum, περιδέξιον ſive *Æquimanum* aut *Ambidextrum* perhiberi, qui pari facilitate belli pacíſque artibus, armis & literis ad ætatis noſtræ ornamentum uti ſoleas. Mihi hoc præterea ſatis exploratum eſt, te quicquid otij tibi ſuppeditat in nulla re libentius conterere, quam in eò litterarum genere, quod nomen ab humanitate mutuatum eſt. Ejus quippe rei pernoſcendæ occaſio decem abhinc menſibus Paſcaſij Groſippi noſtri beneficio mihi obtigit: ad quem cum hoſpitio in hac urbe noſtra divertiſſes, dignus fui habitus te tantum *Compellare virum, & dextræ conjungere dextram*, atque adeo tuo aliorumque doctiſſimorum hominum convictu uti, ac quemadmodum

mihi viſus ſum , *epulis accumbere Divûm.* Inde ex eo tempore præſtantes illas animi & ingenii tui dotes colere non deſtiti, quodque natura fert, ut quos ipſi probamus, iis maximè probari nos velimus, aliquod mei erga te ſtudij & amoris ſpecimen edere jam diu conſtitui.Eo conſilio nunc ad te mitto, quæ mihi Grammaticæ novæ Rudimenta , nonnullaque monita ex ejuſdem Paſcaſij Groſippi Adverſariis à me collecta ac digeſta ad prelum adornanti de capitibus quibuſdam ad Latinæ orationis conſtructionem pertinentibus,commentari viſum eſt. Quibus ſi non omnino operam me luſiſſe , ſed pretium aliquod laboris à me factum cenſueris , erit cur mihi gaudeam , meque minimè jam dubium mutuæ tuæ erga me voluntatis argumentum habere credam.

Novæ ergo Grammaticæ auctor, ut noſti,pag.131. clari in literis nominis viro ſolœciſmi dicam impegerat ob iſta ejus verba: *Nos monitore neceſſe habemus.* Id vehementer Magiſtrum meum ejuſdem docti viri diſciplinæ alumnum pupugit: eaque is re advocationem magiſtro commodare anniſus eſt, cum defenderet , non regularem in verbis illis ſyntaxin eſſe, ſed figuratam, quippe in quibus cum præpoſitio *In*, tum ſubſtantivum Nomen *Negotium* per ellipſin ſupprimantur,proinde acſi dictum foret: *Nos neceſſe negotium*,vel *neceſſarium opus in monitore habemus* : velut alter ille loquendi modus ſatis pervulgatus fidem facit,*Nos monitore opus habemus*,id eſt,noſtrum opus & labor eſt in monitore , ut monitorem ſcilicet habeamus: pro quo aliter dicitur,*Monitor nobis opus eſt*,id eſt, Monitor eſt illud opus, circa quod nos occupari convenit.Et *Monitoris opus nobis eſt* : ubi Genitivus objecti ſignificationem habet, velut auctor pag. 128. monuit, ſicut in hoc Plauti Perſa: *Non habui ei fidem argenti* , id eſt, non credidi, cum mihi argentum daturum. Ita opus monitoris , ſive de inveniendo monitore, noſtrum nunc opus & labor eſt. Poëta in Triphallicis:

Nemo meo melius nervum tendebat Vlyſſe ,
Sive illi laterum, ſeu fuit artis opus.

id eſt, ſive laterum firmitas , ſive ars & dexteritas quædam ad arcum intendendum requireretur. Plautino more dici etiam queat: *Monitorem nobis opus* vel *uſus eſt* , præpoſitione *Ad* vel

Circa aut certè verbo *Eſſe* per ellipſin ſuppreſſo, quod tamen loquendi genus poſteriores miſſum fecerunt. Sanctius quidem in Minerva negat Latinè dici, *Opus habeo monitore* vel *monitoris*. Sed Auctor noſter eum falli demonſtrat. Utitur enim illo Columella argenteæ ætatis ſcriptor, & Græcorum imitatione ſatis phraſis illa defenditur. Utroque enim modo Græci dicunt, *ἔργον ἐστι*, *opus eſt*, & *ἔργον ἔχω τοῦτο*, *hoc opus habeo*. Mitto, quod nec ipſo Tullio indignum eſſe hoc loquendi genus hic ejus locus in 2. de legibus monere nos videtur: *Tamquam hoc operis habuerit, ut hanc nobis ſedem efficeret ad diſputandum.* Hoc enim perinde eſt, aeſi dixiſſet: *Tamquam facere nobis hanc ſedem opus habuerit.* Certum præterea eſt, *Uſum* & *Opus* promiſcuè in eodem ſenſu dici. Virgil. *Nam nec erat coriis uſus*, id eſt, nulla utilitas erat in coriis. Salluſt. 1. hiſtor. *Vinarii laniique quorum præterea vulgus in dies uſum habet*, id eſt, quorum vulgus quotidie opus habet, quibus quotidie utitur. Nihil ergo intercedit, quin bene latinè dictum putetur, tam *Opus*, quam *Uſum habemus monitoris* aut *monitore*. Sed in *Neceſſe* longe alia eſt ratio: cum ea conſtructio nec regulis artis, nec conſuetudini bene loquentium ſit conſentanea. Si enim *Neceſſe* accipias pro adverbio, ut vulgo ſolent, nullo genere minor erit dicti abſurditas, quam ſi quis diceret: *Neceſſario habemus monitore*, ubi quid ſit, quod habemus, intelligi non poteſt: ſin autem quis concedat, Nomen adjectivum eſſe, quod vir ille doctus vel ex Calepino ſuo diſcere poterat, quem ab Auctore noſtro nullo numero haberi ridiculè indignatur: non poteſt nomen ejus ſubſtantivum in eo ſubaudire, niſi id alicubi à locuplete aliquo latinitatis auctore expreſſum oſtenderit. Ellipſis enim eſt figura Latinæ conſuetudinis. Niſi quis ergo doceat, latinos conſuevisse eo modo loqui, recuſare non poteſt, quin quod nec regulis, nec conſuetudini eſt conſentaneum, ſolœciſmus cenſeatur. Itaque minime dubium eſt, quin & ille *σολοικίζεσθαι* judicandus ſit, qui dixerit: *Multas arbores cadendum iri puto*: nam etſi hæc ſyntaxis ratione non deſtituitur, ſi ad ellipſin referatur, quaſi eſſet: *Viam iri puto ad cadendum multas arbores*, quomodo auctor noſter in hoc altero fieri docuit: *Multas arbores caſum iri videtur.* Quo exemplo promiſcuè

miſcuè dici planum eſt, *Canes venatum ducere,* & *ad venatum* & *ad venandum* , ſimiliterque *Ivit oppugnatum urbem* & *ad oppugnandum urbem:* quia tamen nemo unquam ſic locutus eſt, ut in participiis ejuſmodi paſſivis præpoſitionem ſupprimeret, ipſum loquendi genus non minus conſuetudini, quam regulis adverſatur, eaque re ſolœciſmi notam ducit: quod omnes diligenter ac ſine vitio Latinè ſcribere cupientes in primis meminiſſe Groſippus monet, ne ſyntaxi figurata freti, nova loquendi genera comminiſci ſolutum ſibi eſſe liberumque perperam arbitrentur. Exempli gratia, Latinæ conſuetudini congruit, ut dicatur: *Homini id ætatis tantum onus imponere non audeo.* *Non te hominem id ætatis mentiri pudet. Hoc noctis domo prodire non audeo.* In quibus *Ad tempus*, vel *Circa tempus* ſubauditur, velut ex aliis Plauti ac Ciceronis locis diſcimus. Similiter dici ſolet: *Venit id temporis, ut retinendus eſſet*, ubi *Negotium* ſupprimitur, ut *Negotium* vel *Res temporis* pro *Tempus* ponatur. Non tamen ſolœciſmi crimen effugerit, ſi quis dicat cum Tacito, *Hominem id auctoritatis*, vel *id ſapientiæ, talia deſignare turpe eſt.* Etſi enim dicas *Id ſapientiæ*, valere *ejus ſapientia*, rationem tamen locupletium ſcriptorum auctoritas deficit. Cæterum, quod doctiſſimus Alvarus vix credit futurum tempus in participiis paſſivis in *Dum* exeuntibus, & cum verbo ſubſtantivo poſitis ſignificari, de eo ut ſubdubitem facit hic Cæſaris locus in 1. belli civilis: *Miſericordia civium, quos interficiendos videbat.* Nam hic verbum *Eſſe* ſupprimi ſatis planum eſt: neque ullus relinquitur dubitandi locus, quin *Interficiendos eſſe*, non ſit aliud, quam *Interfectum iri:* quo quidem non *debitum officium*, aut *neceſſitatem*, quod perperam Alvarus ſibi perſuaſerat, ſed futurum tempus ſignificari tam clarum eſt,

Quam Solis radij eſſe, olim cum ſudum eſt, ſolent.

Vale literatæ nobilitatis decus, facque ut Mileſiæ tuæ, quod expectare nos jubebas, tandem exeant, & ab omnibus lectitari poſſint. Mediol. poſtrid. Kal. Jan. anni ineuntis M. DC. XXIX.

Nobi-

Nobiliſſimo & Ornatiſſimo viro
ALBERICO SEPTALIO JURISC.
MARIANGELVS A FANO BENEDICTI. S. D.

II.

SCis mirari multos ac negare ſatis intelligi poſſe, quod Groſippus in verbis paſſivis, cum præpoſitione *A* vel *Ab*, & ſubjectò Ablativo conſtructis, rem agentem ſignificari neget. Satis quippe perſpicuè rem agentem apparere, ſi dicam: *Ego à te doceor*, cum ſenſus ſit, *Tu me doces*. Verum iis, qui ſic diſputant, ſtatim regerere licet, non minus verborum illorum hunc eſſe ſenſum, *Ego à te diſco*, aut *de te ſio doctor*: in quibus verbis rem agentem nec ab ullo verbo paſſivo, nec à præpoſitione ſignificari planum eſt. Similiter cum dico, *Tu à me amaris*, non mea magis, quam tua exprimitur actio, cum exponere ſic liceat, *Tu à me amorem habes, tu es mihi in amoribus.* Rectè proinde in Propædia Logica Groſippus monet, accuratè rationem habendam eſſe, quid formaliter & ex ſe, quid materialiter, & ex eventu ſeu per accidens, oratio ſignificet. Hoc quippe fortuitum eſſe & accidentarium, quod verba hæc, *Tu à me amaris*, ſic explicentur, *Ego te amo*, cum non minus alia ratione qui velit, eà explicare poſſit. Ex ipſa vero verborum vi hunc eſſe illorũ ſenſum: *Tu ex parte mea amaris, hinc amaris*, ex ea ſcilicet parte aut loco, ubi ego ſum. Voces enim quemcumq; locũ ſignificantes, pariter *in Loco rationis*, & *in Loco rei* uſui eſſe, hoc eſt, tum in vero loco propriè dictò, tum in eo, quem per Analogiam pro loco mente concipimus. Jam voces *Vnde, Hinc, Inde, Nuſquam, A, Ab, De, Ex*, propriè ſignificant locum, à quo actio aut paſſio aliqua proficiſcitur: per ſimilitudinem vero Cauſſas, Subjecta, Adjuncta, Totum, Partem, præcipuéque Tempus, à quo quid cœpit. Hoc pluribus exemplis in eadem Propædia demonſtratum noſti: quorum pauca tibi in memoriam reduci, minimè ſpero ingratum habebis. Si ergo dicam: *Vnde fuit Hannibal? Indidem*

unde & Haſdrubal, nimirum *Carthagine, à Carthagine, de,* vel *ex Carthagine. Vnde exſulavit Ovidius? Roma* vel *Patria,* ubi præpoſitio ſubauditur. *Vnde ſcripſit? De Ponto,*vel *ex Ponto.* In iſtis Locus propriè dictus: ſed in iis, quæ ſubjiciam, locus Imaginarius aut Tropicus ſignificatur. *Vnde eſt tabellarius? A patre,* tamquam à loco, in quo eſt pater. Similiter *Miſſus eſt à patre,* locum ſeu partem,non rem agentem,ſignificat, ſicut in ſacris: *Spiritus Sanctus, quem Chriſtus miſit à patre. Vnde dabitur mihi viaticum? A me dabitur,* vel *Hinc dabitur,A me dabo.* Livius: *Plures ab Romanis equites ceciderunt,*id eſt, à parte Romanorum; ſicut *à Cæſare allatæ ſunt literæ,* pro literæ Cæſaris: ſicut *Reus à Milone,* pro Milonis reus: *Fulgor ab auro,* pro auri fulgor: *Servus à milite,* pro Militis ſervus: *Pars de mœnibus,* pro mœnium pars. Cic. *Diligentia à me expectatur,* id eſt, alii hinc à me diligentiam expectant. Plaut. *Gutta à me auferri non poteſt,* id eſt, tu guttam hinc à me auferre non potes. Idem: *Decet id abs te impetrari,* hoc eſt,me inde à te id impetrare.Livius:*Ab Latinis res repetitæ,* non ſignificat Latinos res repetiiſſe, ſed Romanos inde à Latinis. Verum quidem eſt, in paſſivis verbis nonnumquam agentis rei ſignificationem eſſe, ſed id fit per Accidens, quoniam Cauſſa agens, ſive princeps, ſive adminiſtra, aut inſtrumentalis, tamquam Locus, à quo motus principium eſt,concipitur: ut, *A Scipione victus eſt Hannibal.* Sed id non minus Activis verbis contingit: ut, *A Scipione cladem accepit Hannibal. Ab Achille periit* vel *occidit Hector.* Inde nimirum, id eſt, à parte vel loco Achillis, tamquam à cauſſa efficiente, profectus eſt motus, nempe cædes aut caſus. Sic in Ithyphallicis habemus: *Membrum quæritis, unde procreamur.* Quomodo, Hyginus in fabulis: *Gladius unde ſe Ajax interfecit.*

Ovid. *Pectora trajectus Lyncæo Caſtor ab enſe.*

Idem, *Neve peregrinis tantum defendar ab armis.*

In quibus cauſa inſtrumentalis ſignificatur,unde velut à Loco effectus cœpit: quod ipſum ſimiliter in materiæ ſignificatione uſuvenit. *Vnde caſa iſta eſt compoſita? Luto* vel *de luto, ex Luto.* Curtius lib.8.*Terra lini ferax, inde pleriſque ſunt veſtes.* Sic, *Vnde crevit Roma? Albæ ruinis,* ſeu *de ruinis,*aut *ex ruinis.* Totum quoque ut locus concipitur in iſto: *Hic inde eſt, de*

illo grege, *de illis* vel *ex illis*: *Duo fratri meo ſunt filii: inde majorem adoptavi mihi. Verſus de Phaniſſis* ſive ex tota Comædia Phæniſſarum. *Nihil de ſacro, nihil ex publico attigi*, id eſt, nullam partem ex toto ſacro aut publico. *De die convivia facere*, id eſt, inde à parte totius diurni temporis. *Non mihi partem iſtinc poſco de iſto vidulo*, pro partem totius viduli. Subjectum ſimiliter: ut, *Vnde emiſti hos captivos? Emi de præda, de quæſtoribus*. Ubi prius *De* Totum, poſterius Subjectum notat, cum ſervi ſint adjunctum domini. *Quæſivi de illo*, pro *ex illo*, tamquam notitiæ ſubjecto. De Tempore notius eſt, quam cui verba debeant impendi: quis enim neſcit, *Inde, Hinc, Dehinc* & *Deinde* Tempus, à quo motus principium habet, ſignificare? In quem modum Voces quoque Locum, in quo quid eſt, ſignificantes, ad Temporis notationem transferuntur, ut *Vbi* valeat Cum, *Hic* & *Ibi* verò Tum. Plaut. *Vbi voles pater eſſe, ibi eſto*, pro quando Voles, tum eſto: ſic, *Erit ubi vos ulciſcar locus*, pro tempus cum ulciſcar. *Non eſt nunc narrandi locus*, pro tempus quo narretur. Sed longum nimis ſit omnia, quæ Propædiæ Logica & Rhetorica ſuppeditant, hoc loco iterare. Illuc ergo revertor, unde abieram. *Ego à te doceor*, formaliter non eſt idem, quod tu me doces, ſed ego iſtinc, ſive à tua parte doctrinam capio, ſeu doctior fio: nam & præpoſitioni *De* locus eſt, ut Plaut. *Alios de te fieri doctiores*, id eſt, de te diſcere. Idem Pſeud. *Auferturne id præmium à me, quod promiſi per jocum?* SI. *De improbis viris auferri præmium & prædam decet*. Ubi videmus, *Auferetur à me*, non eſſe aliud, quam *Auferetur de me*. Pari modo *tu à me amaris*, formaliter non rem agentem, ſed partem ſive locum ſignificet, ac ſi eſſet: Tu hinc à me amorem habes, vel ex mea parte amaris, quomodo Catullus nos interpretari docet his verſibus:

Nulla poteſt mulier tantum ſe dicere amatam
Vere, quantum à me Lesbia amata mea es,
Nulla fides ullo fuit umquam in fœdere tanta,
Quanta in amore tuo ex parte reperta mea eſt.

Similiter quod eſt apud Terent. Phorm. *Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia*: id valere *ex parte illius*, hæc nos Cæſaris verba docent lib. 1. belli civil. *Pauca apud eos loe-*

cutus , quod ſibi à parte eorum gratia relata non ſit pro ſuis in eos maximis beneficijs, dimittit omnes incolumes.

Jam nec illud ſatis probatur multis , quod de adverbiis motum ex loco ſignificantibus Groſippi ejuſdem tradit Grammatica, *Iohannem de Auſtria*, perinde atque *Ab Auſtria* recte Latinè dici, ſuppreſſo nomine *Ortus*, vel *Oriundus*, vel *natus*, ut idem ſit, quod *Iohannes homo Auſtrius* vel *Auſtriacus*. Sed quàm illi in Latinis auctoribus hoſpites ſint , nihil negotij ſit magno teſtimoniorum cumulo demonſtrare , ex quibus glanum ſit veteres ſignificando motui ex loco Ablativis, cum præpoſitionum aliqua, ut *A, Ex, De*, ſive expreſſa, ſive ſuppreſſa, uti conſueviſſe. Virgil. *Paſtor ab Amphryſo*, pro Amphryſius. Livius: *Turnus Herdonius ab Aricia*, pro Aricinus. Cicer. *Homo obſcuro loco.* Plaut. *Adoleſcens de ſummo loco.* Hygin. *Theſeus ab Athenis*, pro Athenienſis. *Amphidamus de Arcadia*, pro Arcas. Iterum Cic. *De Gyaro ſcripſi*, pro ex Gyaro. Et Plaut. Trucul. *Tres adoleſcentes , Rure unus , alter urbe, peregrè tertius.* Terent. *Mercenarium à villa vidi.* Similia horum paſſim ſunt obvia. Illud tamen inſolentius non nemini videtur, quod Paradoxa literaria pag.61.in Plauto reponendum docuerunt: *Non ſum Animula*, pro non ſum ab Animula Apuliæ oppido. Sed neque hujus generis non plurima leguntur. Cæſar lib.1. civil. *Reducitur ad eum deprehenſus ex itinere Cn. Magius Cremona præfectus fabrum Pompeji* , pro Magius Cremonenſis , ens à Cremona, vel de Cremona ortus. Sic lib.3.civil. *Cæſar deſideravit C. Fulginatem Placentia, Agravium Puteolis*, pro Placentinum & Puteolanum. Plaut. Merc. *Video hoſpitem Zacyntho*, pro Zacynthium , à Zacyntho. Et Aſin. *Periphanes Rhodo, mercator dives*, pro à Rhodo, Rhodius. Propert. lib.4. *Erat Crotaliſtria Philis*, pro à Philis, urbe & inſula Nili. Ibid. *Tibia Mygdonijs libet eburna Cadis*; pro à Cadis urbe Mygdoniæ: etſi in veteribus membranis non *Cadis* , ſed *Modis* legi in Groſippi codice annotatum vidi, quod & rectius puto. Atque hinc opinor intelligis nihil à Latinè loquentium conſuetudine abhorrere, ſi quis te *Albericum Septala*, aut *de* vel *à Septala* , vel *Septalium* compellet: quomodo me quoque *Mariangelum à* , vel *a'e Fano Benedicti* profiteri ſoleo , quod caſtellum Novocomenſis agri , ubi

D. Bene-

D. Benedicto fanum fuerat conſtitutum , ex quo & vulgo *S. Benedetto* vocatur (velut monumenta vetera fidem faciunt) majorum meorum juris fuerit. Sed quidni ego ex penitis faucibus deſpuo *Fuerit*, verbum nihili , cui lumbos defractos velim?

Omne ego pro nihilo eſſe duco, quod fuit, quando fuit.
Tamquam hominem quando animam efflavit, quid eum quæras, qui fuit.

Tu me, nobiliſſime juvenis, quod facis, ama & Vale.

V. CLARISS.
PAULO JOSEPHO MERONO THEOLOGO ET PHILOLOGO Præſtantiſſimo.
MARIANGELVS A FANO BENEDICTI. S. D.

III.

SEcutus tuum, Vir clariſſime, conſilium, quod nuper Romam diſcedens mihi dederas, Paſcaſij Groſippi ad Logicas, & Rhetoricas Acroaſes Propædiam diligenter legi, ejuſque facti hoc nunc fero pretium, ut & Latinæ ſyntaxis fundamenta penitius perſpiciam, & in bonorum auctorum lectione minore negotio procedam. Nec dubito ubi proceſſu ætatis ad Philoſophiæ aliarumque diſciplinarum ſtudium appulero animum , quin præſentes ejuſdem Propædiæ utilitates magis experiar , quod ut tantus Theologus ac Philoſophus mihi futurum haud dubitanter confirmabas. Confido me rem tibi minimè ingratam facturum, ſi nonnullum ejus , quod dixi, ſpecimen tibi exhibeam. In ipſo ergo velut aditu Propædiæ Logicæ, ubi de Terminis ſeu Vocibus agitur, Terminum ſimplicem eſſe didici unicum vocabulum plurium *vim* habens, ſicut *Nemo* valet hæc duo *Nullus homo:* & hujus generis eſſe pleraque nomina Adjectiva cum Genitivo caſu poſita.

ſita, & omnia adjectiva neutra ſine ſubſtantivo poſita. Itaque minime jam obſcura mihi videtur conſtructionis ratio in iis loquendi generibus, ubi Genitivus, quem Philoſophica Grammatica pariter apud Græcos & Latinos perpetuò à nomine Subſtantivo, aut à Præpoſitionum aliqua regi contendit, ab Adjectivo pendentis ſpeciem habet. Verbi gratia, *Demænetus eſt amans uxoris*. Hic *Amans* nomen eſt adjectivum, in quo ſubſtantivum ſubaudiri neceſſe eſt, cum ratio poſtulet, ut uno Relatorum poſito ſimul & alterum ponatur. *Amans* igitur eſt *Homo amans*: quæ duæ voces vim habent nominis Subſtantivi, quod eſt *Amator*. Plaut. Pæn. *Siccine oportet homini amanti operam dare?* Et Pſeud. *Ne me perdas hominem amantem.* Ita planum fit, genitivum *Vxoris* à Subſtantivo regi. Sic *Parmeno eſt domini ſimilis*. In Adjectivo *Similis* ſubſtantivum *Homo* ſubauditur. Duæ vero voces *Homo ſimilis* unius ſubſtantivi nominis vim habent, unde genitivus *Domini* regitur, quaſi eſſet *Aſſimilator domini*: quæ ipſa in multis aliis eſt ratio: ut, *Par, æqualis, ſervus, ſocius, maritus, propinquus, vicinus, fidus, amicus, proprius, alienus, ſuperſtes, conſcius, contrarius, &c.* neque refert, quod ſæpe nullo Subſtantivo nomine res per Adjectivum ſignificata exprimi poteſt, cum rerum numerum verbis minimè exæquari libenter omnes philoſophi aſſentiant. Itaq; cum legimus *Corpus patiens inediæ*, ſatis eſt nos intelligere in adjectivo ſubſtantivum aliquod ſuppreſſum eſſe, duabuſque vocibus unam rem ſignificari, ac ſi foret, *Paſſor* ſeu *Tolerator Inediæ*. Sic *Memor virtutis*, pro *Homo memor* valet *Recordator*, *Liberalis pecuniæ* eſt *Largitor*. In Adjectivis porro neutris plerumque *Negotium, Opus* aut *Factum*, Tranſcendentes voces ſubaudiri ſatis jam Grammatica Philoſophica demonſtratum vidiſti: quod genus ſunt iſta, *Triſte lupus eſt ſtabulis*, *Tantum fidei*, *Multum diei*, *Parum argenti*, *Hoc literarum*, *Id hominis*, *Id loci*, *Quid cauſa*, *Quid mulieris uxorem habes*. Eſt autem *Negotium mulieris* idem quod *mulier*, ſicut *Res cibi* eſt *Cibus*. Plaut. Stich. act. 1. ſc. 1. *Virorum abſentum negotijs ſollicitæ ſumus*, pro de viris abſentibus. Cicero 2. ad Quinctum Frat. epiſt. 12. *Calliſthenem, & ad Philiſtum redeo, in quibus te video volutatum. Calliſthenis quidem vulgare, & notum negotium, quemadmodum Græci ali-*

ci aliquot locuti ſunt. Siculus ille, capitalis,creber, acutus, brevis, ubi *Negotium Calliſthenis* ponitur pro *Calliſthenes*, cujus dictio ſignificatur eſſe vulgaris, cui multi Græcorum ſint ſimiles,cum aliter ſit in Philiſto. Sic *Res hominum & Deorum*, pro homines & Deos dixit Virgilius: *O qui res hominumque Deumque Æternis regis imperijs, & fulmine terres.* pro quo Horatius: *Divoſque mortaleſque turmas Imperio regit unus æquo.* Ovidius Omnia hominum negotia ſimiliter, ſed per ellipſin, pro omnes homines dixit: *Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo.*

Poſt atque haud multo, ubi de Suppoſitione præcipitur, Reduplicativam, ſeu Reſtrictivam ſuppoſitionem in Scholis Logicis vulgo perhiberi invenio, quæ vocem aliquam particula reſtrictiva ſeu limitante determinat, ac velut coercet, & ad certam totius partem adſtringit. Ejus generis particulas eſſe *Qua*, pro *A* vel *ex qua parte*, *Quatenus* pro Qua fine tenus, *In quantum*, *ſecundum*, *Ratione*, *Reſpectu*, ut: *Animal ſentit, qua animal eſt, Homo quatenus homo ridet, Chriſtus eſt filius David ſecundum carnem*, vel *reſpectu* aut *ratione carnis*. Sed etiam præpoſitionibus *Ad*, *A* & *Ab* expreſſis, aut ſuppreſſis hujuſmodi reſtrictionem ſolere ſignificari, ut apud Salluſtium: *modeſtus ad dominationem*, & *Sanctus alia*, pro Quod ad dominationem, quod ad alia attinet. Virgil. *Omnia Mercurio ſimilis*, pro ad omnia. Idem. *Faciemque ſimillima lauro*, pro ad faciem.

Horat. *Nec ſævis animum mitior anguibus.*

Pro ad animum, ab animo vel animo. Plaut. *Ab ingenio improbus* vel *ſenex*, *Ab armis valeo ut lupus, clunes infractos gero. A pecunia haud perbene valeo.* Cicer. *Inops ab amicis. Ab equitatu firmus, ab exercitu inſtructus, à militibus & à pecunia imparatus.* Interdum *Quod ad* vel *Quantum ad* Latini dicunt eodem ſenſu, verbum *Attinet* per ellipſin ſupprimentes. Livius lib.8. *Otium inde quantum à Volſcis fuit*, id eſt, quantum attinet à Volſcis ſive ad Volſcos. Ovid.

Quantum ad te Theſeu, volucres Ariadna marinas
Pavit in ignoto ſola relicta loco.

Barbari porro ex *Quod ad* fecerunt *Quoad*, ut dicant, *Homo mortalis eſt quoad corpus, non quoad animum*. atque iſte

ſole-

ſolæciſmus duobus Varronis locis indoctorum librariorum opera inſedit lib.7. de ling. lat. *Hæc ſigillatim triplicia eſſe debent, quo ad ſexum, multitudinem, caſum.* Et 1. rei ruſt. 9. *Quoad culturam refert: utrum terra ſit macra, an pinguis.*

Jam quo loco de Forma ſermo eſt, monet eadem Propædia ſolere Latinos Formam per Accuſativum & Ablativum expreſſum aut ſuppreſſum, itemque Præpoſitione *Per, In, Ex* aut *Cum* ſimiliter, vel expreſſa vel ſuppreſſa ſignificare. Dicunt videlicet Lætus lætitia, & Iratus iracundia, & Falſus falſimonia, & Honeſtus honore. Plaut. Pſeud. *Vt mea lætus lætitia ſiet.* Et Curc. act. 4. ſc. 3. *Non ego mediocri incedo iratus iracundia.* Et Bacch. *Multi quos cenſeas eſſe amicos, reperiuntur falſi falſimoniis.* Capt. *Honore honeſtiorem me ſemper facit*; in quibus Præpoſitionem *Ex*, à qua regatur Ablativus, ſubintelligimus. Sed non minus Accuſativo eamdem ad rem uſos ſuſpicari liber, ut *Latus Lætitiam* dicerent, ſicut in Plauto ſunt *Ædes clare clarorem merum*, pro quo & *clarore mero* dici poterat. In verbis quidem videmus eos Atticorum more cognato accuſativo, vel Ablativo Formam actionis ſignificare ſolitos. Dicunt enim *Vivere vitam* & *vita, Servire ſervitutem* & *ſervitute, Currit curſum celerem* & *curſu celeri, Ire iter* & *itinere, Ludere ludum* & *ludo, Gaudere gaudium* & *gaudio, Lætari lætitiam* & *lætitia, Precari aliquem preces, precibus, per precem* & *cum prece* (ut Livius *lib. 9. Legati miſſi ad pacem cum precibus petendam*) *Pugnare pugnam* & *pugna, Saltare ſaltationem & ſaltatione, Dolere dolorem & dolore, Ridere riſum & riſu.* In quibus omnibus caſus Formam ſignificantes ſunt expreſſi, nam *lætitia* eſt forma læti, *Ira* irati, *Vita* viventis, *Curſus* currentis, &c. In aliis caſus per ellipſin ſupprimitur, ut *Pabuli lætus ager*. Subauditur enim ſubſtantivum *Lætitia*, à quo Genitivus regitur. Sic *Integer vitæ*, ſubaudi Integritate, *Purus ſceleris* puritate, *Peritus juris* peritia, *Potens ſui* poteſtate, *Cupidus vini* cupiditate, *Miſer animi* miſeria, *Avidus cibi* aviditate, *Memor tui* memoria (quomodo memoria memini & memoria oblitus. Plaut. Capt. act. 2. ſc. 3. *Iſtuc ne præcipias, facile memoria memini tamen.* Trin. act. 4. ſc. 3. *Tribus ne poteriis te memoria oblitum.*) *Similis alicujus* ſimilitudine, *Cumulatus ſcelerum* cumulo, *Satur rerum* ſaturitate, *Onuſtus auri* onere,

Orbus

Orbus auxilij orbitate, *Plenus vini* copia, quod idem valet ac plenitudine, *Refertus nugarum* copia, *Abundans lactis* abundantia. Hinc porrò minimè magni negotij eſt, Syntaxeos rationem expedire in pleriſque verbis cum Genitivo conſtructis, ſi omnem genitivum à nomine ſubſtantivo regi meminerimus, tum omne verbum activum accuſativo formam ſignificante ſive expreſſo, ſive ſuppreſſo conjunctum eſſe. *Ango me animi* vel *Angor animi*. Subaudire licet *angorem*. *Excruciare ſe animi* cruciatum, *Fallit me animi* falſimonia ſive error. *Deſipere mentis* inſipientiam, *Faſtidire alicujus* faſtidium, *Potiri hoſtium* poteſtatem, *Miſereor tui* miſeriam, *miſeret me tui* miſeria, *Pudet me facti* pudor, *Pigetme laboris* pigror ſeu pigritia, *Tadet me illius* tædium, *Panitet dicti* pæna. *Agere furti* actionem, *Admonere periculi monitum*, *Non fallebar ſermonis* falſimoniam vel errorem, *Meminiſſe alicujus* memoriam, *Studere alicuius* ſtudium, *Invidere alicui rei alicujus*, invidiam, ſicut Horatius--- *nec illi Sepoſiti ciceris, nec longa invidit avena*, & Græci φθονῶ σοι ἐυτυχίας ſubaudi φθόνον. nam & Græcæ Syntaxis regulæ ad hunc modum corrigendæ ſunt. Simul tamen verum eſt, quod Groſippus in Propædia de Cauſa præcipiens monet, Cauſam ſive ſuo vocabulo expreſſam, ſive *Gratia, Nomine, Ergo, Opere, Facto*, *Merito*, aut aliis vocibus ſignificatam, alias diſertim poni, alias per ellipſin reticeri, indeque Genitivum regi: ejuſque ellipſeos conjecturam ex eo duci, ſi Genitivus per Accuſativum aut Ablativum cum præpoſitionibus *Ob, In, Ad, Ab, De, Ex*, cauſæ ſignificationem habentibus, iiſque vel expreſſis, vel ſubauditis explicari poſſit, ut *lator* & *latus laborum*. Subauditur *Cauſa* vel *Ergo* vel *Gratia*, cum eodem ſenſu dicere liceat *laboribus, ex laboribus, ob labores*. *Indoluit ſucceſſorum Minervæ*, ſubaudi *Cauſa*, quia eſt *ob ſucceſſa, ſucceſſis* aut *ex ſucceſſis*, Bona ſcilicet Minervæ ſucceſſa dolorem efficiunt.

Notat autem Groſippus noſter idem ipſum in voce *Cauſa* apud Latinos, quod apud Græcos in Adverbio ſeu Præpoſitione ἕνεκα uſu venire, ut videlicet cum verbis & nominibus ſive expreſſa, ſive ſuppreſſa Genitivum regat, & alias vim Præpoſitionis *Propter* habeat, alias reſtrictionem vel certam partem ſignificet, ac ſi eſſet *Ad*, *A*, *Quantum ad*, ſeu

barbarè *Quoad.* Tamquam ſi dicam: *Hoc unum bene fecit, etſi aliarum rerum eſt improbus.* Subauditur *Cauſa*; quod nonnumquam Cicero exprimit. Utrovis autem modo explicari poteſt, ſive *Propter res*, ſive *Quantum ad alia res attinet.* quibus duplex ſenſus ſimiliter erit, ſi præpoſitione A, cauſam ſignificante, utamur hoc modo: *Ab aliis rebus, eſt improbus*, vel per ellipſin, *Aliis rebus*, quæ loquendi genera paſſim ſunt obvia. Ita plana eſt Syntaxeos ratio in iſtis: *Sanus mentis* & *animi*, *ſanus animo* & *ab animo*, & *ſanus animum*: *Falſus animi*, *miſer animi*, *ſuſpenſus animi.Vacuus rerum* & *rebus*, *Nudus opum* & *opibus*, *Terra ferax uvarum* & *uvis*, *Notus ingenii*, *ab ingenio* & *ingenio*, *Dignus laudis*, *ad laudem* & *laude*, *Caſſus luminis & lumine*. Nimirum Ablativi à præpoſitione Cauſam vel Partem ſignificante, Genitivi à nominibus *Cauſa*, *Gratia*, *Ergo* (id eſt, *Opere* vel *Facto*) *Nomine*, aut *merito* reguntur. Cauſa vero ſignificat omne id, quo vel præſente, vel abſente & permittente, ſeu non impediente, quid fieri videtur, quam *Cauſam Inficientem* & *Otioſam* Groſippus vocat, ut in hoc Plauti: *Mea cauſa ſalvus ſis licet*, pro quo idem alias, *Per me ſalvus ſis licet*, id eſt, quod ad me attinet, non impedio quin ſis ſalvus. Quoniam vero vox *Cauſa* etiam rem ſignificat, quæ in diſceptationem venit, eo fit, ut in verbis judicialibus ſubaudiatur, ac ſuppreſſa Genitivum regat, ut *Accuſare furti*, nempe Cauſa, ob furtum, de furto, *Inſimulare cædis* & *de cæde*, *Poſtulare majeſtatis* & *de Majeſtate*, *Liberare aliquem culpæ*, *culpa*, *à culpa*, *Abſolvere ſceleris*, *ſcelere*, *de ſcelere*; *Adſtringere* vel *Alligare ſe furti* & *furto*, *Damnatus voti*, & *voto*, ſeu *de voto*, *Condemnare ſacrilegii* & *de ſacrilegio*, *Perdere aliquem capitis*: ubi *Cauſa* vel *Crimine Capitis* eſt, cauſa vel Crimine Capitali. *Ergo* meminiſti monere Groſippum, eſſe ablativum à Græco ἔργον, idemque valere, quod Opere ſive Facto, ut *Amoris ergo* ſit Facto ſive Cauſa Amoris, quod Amor fecit, ſive cujus cauſa fuit. Ita Plaut. Bacchid. *Metuo ne Phœnix factis tuis ſiam*, id eſt, tui cauſa, propter te. Et Mercat *Tu quemvis confidentem facilè tuis factis facis.* nam *Facere* ſignificat Cauſſam eſſe, ut apud eundem in Bacchid.

Id

Id mihi haudutrum velim licere intelligo:
Ita bellus hoſpes fecit Archidemides.
Ita feci ut auri quantum vellet ſumeret.

De *Nomine* pro Cauſa ſatis multa in Paradoxis Literariis dicta puto. Ciceronis tamen locum non poſſum, quin recitem ex Vatiniana: *Vt tu me carum eſſe dixiſti populo non tam cauſa mea, quam Reip. ſic ego te dico eſſe odio civitati non tam tua, quam reip. nomine.* Ejuſdem eſt, *Damnatus nomine conjurationis*, ubi *Nomine* per ellipſin omitti poterat, ſicut etiam in iſto: *Me tibi nomine negligentiæ ſuſpectum eſſe doleo.* Rectè enim dicitur *ſuſpectus negligentia*, *negligentiæ*, *de negligentia*, *ſuper negligentia*, & *in negligentia.* Præcipuè tamen *Nomen* id videtur ſignificare Cauſæ genus, quod non tamen rei cauſa eſt, quam eſſe præfertur. Virgil. *Conjugium vocat: hoc prætexit nomine culpam*, id eſt, ſuum cum hoſpice concubitum excuſat prætexto conjugii nomine. Nomen ergo conjugii non tam cauſa eſt, quam prætextus conſuetudinis Æneæ cum Didone. Poſtea ad ſignificandum quodvis cauſæ genus uſui eſſe cæpit, quomodo & *Gratia*, cui ſcilicet res effecta refertur accepta. Pacuvius: *Quem famæ gratia ante omnes nobilitat viros*, id eſt, qui propter famam ſeu famæ ergo eſt nobiliſſimus. pro quo & *Famæ merito* dicere paterat, ut Ovid. in Sapphus epiſtola: *Et formæ meritis tu mihi Phœbus eris*, id eſt, formæ cauſa, ſeu propter formam, ſive ut Plautus amat dicere *Virtute formæ*. Sed quid ago? quin manum tollo de tabula; niſi patientia tua abuſum merito me exiſtimari nihil penſi habeam. Vale virorum optime, mihique virtutis ac doctrinæ tuæ admiratori favere perge. Mediolano Kal. Martias anno 1629.

AUGUSTINO MASCARDO VIRO CLARISSIMO

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI S.D.

IV.

QUo tempore ingenii tui monumenta, penes Groſippum vidi, ex eo cum admirari te & colere cœpi, tum mei erga te affectus tibi declarandi occaſionem mihi evenire magnoperè concupivi. Nunc ipſum ergo prelo ſubjecturus, quæ ille nuper de quodam loquendi genere ſubtiliter diſſeruit, minime ingratum tibi facturus videor, ſi ejus diſputationis Judicem te capiam, quem ipſe Groſippus elegantiſſimè Latinè ſcribere agnoſcit, nec temere quemquam hac ætate ſive ſoluta, ſive numeris adſtricta oratione te priorem inveniri cenſet. Tu, Vir præſtantiſſime, quod à me fit, boni pro humanitate tua conſules, meque mutua tua benevolentia dignum arbitraberis. Vale.

De ratione Syntaxeos in illo, *Petendum eſt pacem.*

Ex Paſcaſii Groſippi Adverſariis.

OMnem accuſativum à Præpoſitione, aut à verbo activo regi certum eſt. Hic nulla eſt præpoſitio expreſſa aut ſubaudienda, à qua accuſativus *Pacem* regatur. Neceſſe eſt ergo regi à verbo activo ſive expreſſo, ſive ſuppreſſo. Hic porro nullum verbum activum exprimitur. Itaque ſuppreſſum ſit ac ſubaudiri debeat, neceſſum eſt. quod autem illud ſit verbum, hinc poteſt intelligi. Omne verbum finitum habet pro ſuppoſito nominativum expreſſum aut ſuppreſſum, eumque vel φωνῇ voce, vel δυνάμει poteſtate aut virtute, ſive ut Scholaſtice loquar, vel formalem aut actualem, vel virtualem

ſem aut potentialem. Nominativus virtualis eſt verbum Infinitum nominis loco poſitum. Talis hoc loco ſubauditus eſt *Petere pacem*. quod idem eſt ac *Petitus* vel *Petitio pacis*, pro quo fingamus licet vocem *Petimen* vel *Petimentum*. ſic plana exibit conſtructio, ſive dicas *Petitus pacis eſt petendus*, ſive *Petitio pacis eſt petenda*, ſeu denique *Petere pacem* aut *Petimentum pacis eſt petendum*. non aliter quam *Petere pacem eſt neceſſarium*. ubi *Petere* manifeſtè vim Nominativi habet. quo autem modo verbum infinitum, ſive Infinitivi modi loco nominis ſubſtantivi poſitum regat accuſativum, Grammaticæ pag. 36. & Parad. pag. 7. & 8. expoſui. Sed ne inſolentior videatur cognati nominis aut verbi infiniti repetitio, audiatur Priſcianus, cujus lib. 18. verba ſunt.

Si quis hæc imperſonalia velit inſpicere penitus, ad ipſas res verborum referuntur, & ſunt tertiæ perſonæ, etiamſi prima & ſecunda deficiant: unde Participia inveniuntur, *Curritur curſus*, & *Decurſo ſpatio*. Et mox: Poſſunt habere intellectum nominativum ipſius rei, quæ in verbo intelligitur. nam cum dico *Curritur*, Curſus intelligitur, & *Sedetur* ſeſſio, & *Ambulatur* ambulatio: ſic & ſimilia: quæ res in omnibus verbis etiam abſolutis neceſſe eſt, ut intelligatur, ut *Vivo vitam*, & *Ambulo ambulationem*, & *ſedeo ſeſſionem*, & *Curro curſum*.

Nimirum omne verbum activum aut formalem, aut materialem accuſativum regit. *Formalis* eſt, qui non poteſt in verbo non intelligi, cum res ipſa verbo ſignificata habeat ab illo eſſentiam ſeu naturam ſuam, ut ſit ſcilicet quod eſt. Ita *Gaudium* eſt formale gaudentis, *Riſus* ridentis, *Inſania* inſanientis, *Error* errantis. Tales ergo accuſativi perpetuo intelliguntur in verbis ſine accuſativo poſitis, ut *Gaudet*, *Ridet*, *Inſanit*, *Errat*. Exprimuntur autem, quoties modus agendi ſignificatur, ut *Gaudet gaudium immodicum*, *Ridet riſum ineptum*, *Inſanit inſaniam ſolemnem*, *Errat errorem turpiſſimum*. quorum ſignificatio eſt. *Gaudet immodicè*, *Ridet ineptè*, *Inſanit ſolemniter*, *Errat turpiſſime*. *Materialis* accuſativus eſt, quo objectum denotatur, ſeu Materia, circa quam actio occupatur, ut *Rogo te*, *Precor te*, *Rideo te*, *Eo viam*, *Peto pacem*. Utriuſque porro accuſativi, hoc eſt, tam formalis, interni & cognati,

quam materialis, externi & alieni vim ac poteſtatem habet verbum infinitivum nominis loco poſitum: nam *Incipit inſanire* valet, Incipit inſaniam: pariterque *Inſanit inſanire* eſt inſanit inſaniam. *Deſiſte petere*, pro petitionem. *Diſce ſilere* pro ſilentium. *Noli errare*, pro Errorem. Plaut. Bacc. *Hic vereri perdidit*, pro Verecundiam. Horatius: *Reddes dulce loqui, reddes ridere decorum*, pro reddes dulcem lòcutionem, & decentem riſum. Similiter formali accuſativo recte dixerimus: *Ridet ridere decorum*, *Ludit ludere inſolens*, pro *Ludum inſolentem*, quomodo alibi Horatius loquitur. Sic certè *Properat properare citiſſimum* pro cito properat, Plauti imitatione dicitur, cujus verba ſunt Aul.act.2.ſc.2. *Nunc domum properare propero.* Idem Pſeud.act.5.ſc.1. *Pergitiſne pergere?* pro perrectionem, quidni ergo de candidato conſulatum petente recte dixero? *Petit petere minime ambitioſum*, pro petitionem minimè ambitioſam, ſive *Petere ejus, quod petit, minime ambitioſum eſt.* In Hebraico quidem conſuetudo fert, ut dicatur *Ambulat ambulare*, pro ambulationem, *Morieris mori*, pro mortem, *Venire veniet*, pro adventum, *Expectavi expectare*, pro exſpectationem. Pariter apud Græcos legimus dictum *βῆ δ' ἰέναι*, *Abiit autem abire* pro abitionem, *ἔφη φάναι*, *Dixit dicere*, pro dictum. Sed & Germani mei eodem modo *Ich wil gehen gehen*, Ibo ire, pro ibo itum ſive itionem, nec diſſimiliter Cicero 1. Acad. *Confeſtim ad eum ire perreximus.* Et in Arato: *Poſt hanc ore fero Capricornus vadere pergit.* Et Virgil. *Obſervans, quæ ſigna ferant, quo tendere pergant.* Et Terent. *Domum ire pergam.* In his omnibus accuſativi formalis loco verbum Infinitum ponitur, nam *Pergere, ire, tendere, vadere* ſunt ſynonyma, ut ſenſu nihil differant, *Perrexit pergere, perrexit ire, perrexit vadere, perrexit eo tendere.* quo pacto etiam in hoc Terentij formalis accuſativus à verbo regitur: *Color ejus ſignum pudoris indicat.* Nam *Signum* ponitur pro *Indicium*, eoque Forma verbi *Indicat*, non objectum exprimitur. Sic *Sentire*, hoc eſt Audire *auditum.* Lucret.lib.3. dixit: *neque aures Auditam per ſe poſſunt ſentire, nec eſſe*, quo etiam libro *Moveri motum* legimus: *Primordia concluſa moventur ſenſiferos motus, quos extra corpus in auras Æris haud poſſunt poſt mortem ejecta moveri.* Raro autem uſuvenit, ut idem

dem verbum ſimul formalem & materialem accuſativum regat: cujus rei exempla ſunt apud Catonem de re ruſtica: *Iane pater te bonas preces precor, ut ſis mihi volens propitius.* Ubi in *Precor te* eſt accuſativus externus, alienus & materialis, ſive objectivus. In *precor preces*, eſt internus, cognatus & formalis, qui ſemper in verbo *Precor* intelligitur, etſi numquam exprimatur. Hoc autem loco viſus eſt exprimendus, quoniam diverſa ſunt precum genera. Sunt enim *Preces bonæ*, quibus bona à diis petuntur; ſunt *Malæ*, quibus mala alicui imprecamur, quæ & *Diræ* & *Thyeſtææ preces* vocantur ab Horatio. Solent autem Latini Materialem accuſativum in Dativum convertere, quoties verbum activum, formalem ſive expreſſum, ſive ſuppreſſum regit. Verbi gratia, apud Virgil. *Optime Grajugenum, cui me fortuna precari Voluit.* Subaudimus accuſativum formalem *Preces*, quomodo *Servire alicui*, ſubaudito interno accuſativo *Servitutem*, aliter dicimus *Servire aliquem*. Turpil. *Quæ mulier volet ſibi ſuum amicum eſſe diuturnum, modice atque parce eius ſerviat cupidines.* Senec. *Aſſueſcamus paucioribus ſervis ſerviri.* Plaut. *Matronæ eſt unum inſervire amantem.* Sic in *Nocere alicui*, ſubauditur *Noxam* vel *Nocumentum*, cum aliter non male dicatur: *Nocere aliquem.* Plaut. *Iuro me nociturum eſſe neminem.* Sic in *Invidere alicui* deeſt *Invidiam*, cum alioquin rectum ſit *Invidere aliquem.* Ita in *Adulari alicui*, deeſt *Adulationem*, aliter enim *adulari aliquem* rectius dicitur. Nec aliter *Impedire alicui* dicitur ſubaudito Impedimentum. Varro 9. de ling. lat. *In veſtimentis & ædificijs novitati non impedit vetus conſuetudo.* Sic *Misereri alicui*, ſubaudi Miſerationem. Hyginus fabul. 58. *Cui Venus miſerta eſt.* Quintilianus pater Declamat. 272. *An matrem accuſari æquum eſt, cui miſereri ſatis non poſſumus?* nec tamen diſſimulare poſſum, rectius videri, ut *Miſeret me illius*, ſit Miſericordia illius, aut Miſeria illius miſerum me facit, id eſt, me cruciat, ut animi, vel ab animo miſer ſim, & *Miſereor illius*, ſit Miſer fio illius miſeria: cui conſequens eſt, ut *Miſereor tibi* valeat, Tua cauſa miſer fio, ſive animi diſcrucior, ſicut *Gratulor tibi, Gaudeo tibi, Rideo tibi.* Nec dubito, quin ut *Curare alicui*, frequenter veteres dixerunt, ſubaudito *Curam*, ſimiliter *Amare alicui* dixerint, ut *Amorem* ſup-

 pri-

primerent, cum *Amator alicui*, pro *alicujus* in Plauti Milite extremo legamus. Etiam *Baſiare* dativum adſciſcit, ubi formalis ejus accuſativus exprimitur, ut ſit *Baſiare alicui baſia*, quæ ipſa multorum aliorum eſt ratio, quæ enumerare longum ſit.

Jam nec illud non ſatis exploratum eſt, quodcumque Nomen ſit verbi activi appoſitum, idem eſſe paſſivi, cum verbi, tum participii ſuppoſitum, ut *Amo pecuniam*, *Amatur pecunia*, *Amata eſt pecunia*, *Amata eſt pecunia*. Itaque cum *Curſus* vel *Currere* ſit appoſitum verbi *Currit*: recte dicetur: *Curſus curritur*, vel *Currere curritur*. Eadem eſt ratio in iſtis: *Propero properare*, *Properare properatur*, *Properare properatum eſt*, & *properandum eſt*. *Pergam pergere*, *Pergere pergitur*, *Pergere perrectum eſt*, & *pergendum eſt*. *Precor precari*, id eſt, preces. *Precari precandum eſt*. *Servit ſervire*, *Servire ſerviendum eſt*. *Petit petere*, *Petere petendum eſt*. Cic. de Senect. *Quam viam nobis ingrediendum ſit:* ſubaudi *Ingredi*. Si ergo dicam, *Ne malè audiamus verendum eſt*, Subaudis Vereri. Ita *Pergendum eſt nobis hanc viam*, ſubaudimus Pergere. *Inſaniendum eſt cum furentibus*. Supple inſanire, ſicut *Inſanire cum furioſis neceſſarium eſt*, *Triſte inſanire hilari eſt periculoſius*, *Ridere decorum ſenectuti non contingit*. Ergo in *Ridendum eſt*, ſubaudimus *Ridere*, ſicut *Bibere* in *Nunc eſt bibendum*. *Tibi judicandum eſt rectène fecerim*, ſupple Iudicare ſeu Iudicium, quomodo poëta apud Cic. 1. Divin. *Paris judicavit judicium inclitum inter tres Deas*. Ita *Tibi ad illum eundum eſt*, ſubaudi *Ire*, quod valet Itus ſive Itio aut Iter, ut apud Horat. *Ire tamen reſtat, Numa quo devenit & Ancus*. Ita *Non eſt invidendum virtuti gloriam* ſubaudi *Invidere:* quomodo *Invidere virtuti iniquum eſt*. Horum ſimilia afferri poſſent longe plurima, ſed merito vereor, ne vel iſtis nonnullam *periergias* aut ſupervacuæ operoſitatis notam duxerim. Hoc tantum dictis appingendum videtur, leporis Attici genus à Grammaticis cenſeri, ut verba cum cognatis accuſativis conſtruantur, tamquam *manian mainei*, inſanit inſaniam, vel furit furorem, *phygen pheugei* fugit fugam, *Leron Leries* nugas nugaris, *mochthon mochthei*, Laborem laborat, *archein archen d[illegible]*, imperare imperium herile. *machomai machen*,

chen, pugno pugnam, *phereſthai phoran*, ferri lationem ſeu moveri motum, *tolmeſai mega tolmema*, magnum auſum audere, *hybrin hybrizeis*, quod latini redderent, *Injuriè es injurius*, pro quo Barbari *Injuſte injurias*, id eſt, contumeliam facis. Cæterum quod intereſſe Lucianus putat inter *hybrizo ſe* & *hybrizo eis ſe*, in eo tota errat via perinde ac vulgus Grammaticorum Ellipſin non animadvertentium. nam in *hybrizo ſe*, id eſt, *contumelia te afficio*, regularis eſt Syntaxis verbi activi cum accuſativo materiali: in *hybrizo eis ſe*, id eſt, *ſum in te contumelioſus*, figurata eſt Syntaxis, in qua formalis accuſativus *hybrin*, per ellipſin reticetur, protſus ſicut in *Adulari alicui* contingere monui, quod Quinctilianus tantus magiſter, qua ratione dictum foret, minime perſpiciens, culpis annumerare, atque inter Latinitatis à Ciceronis ætate jam degenerantis exempla recenſere auſus eſt, qua de re Paradoxon noſtrorum quarta epiſtola plura qui volet invenerit.

Nobili & cultiſſimi ingenii Viro

FRANCISCO ELLIO

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI. S. D.

V.

Cum ſciam, quanta cum voluptate legere ſoleas, quæ ad politiores literas pertinent, quantumque in omni humanitatis ratione judicio polleas, nullus mihi relinquitur dubitandi locus, quin quæ Groſippus noſter adverſus Grammaticorum ſententiam de *Verborum modis* nuper diſputavit, ea ſis avide lecturus. Hoc amplius vero nonnihil te mihi debiturum arbitror, qui hujus tibi lucubrationis copiam obtulerim. Id ſpectata mihi humanitas tua ſpondet, quam natalium tuorum nobilitate dignam poſſides. Vale.

Modi

Modi Verborum Potentialis & Permiſſivus ſunt ſupervacuum & inane Grammaticorum commentum.

NEgari, opinor, non debet, maximum *Emmanuëlis Alvari* fuiſſe bene de Linguæ latinæ ſtudioſis merendi ſtudium, magnum bonorum auctorum uſum, minime pænitendam Latinè ſcribendi facultatem. Itaque cum laus ei multa debetur, tum gratia pro iis, quæ præſtitit, haud mediocris. Simul tamen fatendum eſt, quod res ipſa clamat, non ſemel eum veterum Grammaticorum auctoritate auferri ſe paſſum, ut judicio, quo valebat tamen, in iis, quæ ineptè illi excogitarant, limandis uti ſuperſederit. Ei rei documento, ſit vel *Potentialis* & *Permiſſivus* Verborum modus, quos ſibi à Priſciano aliiſque Grammaticis obtrudi paſſus eſt, iiſque porrò tenera tironum ingenia, fatigare nihil penſi habuit. Ipſe quidem maximum ejus laboris ſui pretium facere ſibi viſus eſt, & politiſſimi vir ingenii dictioniſque cultiſſimæ, qui cauſam pro ejus Grammatica adverſus Veronenſem Peſcettium dixit (qui quidem dum *Scholarum Collegii Romani Correctorem* ſe profitetur, eadem opera haud obſcurè fert, *Curvos* ibi, qui corrigi neceſſe habeant, minime deeſſe) is ergo tantum non triumphum Alvaro decernit ob tam inſignem Modis illis tradendis operam iuventuti navatam. At nos Annotationibus in nominum & verborum Paradigmata ſatis planum videmur feciſſe, nullos verborum modos eſſe, niſi qui Adverbiis exprimuntur, magnamque veterum ἀδιαφορίαν in uſurpandis primorum & ſecundorum temporum verbis (quæ vulgo *Indicativi*, *Optativi & Subjunctivi modi* nuncupantur) uſumque promiſcuum fuiſſe: qua de re in *Minerva* noſtra uberius diſputavimus. Nunc hoc modo Lectori probatum velim, ſubinepte Potentialem ſignificandi modum in iis fingi verbis, quibus hoc ex eventu nullaque neceſſitate aut inſita vi, ſed ſolo interpretantis arbitratu contingit, ut verbo *Poſſe* explicari queant, Verbi gratia in hoc Terentii, *bonus hic vir eſt. S I. hic vir ſit bonus?* Nulla prorſus eſt neceſſitas, cur

verbum

verbum *ſit* pro eſſe poteſt, dictum accipiamus, cum idem ipſum, quod ſemper alias, hoc quoque loco ſignificet. Eſt enim per reticentiam conciſè, ſive ἐλλειπτικῶς dictum, pro *Ain ut hic ſit vir bonus*? *Eſtne ut hic ſit vir bonus?* ſive *Itane res eſt, ut hic ſit vir bonus*? quod quam vere dicam, vel hinc judicari poterit. Cicero lib. 9. ad Attic. epiſt. 11. *De Domitio opinor eſſe ut in Coſano ſit, & conſilium ejus ignoretur.* Si dixiſſet: *Domitius in Coſano ſit? Domitii conſilium ignoretur?* quis jam dubitaret, quin integra oratio futura fuerit? *Eſtne ut Domitius in Coſano ſit? Eſtne ut Domitii conſilium ignoretur?* Plautus Pœnulo act.5. ſc.2. *Si ita eſt, ut tu ſis Iacchonis filius.* Itaque ſi dictum foret: *Tune ut ſis Iacchonis filius?* nequaquam nobis interpretandum eſſet. *Tu ne potes eſſe Iacchonis filius?* ſed potius: *Itane res eſt, ut tu ſis Iacchonis filius?* Idem Men.act.4. ſc.2. *Mihi ut tu dederis pallam? numquam factum reperies*, pro factumne eſt ita, ut mihi dederis? Idem Amphit. act.1. ſc.1. *Factum eſt, ut ego illud vini ebiberim*, pro ita factum eſt, ita res eſt, ut ebiberim, nam *Factum* & *Res* indiſcriminatim pro eodem accipi Grammaticæ pag. 148. demonſtratum videris. Idem Plautus Trinum. act.2. ſc.2. *Factum eſt ut illud perierit*, pro ita factum ſeu res eſt. Itaque fruſtra quis potentialem modum in iſtis ſomniet. *Iſtudne perierit? Egone illud vini ebiberim?* Poſſe vero *Ain* quoque aut *Diciſne* in ejuſmodi ſubaudiri, multis locupletium auctorum locis docere queam, ſed paucis in ſpecimen contentus fuero. Terent. Hec.act. 1. ſc. 2. *Quid ais, cum virgine adoleſcens cubuerit plus potus, ſeſe illa abſtinere ut potuerit? non verum arbitror.* Plautus Moſtell. act. 1. ſc. 1. *Non verum loquere, ut quis abſens abſentem comeſſe poſſit.* Varro lib. 1. rei ruſt. cap. 2. *Verum dicit ut ille hoc ſcripſerit.* Hinc porro planum fit, quid in iſtis ſubaudiri liceat: *Illene hoc ſcripſerit? Quiſquamne abſens abſentem comedere poſſit?* Similiter in illo Ciceronis: *Ego te conſulem putem, cum me non putes Senatorem?* ſuppreſſum putemus licet. *An dicis, an poſtulas, an faciam ut, eritne ut:* in quibus generibus Romanorum idiotiſmum eſſe ex Donato diſcimus. Is enim in Phorm. act.2. ſc.1. *Honeſtam locutionem eſſe monet, ſi eſt ut culpam in ſe admiſerit, pro ſi admiſit.* quale eſt Horatianum illud: *Non eſt ut*

copia

copia major ab Iove donari poſſit tibi. pro Non poteſt tibi donari. Et alterum ejuſdem: *Eſt ut viro vir latius ordinet arbuſta*, pro Viro vir latius ordinat. Subauditur enim *Res* & *Ita*. *Vt*, enim ſemper eſt ſimilitudinis, adeoque *Ita* ei reſpondet, quod Grammat. pag. 44. & 80. monui. *Eſt*, verò velut verbum finitum Nominativum ſuppoſitum habeat neceſſe eſt, qua de re pag. 65. attigi. Ac ne quis perperam ſibi perſuadeat, nominativum *Vır*, eſſe verbi *Eſt* ſuppoſitum, habemus Terentii locum Phorm. act. 5. ſc. 7. *Si vis mihi uxorem dare, ducam: ſin eſt, ut velis manere illam apud te, dos hic maneat.* unde præterea diſcimus, eundem utrobique ſenſum eſſe, *Si vis*, & *Si eſt ut velis.* pro Si ita res vel negotium eſt ut velis. Cicero lib. 14. famil. epiſt. 9. *Ejuſmodi ſpero negotia eſſe, ut vos iſtic commodiſſime ſitis.* pro quo dicere poterat: *Spero eſſe ut iſtic commode ſitis.* Iterum Terent. Adel. act. 3. ſc. 6. *Si eſt ut facturus ſit officium, faciat.* pro Si facturus eſt officium, ſi ejuſmodi negotium eſt, ſi res ita ſe habet, ut ſit facturus officium. Et Hecyr. act. 4. ſc. 1. *Roga, velitne uxorem, an non: ſi eſt ut dicat velle ſe, redde: ſin eſt autem ut nolit, recte ego conſului mea.* Et mox ſc. 4. *Sin eſt ut aliter tua ſit ſententia accipias puerum.* Et mox: *Manere affinitatem hanc inter nos volo, ſi ullo modo eſt ut poſſit.* Et act. 5. ſc. 2. *Si eſt ut hac Pamphilum verè ab ſe ſegregarit.* Maſſurius Sabinus apud Agell. 4. cap. 20. *Cur ita eſt, ut tu ſis, quam equus, curatior?* Ubi *Res* Subaudiri nemo eſt quin perſpiciat. In hoc ergo Quintiliani. *Frangas citius, quam corrigas, quæ in pravum induruerunt.* ſubaudimus: *Ita res eſt, ut: Ejuſmodi negotium eſt, ut.* Et in hoc Virgilii: *Vnus homo tantas ſtrages impune per urbem Ediderit?* ſubaudimus: *Erit ne ut, Ita ne res erit ut.* quomodo apud Terent. Adelph. act. 2. ſc. 1. *Vſque ad necem operiere loris. S A. loris liber? A. ſic erit.* ut ſcilicet operiare. In ejuſdem quidem Heauton. act. 5. ſc. 2. orationem hanc pœne integram hoc modo legimus: *Ita ne tandem quæſo eſt Menedeme, ut pater tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?* Sic pleroſque omnes libros veteres habere Faernus teſtatur, nec niſi ſola vox *Res* deeſt, ut omni ex parte ſit regularis conſtructio, quæ per figuram ſic efferri potuit: *Pater ergo omnem de me animum patris ejecerit?* Et ſcæna, quæ proxime ſequitur oratio-

orationem hoc modo conciſam legimus: *Subditum ſe ſuſpicatur. C H. Subditum, ain tu? S O. certe ſic erit.* pro Ain tu ut ſe ſuſpicetur ſubditum? Sic erit res ut ſe ſuſpicetur ſubditum? Apud Lucretium lib. 2. legimus: *Non eſt ut credere poſſis.* pro quo alius diceret: Non poſſis credere, verbo *Eſt*, ſuppreſſo ſimul cum ejus ſuppoſito, quod dixi eſſe *Res* vel *Negotium*. Itaque ſi quis dicat, *Non facile credas, quam hoc ſit factu difficile* nihil attinet ad Potentialem modum confugere, & *Credas* per *Credere potes* interpretari, cum Lucretius nos doceat, plenam orationem eſſe, *Non eſt ut facile credas.* Etiam in Permiſſivo ſeu Conceſſivo *Alvari* modo verbi *Eſſe* imperativus, ſive futurum tertium *Eſto* ſubauditur, ut Permiſſio omnis ab eo, quod ſubticetur, pendeat, non ab eo, quod exprimitur. Cicero: *Hæc ſi vobis non probamus, ſint falſa ſane: invidioſa ſane non ſunt.* pro, Eſto ut ſint falſa, Licet ut ſint falſa. Terent. *Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.* pro licet ut profundat, Eſto ut profundat: ſic ut Juvenal. *Nil fecerit eſto.* pro ita res eſto, ut nihil fecerit. Ita in hoc Ciceronis: *Trahantur per me pedibus omnes rei, non laboro*, ſubaudiamus licet *Eſto ut*, vel *Licet ut.* quomodo Plaut. Rud. *Mea quidem cauſa ſalvus ſis licet.* Et ipſe Cicero: *Per me vel ſtertas licet.* Eadem ratio eſt in hoc Ciceronis: *Malus civis C. Carbo fuit. Fuerit aliis: tibi quando eſſe cœpit?* pro Eſto ut fuerit, Licet fuerit: ſicut idem de Finib. 2. *Eſto fecerit, ſi ita vis, Torquatus propter ſuas utilitates.* pro Ita eſto ut fecerit. Et in hoc Virgilii *Verum anceps pugnæ fuerat fortuna fuiſſet.* pro Eſto ut fuiſſet, Licet fuiſſet. Neque diſpar eſt ratio in iſto Cic. *Age, reſtitero Peripateticis, ſuſtinuero Epicureos: Diodoro quid faciam Stoico?* Valet enim, Eſto ut reſtitero, Licet reſtitero ſeu reſtiterim. Priſce enim Amaverim & Amavero, Faxim & Faxo, Capſim & Capſo, Dederim & Dedero, Aufugerim & Aufugero, Dixerim & Dixero, omniaque id genus alia promiſcuè tam de futuro, quam de præterito dicebant, quod eos præcipuè, qui in Plauto hoſpites non ſunt, præterire non poteſt. Itaque fruſtra eſt Alvarus cum potentiali modo adſcribit Plinianum illud *Nec facile dixerim, qua ætate cœperit.* Itemque hoc Tullianum *Pomeridianas libentius dixerim, quam poſt meridianas.* Eſt enim futurum ſecundum par primo poſitum.

id eſt, *Dixerim* pro *Dicam*, quomodo Plautus *Emiſſim* ſive Emerim vel Emero, & *Emam* indifferenter uſurpat. Caſin. act. 2. ſc. 2. *Non ego iſtuc verbum emiſſim titivilitio*. Pœnul. act. 1. ſc. 2. *Cujus ego ſeptem noctes nebulæ cyatho non emam.* In aliis porro exemplis, quæ potentiali modo Alvarus aſſerit, *ſi velim* aut *velit*, *ſi libeat*, *ſi placeat*, *ſi velles*, *ſi neceſſe ſit*, *ſi res ferat*, aut aliud quippiam ejuſmodi ſuppreſſum eſſe intelligitur. Virgil. *Nec ſi cuncta velint, breviter decurrere poſſim.* pro quo per conciſionem ſive imminutionem alius diceret: Non poſſim cuncta brevi oratione percurrere. Plaut. Pſeud. *Homines qui geſtant crimina*, *ſi meo arbitratu liceat*, *omnes pendeant*. pro quo dici poterat, Pendeant omnes qui geſtant crimina. Idem Aſin. *Nauteam bibere malim*, *ſi neceſſum eſt*, *quam illam oſculari*. Virgil. *Hoc Ithacus velit*, *& magno mercentur Atridæ*. Subauditur, *Si liceat*. Salluſt. *Sed confecto prælio tum vero cerneres quanta audacia fuiſſet in exercitu Catilinæ.* Subaudimus, Si videres, ſi velles. Cicero: *Voconia lex videlicet te delectabat. Imitatus eſſes illum ipſum Voconium.* Subauditur: *Si te lex illa delectabat*. Ita nihil attinet, ut vel *Potuiſſes* vel *Debuiſſes imitari*, interpretemur. In hoc Virgil. *Et ni mea cura reſiſtat*, *Iam flammæ tulerint*, *inimicus ei hauſerit enſis*, ſubaudire poſſumus, *Eſſet ut*, *Foret ut*, ſimiliterque in iſto Livii, *Tum vero nequicquam Capitolium ſervaverim*, *ſi civem meum in ſervitutem duci videam*. In Virgiliano illo, *Quid facerem* ſuppreſſum intelligimus *Vis ut*, *Cenſes ut*, vel, *ſi recte facere volebam*. In Terentiano autem: *Diceret*, *quid feci*, *quid peccavi?* Planum ſatis eſt ſubaudiendum eſſe, *Si eum objurgarem:* adeoque intempeſtivum eſt interpretari *Diceret* per *Poſſet dicere*. Iſta quippe ſenex filium, ſi objurgatus eſſet, non dicere poſſe, ſed certe dicturum fuiſſe ſentit. Cæterum quod de *Capſim* & *Capſo* dixi, in memoriam me revocat ejus, quod perperam cenſuit Cicero, in *Capſis* tres eſſe voces, quaſi factum ſit ex *Cape ſi vis*, quid ergo faciet Tullius, de *Capſo*, *Capſis*, *Capſimus*, quæ Plautus habet? Si alicubi legit Cicero *Capſis*, non fuit illud ſimile imperativis *Dic*, *ſis*, *Fac*, *ſis*, *Duc ſis* (nam *Cap* per apocopen pro *Cape* non dicitur) ſed fuit ſecunda perſona à *Capſim* vel *Capſo*, quo priſci utebantur pro Ceperim, & Cepero, & ſubaudiebatur *Fac*, de quo in Grammat.

mat pag.37.monui. Cæterum *Cape ſis* in Plauto legimus Aſin. act.3. ſc.3. *Cape hoc ſis Libane.* Et Rud. act.2. ſc.5. *Cape aquam hanc ſis.* Et Merc. act.5. ſc.2. *Cape ſis puer hoc pallium.* Et Trin. act.3. ſc.2. *Capeſſis virtutem animo.*

LEONARDO PAPPO JURIS C. & Canonico Conſtantienſi

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI S. P. D.

Etſi te veterem Groſippi noſtri contubernalem & interioris notæ amicum minimè prætetire poteſt, quæ illius de Lexicis, ſive Vocabulariis, aut Theſauris linguæ latinæ, eorumque forma & uſu ſit ſententia, minimè tamen ingratum tibi facturum me confido, ſi tibi perſcribam, quæ in familiari ſermone eadem de re non ſemel diſſerentem audivi. Ejuſmodi ergo Vocabulorum Latinorum Indices tum demum numeris omnibus abſolutos & quantavis prædicatione dignos fore cenſet, ſi *Magiſtri*, non *Miniſtri* tantum operam lectoribus ſuis navent, paritetque *Iudicium* informent & *Inventionem* adjuvent, ut nimirum cum de verbis ſingulis ac conjunctis exploratè judicari queat, quæ vera ſingulorum vis ſit ac ſignificatio, quoſque illa auctores habeant, tum ut quacunque de re ſcripturus ea minime laborioſè reperire poſſit, quæ animi ſenſa explanent, ſive numquam illa ſciverit, ſive lecta quidem vel audita in memoria non habeat. *Iudicium* porro tribus rebus dirigitur, Ratione, Obſervatione & Interpretatione. *Ratio* vel ad etymologiam vel ad ſyntaxin pertinet. *Etymologica ratio* poſtulat, ut doceatur; ad quam orationis partem quæque vox pertineat, hoc eſt, nomenne ſit an verbum, an particularum aliqua, Præpoſitio puta, Adverbium, Conjunctio & Interjectio: tum quæ nominis ſpecies, adjectivumne an ſubſtantivum, & adjectivumne naturâ an uſu. adhæc primitivane ſit, ſeu primæ impoſitionis, an aliunde flexa ſeu derivata: præterea quæ propria ejus ſit ſignificatio, quæ Tropica ſeu figurata. Verè enim unica tantum

eſt vocabuli cujuſque propria ſignificatio, reliquæ omnes Tropum continent ob rerum inter ſe ſignificatarum affectionem aliquam, quia ſcilicet altera alterius vel cauſa eſt, vel effectum: vel ſubjectum, vel adjunctum: vel totum, vel pars: vel antecedens, vel conſequens, vel connexum: vel ſignum, vel ſignatum: vel conjugatum: vel conſentaneum aut ſimile, vel diſſentaneum aut oppoſitum, tandem ſimplicibus ſubjici debent compoſita, & derivata primigeniis, quod ea res magnum ad intelligendum ſingulorum vim ac poteſtatem momentum faciat. *Syntaxeos ratio* in iis, quæ Concordiæ aut Rectionis ſunt, occupatur, non tamen ut Grammaticæ partes invadat, ſed ut admoneat Lectorem, ſicubi obſcurum eſt, ſecundumne regulas conſtructionis, an per figuram aliquid dicatur. Verbi gratia: *Primum, adverbialiter poſitum per ellipſin præpoſitionis & nominis ſubſtantivi, pro Ad primum tempus aut locum. Primo adverbialiter poſitum per ellipſin præpoſitionis & nominis ſubſtantivi, pro In primo, A primo loco, aut tempore, aut pretio, aut numero, aut pedatu. Latere aliquem, Græca figura pro alicui. Reginus adjectivum, ſicut Regius, cujus ſolum fœmininum in uſu manſit Regina, in quo ſubauditur vel uxor vel filia. Patria nomen natura adjectivum, cum quo ſubauditur Terra, ſed uſu ſubſtantivum, ut Livius: Neapolis mihi materna patria eſt. Mille hominum, pro Mille homines per ellipſin vocis. Rem aut Negotium, ſicut Plus centum annorum eſt, & Decem talentorum mihi reliquit.*

Obſervationis eſt ea ex melioris notæ auctoribus referre, quæ partim bene loquentium conſuetudini ſunt conſentanea, partim honeſta, & lecta atque à plebe ſemota, ut ſcilicet illa orationis vitia caveri poſſint, quæ Groſippus noſter in Propædia ſua Rhetorica *Inſolentiæ* & *Adiaphoriæ* ſubjicit. Archaiſmus puta, Neoteriſmus, Idiotiſmus ſeu Peregrinitas & vilitas vel Plebitas, etſi notitiæ ſaltem cauſa illa quoque in Lexico obſervari convenit, quæ vel priſcè, vel novè ac ſingulariter, vel peregrinè præcipuéque Græcanicè, vel denique pro plebis Romanæ conſuetudine alicubi dicta inveniuntur, dum tamen vitii nota ſingulis appingatur, ne, quid tuto uſurpet, Lector ignorare poſſit. Hoc autem vix præſtiterit, niſi qui ſingulorum pænè vocabulorum loquendique generum

Indi-

Indices ex unoquoque aureæ & argenteæ ætatis ſcriptore confectos habet, ut nihil prorſus eum queat effugere. Aliter enim judicium Lectoris dubium ſemper & fluctuans relinquet. Verbi gratia ſi judicare velis, ſatiſne Latinè dictum ſit, *Daturum me tibi promitto cum eo, ut mox mihi reddas:* conſultus linguæ latinæ theſaurus anno 1573. Lugduni editus; qui longe cæteris indicibus præſtat, docebit te, *Cum eo, pro ea lege* apud Columellam & Cornelium Celſum legi: ſed neque qua id ratione dictum ſit, expedit, neque ullum ejus auctorem aureæ ætatis laudat. Ut ergo explorato judicare de hoc loquendi genere poſſis, Lexicographi partes erunt, hoc modo commentari.

Cum eo per ellipſin dicitur; pro Cum eo modo ſeu pacto, cum hac lege & conditione. Cic.6. ad Att. 1. Mihi non excidit illud, quod tu ad me ſcripſiſſes, ſi nihil aliud de hac provincia, niſi Bruti benevolentiam deportaſſem, mihi id ſatis eſſe. Sit ſanè, quoniam ita tu vis, ſed tamen cum eo (credo) quod ſine peccato meo fiat. Livius lib.8. 14. Laviniis civitas data, ſacraque ſua reddita cum eo, ut ædes Iunonis communis Laviniis cum Populo Romano eſſet. Et mox: Antium nova colonia miſſa cum eo, ut Antiatibus permitteretur, ſi & ipſi adſcribi Coloni vellent.

Similiter ſi ſcire certum velis, *Inſtar* pro Fere, Quaſi Circiter probéne dictum ſit, nec obſervatione ulla, nec ratione judicium tuum vulgata Lexica moderabuntur, quod faciet, ſi ſic ſcribat Lexicographus:

Inſtar nomen ſubſtantivum nominativo & accuſativo caſu modo inventum: ſignificat ſpeciem, ſimilitudinem, modum ſeu quantitatem. Sueton. Julio cap. 61. *Equi ſui inſtar pro æde Veneris dedicavit*, id eſt, ſtatuam, effigiem. Ulpianus leg. 22. Dig. de operis novi nunciatione: *Si proponatur inſtar quoddam & quaſi facies quædam operis*, id eſt, ſpecies, ut quale opus futurum ſit, quodammodò appareat. Cæſar 3. bell. civil. *Animadverſum eſt, cohortes quaſdam, quod inſtar legionis videretur, eſſe poſt ſylvam*, id eſt, ad numerum ſimile legioni. Hirtius bello Alex. *Cæſar cohortium trium inſtar in terram expoſuerat.* Livius lib. 28. 17. *Scipio receptas Hiſpanias parvum inſtar eorum ducebat, quæ ſpe ac magnitudine animi concepiſſet.* Cicero 10. ad Attic. *Epiſtola, quæ voluminis inſtar erat.* Idem 2.

 Offic.

Digitized by Google

Offic. *Qui clientes ſe appellari, mortis inſtar putant.* Idem 5. Verrin. *Navis ita magna, ut urbis inſtar habere inter piraticos myoparones videretur,* id eſt ſpeciem. Idem Orat. *Hæc magna ſunt & tamquam animi inſtar in corpore,* id eſt, ſimilitudo. Idem 4. Tuſcul. *Terra ad univerſi cæli complexum puncti inſtar obtinet.* Virg. 6. Æneid. *Qui circum ſtrepitus comitum, quantum inſtar in ipſo eſt?* id eſt, quanta ſpecies & magni viri indoles ac ſimilitudo. Idem 2. Æneid. *Inſtar montis equum divina Palladis arte Ædificant,* ubi ellipſis eſt, pro *Equum entem inſtar montis,* ſive qui eſt inſtar montis. Aut deeſt Præpoſitio *Ad,* quam teſte Servio Septimius Serenus celebris poëta Lyricus expreſſit, ejuſque exemplo Apulejus & Imperatores in Codice Juſtin. ſæpius; ut *Ad inſtar montis equus* ſit velut *Ad modum* ſeu ſimilitudinem aut magnitudinem montis. Hinc ad exprimendum numerum promiſcuè *Ad modum* & *Ad inſtar*, aut per ellipſin *Inſtar* uſui eſſe ſolet. Livius: *Sex millia hoſtium cæſa, quinque ad modum Romanorum,* id eſt, quaſi, fere, circiter. Idem: *Mille admodum vehicula capta. Exacto ad modum menſe Februario:* Cic. 16. ad Attic. epiſt. 5. *Mearum epiſtolarum nulla eſt ſynagoge* ſeu collectio. *Sed habet Tiro inſtar ſeptuaginta,* ſubaudi Epiſtolarum. Varro 1. rei ruſt. 1. *Adjecit non pauca, & de Magonis demſit inſtar librorum octo.* Columel. 2. cap. 5. *Acervi ſtercoris inſtar quinque modiorum diſponentur.* Catul. *Murtola habet inſtar triginta jugera prati,* pro habet jugera prati ad inſtar, ſive ad modum triginta jugerum. Sic habent omnes codices manu formiſque deſcripti. Sola Plantini & Raphelengii editio ſtolidam & à latini ſermonis ratione alieniſſimam Joſephi Burdoſcaligeri conjecturam in contextum recepit, extrita vera ſcriptura: qua de re videatur Scioppii Scaliger Hypobolimæus pag. 210.

Interpretationis denique eſt explanare auctorum loca, quæ recitantur, ut Lexicon ſit commentarii vice, nec eos, qui Latinè volunt ſcribere, verbis Latinis barbarè uti patiatur. Verbi gratia *Fidem adhibere,* in Plauti Rudente legitur, quod Lexicographus interpretari debet, idem ſcilicet ſignificare, quod uti fide, ad negotium aliquod fidem afferre in eoque cum fide verſari, ſicut *Adhibere diligentiam.* nam niſi ſic explicaverit, faciet Lector, quod Auſonius, Manutius, multi-

quo

que alii primores in literis viri fecerunt, ut dicat *Adhibere fidem*, pro Credere alicui, quod minime Latinum eſſe Groſippus Paradox. pag. 43. & in Propædiæ Rhetoricæ fragmento nuper edito monuit, quod enim apud Ulpianum invenitur leg. 1. Dig. de quæſtion. aut mendoſum, aut à Triboniano profectum videtur, ſicut & *Iuramentum* vox barbara: etſi nec Ulpiani ætas ea eſt, quæ Latini ſermonis corruptela vacet. Ita *Projicere ampullas* apud Horatium monebit Lexicographus eſſe idem, quod miſſas facere, valere jubere, abjicere, abſtinere, non uti, quæ verbi *Projicere* ſignificatio in Plauto, Cic. Catullo & Sen. obſervari poteſt. Aliter minime Latinè & ridicule de tumidi & glorioſi ſermonis homine Horatii verſu Lector utetur: *Projicit ampullis & ſeſquipedalia verba*, quemadmodum Caſaubono uſuvenit, cujus in Comment. Athenæi pag. 186. verba ſunt: *Nunquam Comicus Græcus Tragicorum poetarum verba ſeſquipedalia ſubſannat, quin ampullas projiciat*. Ita *Salillum animæ* apud Plautum niſi quis in Lexico recte interpretatum viderit, ridiculè pro Corpore accipiet, quaſi Corpus ſit ſalinum, Anima vero ſal. At enim *ſalillum animæ amittere* non eſt *Amittere corpus* (quod Ciceroni & Lucretio ſignificat maceſcere ſeu macilentum fieri, cui contrarium *Corpus facere* apud Phædrum fabulatorem pro Pingueſcere ſive Habitiorem fieri) ſed amittere animam ſeu mori. Ex quo perſpicuum evadit, *Salillum animæ* dictum pro Anima quæ eſt Salillus, ſive ſal corpori datus ut ne putiſcat: ſicut *Præmia palmæ* Virgilio pro palma quæ eſt præmium, *Arbores abietis* Livio pro abietes quæ ſunt arbores, *Medorum hoſtes* Propertio pro Hoſtes Medi, quorum ſimilia Groſippus Gram. pag. 128. annotavit. Ratio porro hujus veræ interpretationis ex antiquitatis pendet notitia. Ex Græco nimirum ἅλς Latini formarunt *Salis*, quoniam nec conſonantes continuabant (ut in *Plebes*, *Faces*, *Ancipes*, *Præcipes*, & ſimilibus apparet) & adſpirationis notam ſibilo commutabant, ut ἕξ *ſex*, ἑπτὰ *ſeptem*, ὗς *ſus* &c. A priſco ergo *Salis* derivatur *Salillus*, ſicut à *Lapis Lapillus*; ab *Anguis Anguilla*. Jam ergo Proluſionum Academicarum ſcriptori periit ſal ſuus, quem in illudendo Cantabro illo viri fruſtulo, conſumſerat, adeoque per hunc ſalem inſulſus victitare poteſt. Neque tamen *Salil-*

lum Groſippus propterea negat à *Salino* recte deduci, qua voce Plautus etiam in Perſa utitur, *qui ſervo ſalinum obſignant cum ſale*, pro Salinum vas, in quo eſt ſal, non inane. ſicut Curcul. *ſinus cum vino*, pro ſinus in quo eſt vinum. Ex quo judicari poteſt, quam nullo judicio Plauti locum Germani editores non præter ſolitum nuper corruperint, cum invitis libris ſcriptis ediderunt: *Servo allium obſignant cum ſale*; omnino autem facilem reddit interpretationem Etymologiæ ratio, de qua ſupra attigi, ſi primitiva an derivata vox ſit, conſideretur, quidque propriè ac per Tropum aliquem ſignificet. Verbi gratia, *Lego* primitiva vox eſt, à qua derivatur *Diligo*, cujus propria ſignificatio eſt, *Hinc inde lego & ab aliis diſcerno*, quod facit qui cum magna pomorum congeries humi jaceat, non legit ſeu colligit omnia, ſed grandiora modo eximit, quæ auferat. Et quoniam ex multis pauci eligendi ſunt, quos quis amet, hinc factum ut *Diligere* pro *Amare* uſurparetur per Metonymiam Antecedentis. Atque hinc Cicero *Amare* plus eſſe monet, quam *Diligere*, quod in Diligendo ſit Amoris principium. *Dilectus* ergo *militum* (quomodo Feſtus ſcribendum docet) propriè dicitur, per Tropum vero ſignificat eum, qui amatur, unde & *Dilectio*, qua tamen voce nemo latinus utitur, quæ poſterioribus Tacito & Symmacho eſt *Diligentia*, quæ vox Ciceroni, idem quoque quod electionem vel dilectum, ſignificat. Pro Plancio. *Non eſt conſilium in vulgo, non ratio, non diſcrimen, non diligentia.* Cicero *Dilectum & Diſcrimen* conjunctim ſolet dicere, ut ſenſu vix quicquam differre ſignificet. *Diligens* propriè eſt Eligens ſeu Deligens, per Tropum uſurpatur non modo pro *Amante*, ut dictum eſt, ſed etiam pro *Studioſo*, *Sedulo*, *Attento*, cui contrarium *Segnis*, cum Studium & Attentio ſit adjunctum Electionis. Poſtea ſignificat, quoque *Parcum*, id eſt, attentum ad rem familiarem, quæ jam eſt Synechdoche partis. Accuratio enim & Sedulitas quævis eſt Totum, cujus ſpecies eſt Parcimonia, id eſt, ſedulitas in re familiari. Horum exempla ex Cicerone & aliis afferre longum ſit. Hinc *Diligenter* pro Studioſe & Accurate per Tropum dicitur, cum propria ejus ſignificatio ſit, cum dilecto & diſcrimine. Atque ita expedita erit interpretatio Ciceroniani hujus, *Diligenter latinè loqui.*

In

In Bruto: *De Tito Flaminino nihil accepi, niſi latinè diligenter locutum*, hoc eſt, uſum verbis lectis, ſolitum ex variis ejuſdem poteſtatis vocabulis ea eligere, quæ honeſto & nobili viro digniora viderentur, plebeia vero & ſordida miſſa facere. Et infra ibidem: *Verba ipſa, non illa quidem elegantiſſimo ſermone. Itaque diligenter latinè loquendi laude caruit: neque tamen eſt admodum inquinatè locutus.* Hic diligenter loquitur, qui non loquitur inquinatè, id eſt, qui abſtinet ſordidis ac humilibus. Seneca 2. de Ira 12. *Quicquid voles ſcire, quale ſit, tempori trade. nihil diligenter in fluctu cernitur nunquam liquidum ſincerumque ex turbido venit.* Sic Varro de Lingua Lat. 5. *His magis promiſcue, quam diligenter conſuetudo eſt uſa.* Ubi Diligenter & Promiſcue ſive Indifferenter aut Indiſcriminatim videmus contrario inter ſe nomine opponi, ut Diligenter valeat Diſtinctè, non Confuſe, ut aliud ab alio diſcernatur.

Reliquum eſt, ut quæ *Inventionis adjumenta* à Lexicis præſtari debeant, conſideremus. Alia nimirum ſermoni neceſſaria ſunt, alia dictioni. *Sermo* alius abſolute ac ſimpliciter Hominis eſt, alius Hominis ingenui ſive Honeſti aut Nobilis, ſicut *Dictio* eſt hominis Diſerti ſive Oratoris aut Poetæ. Homini ad explicanda, animi ſenſa verbis propriis uſus eſt, quæ tamen nec *Obſoleta* ſint, nec *nova*, nec *peregrina*. *Honeſti* vero hominis oratio debet eſſe Diligens, aut Elegans, hoc eſt, in qua verborum ſit Dilectus, ne plebeiis & ſordidis inquinetur. Diſerti hominis dictionem cultus & copia commendant, ſi nimirum tropis, figuris & amplificationibus ornetur, eademque res aliis atque aliis verbis ſubinde efferatur. Itaque ſic demum Lexicographus ſuo functus fuerit officio, ſi quicquid vel ſermoni, vel dictioni uſus erit, ſcripturo ſuppeditet. Ejus vero rei tres modos invenit Groſippus. Unus eſt ipſarum rerum in certas claſſes deſcriptio, quæ ſuis appellationibus inſigniantur, iiſque tam verbis, quam nominibus: quod nemo rectius & felicius præſtiterit clariſſimo & humanarum rerum noſtra ætate non dico cum primis, ſed quod Groſippus cenſet, unicè docto *Iohanne Baptiſta Donio Florentino*, qui *Hermathena* ſuæ in viginti libros diſtributæ inſtar ac πρόπλασμα Groſippo nuper miſit. quod quidem opus ſi Summi Pontificis & Franciſci Cardinalis Barberini auſpicio

ſpicio ac munificentia extremam aliquando manum recipiat, politiores literas in perpetuum ſtabilitas, nullumque poſt hac à barbarie periculum fore auguror, multoque ea res Barberiniano nomini erit amplior ac glorioſior, quam quicquid eſt in orbe toto Pyramidum aut quarumcumque inſaniſſimarum ſubſtructionum moles.

Alter Inventionis adjuvandæ modus eſt verborum cum ſingulorum tum conjunctorum Iſodynamia, ſive ut vulgo loquuntur æquivalentia, cum videlicet maxime notis in promptuque poſitis ea ſubjiciuntur, quæ aut eandem, aut ſaltem finitimam ſignificandi vim habent, ut eorum uſu orationem ſive ornare, ſive variare poſſis. Verbi gratia, in ſerie verborum à litera *M*, incipientium, ad vocem *Mutabilis*, ſimiliterque alio loco ad nomen *Inconſtans*, annotari cum alia, tum iſta poterunt, quæ auctorum lectio ſuppeditaverit: *Mobilis. Volaticus. Deſultorius. Ventoſus. Inſtabilis. Volubilis. Volucer. Vagus. Levis. Commutabilis. Varius. Multiplex. Flexibilis. Incertus. Ad omnem auram ſpei mobilis atque infidus. A ſe ipſe diſſentiens. Inſtar veli utcumque in alio ventus eſt, ex inde vertitur. Pluma aut folio facilius movetur. Magna ejus eſt varietas voluntatis & diſſimilitudo opinionis ac judicii. Crebro nimis ſtylum vertit, & frequens in decretis ejus litura eſt, aliudque ſtans, aliud ſedens ſentit.* Horum verò uſum ſi quis exploratius cognoſcere avebit, de ſingulis priorem Lexici partem, id eſt, *Commentarium* conſulet, ubi ipſa auctorum verba obſervata & explanata inveniet. Hæc enim poſterior pars vicem *Promptuarii* ſeu penuariæ cellæ præſtat, unde quis adornandi vel variandi uſum neceſſaria queat depromere. Extant quidem Manutii Elegantiæ, Hadriani Cardinalis, Antonii Schori, Oberti Giſanii, multorumque aliorum phraſiologiæ, quæ tamen plus fere Judicio, quam Inventioni ſubſerviunt, nec niſi minimam eorum, quæ afferri ex auctoribus poterant, partem repræſentant. Neceſſe autem habet, qui hac provincia rectè defungi volet, ea quæ in auctoribus minime vulgariter dicta offenderit, in omnem partem verſare, quibuſque ea modis variari poſſint, periculum facere, ut ſub pluribus capitibus eorum inveniendi facultas ſcripturo ſuppetat. Verbi gratia. In Cicerone lego: *Tantatе meritas, ut non procul abhorreat*

horreat ab inſania. Conſiderans verborum vim, invenio ſententiam eorum eſſe, *Temeritas ſimilis,* aut *non diſſimilis inſania.* quomodo & Catullus de Suffeno: *Tantum abhorret ac mutat,* pro tam eſt ſui ipſius diſſimilis. In Promtuario ergo ſcribo: *Similis. Non procul abhorret ab inſania.* Item *Diſſimilis. Non procul abhorret ab inſania.* Pari modo legens in Cicerone: *Hæc etſi ficta; tamen non abſunt à conſuetudine ſomniorum.* expenſa ſermonis elegantia comperio vulgari modo dici poſſe: *Non eſt novum, aut inuſitatum talia ſomniari,* aut *Solent talia ſomniari.* Itaque in Promptuario verbis *Solet, Novum, Inuſitatum,* adſcribo genus hoc loquendi: *Hæc non abſunt à conſuetudine ſomniorum.* Ad verbum quoque *Solet,* Plautinum illud & Ciceronianum appingo: *Conſuetudine aliquid facere.* Hoc quippe eſt *Solere facere.* Ita cum in Seneca lego: *Obſeſſa ſetis cervix,* interpretor ſignificari *Piloſum* vel *Hirſutum,* adeoque ſub iiſdem verbis in Promptuarium refero illud Senecæ, in quo etiam legens iſta: *Aliud ex alio placet vexatque nos. petita relinquimus, relicta repetimus: alternæ inter cupiditatem noſtram & pœnitentiam vices ſunt.* intelligo vulgari modo dici potuiſſe: *Modo hoc, modo illud placet. Modo cupimus, modo nos pænitet. Interdum hoc, interdum illud. Alias hoc, alias illud.* Ut ergo hujus generis elegantia lector orationem illuſtrare aut variare poſſit, ſub diverſis Promptuarii capitibus ac velut Inventionis locis ea illi repræſento.

Poſtremus adjuvandæ Inventionis modus eſt *Appoſitio,* cum adjunctorum, (cujus generis ſunt adjectiva nomina) tum adverbiorum; quorum utroque orationem amplificari, plenioremque & velut ſuccoſiorem reddi ex Rhetoricis ſatis notum eſt, tamquam ſi dicas, *Homo omnium animalium diviniſſimus, Ille belli fulmen & Carthaginis horror Scipio, Æneia nutrix Cajeta, Amicus firmus & fidelis. Amare aliquem plurimum, maximè, mirificè, præcipuè, valdè, miſerè, perditè, afflictim. Cupere aliquid ardenter, ſumme, valde, vehementer, miſere, nimis, impenſe, haud modice.* Etſi autem iſta Appoſita Inventioni ſubſerviunt, rectius tamen in Commentario ſuis vel verbis, vel nominibus ſuppinguntur, velut in Nizoliano Ciceronis indice factum video.

Atque iſta ſunt, quæ Lexicographum facere oportere

Digitized by Google

Groſippus cenſet, ſi omnes officii numeros implere, meritoque ſuo puncta doctorum auferre velit. *Ambroſius* Comitis de Calepio vel *Calepini* in agro Bergomati filius, familiæ Auguſtinianæ monachus in ſuo Lexico, quod ætas illa nondum ſatis literis exculta ferebat, præſtitit, adeoque venia, quam laude ulla eſt dignior. Etſi autem homini literato Groſippus erubeſcendum ducit, Calepiniani Indicis mentionem facere (quo nomine non nemo de Romanis literatoribus ei ſuccenſere fertur) longe tamen ille abeſt, ut tam inclementer Calepino dicat, quam ab eruditiſſimo homine *Franciſco Florido* factum eſt, cujus in Apologia pro Poetis latinis verba ſunt: *Quam laudari Nicolaus Perottus, tam reprehendi jure optimo poteſt Ambroſius Calepinus monachus cum ſuo illo inſulſo fatidoque Dictionario, quem ex Perotti ſudoribus ſervato literarum ordine ita diſpoſuit, ut à ſe ne gry quidem in eo protulerit, ut optime illis conſuli poſſe nemo ambigat, ſi fax illa publico edicto ſupprimatur: quamvis Perotti auctoritatem auxerit potius, quam imminuerit. Illius enim nomini multa in reddenda verborum ratione ab eruditis deferuntur, cum Calepino vix credant, quod veterum auctorum exemplis comprobarit: ac ille denique honoris, hic ludibrii cauſa in doctorum cœtibus nominari ſoleat.* At enim Calepinus hodie in omnium verſatur manibus, magno doctiſſimorum hominum certamine auctior & melior, cum eruditi ac diſerti illius Perotti *Cornucopia*, in vicum vendentem thus & odores deferri, ibique piper amicire & tunicas ſcombris præbere ſoleat, non ob aliam ſane cauſam, niſi quod minore multo negotio, quæ quiſque velit, in Calepino invenire poteſt. Veruntamen quod plurima in eo deſiderabantur, animus fuit additus *Roberto Stephano Pariſienſi* typographo, ut decem diverſarum nationum hominibus, quos tamquam Græcè ac Latinè intelligentes domi ſuæ alebat, verba omnia loquendique genera ex Latinis auctoribus excerpendi provinciam delegaret: unde natus *Theſaurus* ejus tribus voluminibus diſtinctus, quem poſtea *Cælius Curio* Fori Romani, *Theodoſius Trebellius* Promtuarii nomine inſcriptum Baſileæ edidere, nulla *Stephani* mentione. Bibliopola tandem Lugdunenſis magna eorum acceſſione, quæ Turnebi, Lambini, aliorumque philologorum libri ſuppeditarant,

tarant, auctiorem & emendatiorem Lugduni produxit anno 1573. quem in compendium poſt anno 1613. redegit *Ludovicus Lucius*, & *Theſaurum* ſive *Ærarium linguæ latinæ* inſcripſit. In iſtis tamen omnibus plurima ſunt, quæ merito cum inſcitiæ, tum ſupinæ cujuſdam oſcitantiæ ac negligentiæ accuſes. Primum enim nihil dici potuit ſtolidius & imperitius, quam quod in judicio de Latinis ſcriptoribus *inter inelegantes & imperfectos* Plautum, Terentium & Lucretium recenſent, *inter perfectos* autem *& elegantiſſimos* Varronem & Salluſtium, *inter poſtremos denique & deficientes* Valerium Maximum, Senecam & Curtium, velut Apuleii æquales. Deinde Etymologiæ ratione ſæpenumero lectoris fallunt judicium, cum Adjectiva nomina habeant pro Subſtantivis, Adverbiiſque accenſeant, quæ ſunt Nomina, ut mittam quod primitivis derivata non attexunt, nec ſimplicibus compoſita, in quo tamen maximum eſt momentum ad vim ſingulorum rectius intelligendam. Itaque errorem iſtum corrigere conatus eſt in ſuo *Eruditionis Scholaſticæ Theſauro Baſilius Faber*, etſi non ſemel eum ratio in eo fugit, ut quæ ex quibus derivata eſſent, minime perſpiceret: quod genus eſt *Demo* & *Sumo*, quæ pro primitivis habet, cum ſint profecta ab *Emo*, quod monente Feſto priſcis ſignificabat *Accipio*. Adhæc magnam Obſervatio iſtorum mendam continet, cum & nonnulla afferant, quæ minimè Latina ſunt, nec in ullo ſatis idoneo ſcriptore extant, & plurima rurſus vocabula reticeant, quæ ſuos tamen auctores habent, cujus rei ſpecimen in *Roberti Conſtantini ſupplemento linguæ latinæ* Lugduni, & in *Baſil i Zanchii Epitome* Baſileæ edita videre licet. quod minus difficulter credet, qui jam inde ab anno 1573. aliquos auctores veteres eo tempore ignoratos, alios infinitis partibus auctiores & emendatiores ex variis Bibliothecis erutos fuiſſe ſciat, tamquam Phœdri fabulas, Hygini mythica & aſtronomica, Quintiliani patris Declamationes, Senecæ rhetoris oratoria, Servium Petri Danielis, Varronem Scioppii, Feſtum Scaligeri & Fulvii Urſini, Nonium Merceri, auctores finium regundorum Rigaltii, Inſcriptiones Gruteri, Gloſſaria Philoxeni, Placidi, Iſidori & aliorum. Sed generum loquendi ſive phraſium, quæ in Plauto Terentio, Lucretio, Cicerone, Cæſare, Nepote, Livio, aliiſque

aureæ & argenteæ ætatis ſcriptoribus extant, multo maximam partem auctores illi intactam reliquerunt, eoque fit ut nemo jam tuto de Latinitate judicare poſſit: cum merito verendum ſit, ne quod iſti Theſauri non exhibent, diligens lector alicubi apud probæ auctores obſervare potuerit. Accedit, quod mendoſiſſimis Auctorum editionibus uſi cum ipſi ſe obſervatores, tum lectores ſuos ſæpiſſime turpiter fruſtrantur. Exemplo ſit, quod voce *Capularis*, Plauti ex Milite verſum hunc recitant. *Tam capulari ſtamine tibi diu videor vivere.* Et ſane ſic in Aldi Manutii editione legitur, qua tamen nihil dici poteſt mendoſius & portentoſis erroribus inquinatius. Et Itali noſtri cum Aldi Plautum legerunt, ſibi plaudunt ac tantum non beati videntur, nec exemplaria illa inſpicere dignum ducunt, quæ vetuſtiſſimorum codicum fide Tranſalpini homines accuratiſſime emendarunt, quod ipſum non minore ῥαθυμίᾳ καὶ ἀφιλοκαλίᾳ in cæteris faciunt auctoribus, prorſus ut ſi frugibus inventis malint glande victitare. Sed ad verſum illum redeo, quem ex emendatioribus membranis ita viri docti nobis exhibent:

Quid ais tu? itane tibi ego videor oppido Achrunticus?
Tam capularis? tamne diu tibi videor vivere?

Ad extremum tanta paſſim cum imperitia in locis auctorum intepretandis verſantur, ut doctis quidem uberem riſus materiam præbeant, minus vero doctis errorem objiciant, ut verbis Latinis barbare utantur, cujus quidem rei ſpecimina nonnulla paulo ſuperius exhibui, quorum ſimilia, ſi opus ſit, multò plurima afferri queant.

Quod deinde ad Inventionem attinet, aut nulli, aut non magno ſaltem ſunt uſui. Epitheta quidem aliqua ſive adjectiva nomina ſubſtantivis appingunt, cæterum non niſi ea vocabula, quæ jam nota habeas, quantocunque quærendi & volandi labore invenire poſſis.

Habes Groſippi noſtri de Lexici latini virtutibus ac vitiis ſententiam, cujus tria illa *Promptuaria* volumina, quantum ei qui quacumque de re Latine velit ſcribere, adjumenti præſtent, experiundo didiciſſe te ſcio. Ut autem, quanta idem cum ἀκριβείᾳ in linguæ latinæ Commentario verſetur, exi-

ſtimare

ſtimare poſſis, hoc tibi ſpecimen mitto, diſſertationem ſcilicet de Natura & Uſu vocabuli *Quod*, cujus ego occaſionem illi præbueram. Tu, vir optime & doctiſſime, meum hoc te demerendi ſtudium boni ut conſulas rogo. Vale ac Merono plurimam verbis meis ſalutem dicito.

SYNOPSIS.

Lexici duæ partes eſſe debent, nimirum Liber
- Commentarius dirigens Judicium
  - Ratione.
  - Obſervatione.
  - Interpretatione.
- Promptuarius adjuvans Inventionem
  - Deſcriptione rerum in certas claſſes.
  - Iſodynamia ſive Æquivalentia.
  - Appoſitione adjunctorum & adverbiorum.

Satiſne Latine dicatur, Scio quod ſis doctus, *vel* Credo quod, *vel* Dico quod: *& quæ dicti ſit ratio.*

PLerique omnes, qui haud vulgariter didiciſſe literas cum ſibi, tum cæteris videntur, hoc loquendi genus velut minime Latine explodunt, ejuſque loco *Scio*, *Credo*, *Dico te eſſe doctum*, uſurpandum eſſe contendunt: præcipuè vero magiſter meus Franciſcus Sanctius in Minerva ei ſe generi infeſtum præbuit, utque barbarum eſſe & locupletibus linguæ latinæ auctoribus ignotum fuiſſe vinceret, ſummis viribus anniſus eſt. Ratione eam ad rem hac utitur, *Quod* apud Latinos ſemper eſſe nomen Relativum, in quo ſubſtantivum, ad quod refertur, ſubaudiri neceſſe ſit. Relationem eſſe in iſto Ciceronis: *Quod epiſtolam conſciſſam doles, noli laborare.* Ordinem enim & ſenſum eſſe: Noli laborare circa id quod, vel ex eo quod, vel propter id quod. Eandem eſſe rationem in his Terentii verbis Hec. act. 2. ſc. 3.

Nam

Nam quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam. Ubi Relationem eſſe ad nomen, quod ſubauditur, hoc modo Donatus agnoſcit: *Deeſt* In eo, *ut ſit: In eo quod me acccuſat nunc vir, ſum extra noxiam. An deeſt* Quod, *ut ſit Propter quod.* Mallem dixiſſet *Ad* ſubaudiri, quod Græcis eſt *κατὰ*, ut dicimus, *Quid me accuſas, Si quid te offendo, Nihil te moror, Ne me aliquid tibi ſuccenſere ſuſpiceris, Si mihi impoſuiſſes aliquid, animo iniquo ferrem.* In quibus omnibus *Ad*, per ellipſin ſuppreſſum eſſe in Grammaticis demonſtravi, ubi & Ulpiani Juriſc. verba regulari ſyntaxi congruentia retuli: *Si ea res curſum fluminis ad aliquid immutavit.* Itaque facile hoc Sanctio concedo, *Quod* ſemper nomen relativum eſſe: ſimul tamen in illis quoque quæ ab eo damnatur loquendi generibus, Relationem eſſe, & præpoſitionem *Ad* ſubaudiri contendo. Operæ vero pretium facturus videor, ſi prius ipſum loquendi modum à melioris notæ auctorum conſuetudine nequaquam abhorrere ipſorum verbis in medium allatis doceam, tum ſyntaxeos rationem, quam illi ſecuti fuere, ſubtilius indagem.

Plaut. Aſin. act. 1. ſc. 1. *Equidem ſcio jam, filius quod meus amet iſtanc meretricem è proximo Philenium.*

Idem Aul. act. 2. ſc. 1. *Scio quod dictura es, hanc eſſe pauperem.* Ita eſt in optimæ notæ membranis.

Idem Pœn. act. 3. ſc. 1. *Scitis rem, narravi vobis, quod veſtra opera mihi opus ſiet.*

Ennius: *Utinam mortem oppetam prius, quàm eveniat, quod in pauperie mea ſenex graviter gemam.*

Cic. 7. famil. epiſt. 28. *Memini quod mihi deſipere videbare, quod cum iſtis potius viveres, quam nobiſcum.*

Idem 10. ad Attic. epiſt. 4. *Iurabat ad ſummam, quod nullo negotio faceret amiciſſimum mihi Cæſarem. Affirmabat, cum ſcripſiſſet, quod me cuperet ad urbem venire, illum quidem gratias agere maximas, & non modo probare, ſed etiam gaudere.*

Idem offic. 1. *Illud animadverto, quod qui proprio nomine perduellis eſſet, is hoſtis vocaretur.*

Idem lib. 1. in Verr. *Is mihi etiam queritur, quod à nobis novem ſolis diebus prima actio judicii ſui tranſacta ſit.*

Idem

Idem alibi: *Bene facis, quod me adjuvas.*

Cato apud Plinium 29. cap.1. *De Græcis iſtis dicam, quod bonum ſit eorum literas inſpicere, non perdiſcere.*

Varro 1. rei ruſt.7. *Cato dicit, quod primus ager ſit, ubi vineæ poſſint eſſe bono vino & multo: ſecundus, ubi hortus irriguus.* Et cap. 2. *Verum eſt quod jubet ranam coquere in aqua.*

Idem 2. rei ruſt. 4. *Corpus matris à ſacerdotibus, quod in ſalſura fuerit, demonſtratur. Alii ſcripſerunt, quod è Sicilia Hercules perſecutus ſit in Italiam nobilem taurum, qui diceretur Italus.*

Ibidem cap.10. *Quod ad fœturam humanam pertinet paſtorum, facile eſt quod habeant conſervam in villa.*

Vitruv. initio lib.10. *Vtinam dii feciſſent, quod ea lex etiam populo Romano eſſet conſtituta.*

Livius lib.45. *Quam feliciter remp. adminiſtraverim, & quod duo fulmina per hos dies domum meam perculerint, non ignorare vos Quirites arbitror.*

Aſconius in Verrin. 2. *Moris veterum fuit, quod Prætor ſoleret pronunciare, Dixerunt.*

Seneca rhetor.2.Controv.5. *Apparet quod utique non oportuit, ſi ne licuit quidem.*

Fuſcus Arellius Horatii æqualis apud Senec. 1. Controverſ. 2. *Probabo, quod non ſit pudica.*

Hyginus Auguſti libertus in Aſtronom. 217. *Nonnulli dicunt, quod hæc prima fuit Herculis concertatio. Et 221. De ceto dicitur, quod à Neptuno ſit miſſus, ut Andromedam interficeret.*

Ovid. 5. Triſt.1. *Delicias ſi quis laſcivaque carmina quærit, Præmoneo nunquam ſcripta quod iſta legat.*

Quo loco prætertire non poſſum acutiſſimam Tuſci Lucumenis conjecturam, legendum ſcilicet, Præmoneo ne unquam ſcripta cotiſta legat. *Ab Ovidio ſcilicet didicerunt hodierni Hetruſci* Coteſto, *quod ſignificat* Iſte.

Idem in epiſtola Sapphus in Vaticano codice:

Huc ades inque ſinus formoſe relabere noſtros,
Non quod ames oro, ſed quod amare ſinas.

Jam ut ſyntaxeos ratio fiat perſpicua, illud præcipue animadver-

madver endum videtur, in pleriſque locorum iſtorum *Vt*, pro *Quod*, nullo fere ſenſûs diſcrimine uſurpari potuiſſe, velut ex iis, quæ ſubjiciam cognoſci poterit.

Plaut. Amphit. act. 2. ſc. 2. *Quis niſi vos narravit mihi, illic ut fuerit prælium? Audivi ut Pterelam regem tute occideris.*

Ibidem Prologo: *Mos ille numquam meo fuit patri, ut exprobraret quod bonis faceret boni.*

Sic Mænec. act. 4. ſc. 1. *An mors eſt ita hic, peregrino ut narrent fabulas?*

Idem Bachid. act. 2. ſc. 2. *Scis tu ut confringi vas cita Samium ſolet.*

Idem Moſtell. act. ſc. 1. *Non verum loquere, ut quis abſens abſentem comeſſe poſſit.*

Idem Merc. act. 2. ſc. 1. *Mihi illud videri mirum, ut capra uxoris dotem ambadederit.*

Idem Pæn. act. 5. ſc. 2. *Si ita eſt, ut tu ſis Iacchonis filius.*

Idem Amp. act. 1. ſc. 1. *Factum eſt, ut ego illud vini ebiberim.*

Idem Trin. act. 2 ſc. 2. *Factum eſt ut iſtud perierit.*

Cicer. 9. Attic. epiſt. 11. *De Domitio ita opinor eſſe, ut in Coſano ſit & conſilium ejus ignoretur.*

Idem 14. Attic. epiſt. 14. *Accedit, ut ne ipſum quidem Clodium meum inſigne odium fuerit unquam*, quomodo ſæpe Lucretius.

Idem pro Sex. Roſcio. *Non eſt veriſimile ut Chryſogonus horum literas adamarit.*

Varro 1. rei ruſt. 2. *Verum dicit ut ille hoc ſcripſerit.*

Hygin. Aſtron. 195. *De Caſſiopeia plures dixerunt, ut gloriata ſit ſe forma Nereidas ſuperare.* Et 229. *De Phaetonte plures ſcripſerunt, ut patris curru vectus terras incenderit.*

Quinctilian. declam. 254 *Satis eſt ut nihil finxerit.*

Terent. Hec. act. 3. ſc. 4. *Vovit ſi ſalvus domum rediſſet, ut me ambulando rumperet.*

Livius lib. 22. num. 53. *Ex animi ſententia juro, ut ego rempub. non deſeram.*

Ita diſcimus, eandem prorſus verborum eſſe ſententiam, ſive quis dicat, *Narravit, Audivi, Scripſit, verum eſt, ibi fuiſſe*

fuiſſe prælium, ut fuerit ibi prælium: quod fuit ibi prælium. Similiter *Facile eſt ut hoc fiat, quod hoc fiat, & hoc fieri. Voluit quod ſacra faceret, ut ſacra faceret, & ſacra ſe facturum. Mos eſt hominum, quod obliviſcantur beneficia, ut obliviſcantur beneficia, & oblivisci beneficia. Satis eſt quod nihil finxerit, ut nihil finxerit, & nihil finxiſſe. Iuravit quod faceret, ut faceret, & ſe facturum.* Hoc ita ſtabilito proximum eſt, ut particula *Vt*, modum ſeu ſimilitudinem cogitemus ſignificari, ipſamque Relativam eſſe, qui particula *Sic*, vel *Ita* ſive expreſſa, ſive per ellipſin ſuppreſſa reſpondeat. Quod quidem ita καθολικὸν ac perpetuum eſt, ut etiam tum locum habeat, quando vel cauſam finalem, vel tempus, vel votum, vel abominationem vel hypotheſin per particulam *Vt* exprimimus: quam rem quoniam vel ſummi in literis viri non niſi per caliginem intelligere ſe declarant, minime operam luſero, ſi diſtinctius ſingularum particulæ ſignificationum exempla recitem, & nuſquam non ſimilitudinem una ſignificari doceam. Sic enim de eo, quod fuerat nobis propoſitum, exploratius conſtitui poterit.

Cauſa ergo finalis aut Finis per *Vt* ſignificatur in hoc Terentii Andr. act. 4. ſc. 2. *Orare juſſit hera, ſi ſe ames, jam ut ad ſe venias*; pro ea cauſa orare ut venias. Sic quippe Plautus Stich. act. 2. ſc. 3. *Nimis vellem hæ fores herum fugiſſent, ea cauſa ut haberent malum*, pro ea de cauſa, qua de cauſa haberent malum, ſive *Qui*, id eſt, qua re haberent malum. Terent. Eun. act. 3. ſc. 3. *Vbi veni, cauſam ut ibi manerem reperit*. Similitudinem verò hi ſignificari & ad particulam *Sic* vel *Ita* ſuppreſſam fieri relationem, hinc perſpici poteſt.

Plaut. Stich. act. 1. ſc. 2. *Amici mihi ita auctores ſunt, ut vos hinc abducam.*

Ibid. act. 4. ſc. 2. *Deliberavi cum amicis; ita mihi auctores fuere, ut me jugularem fame.*

Idem Capt. act. 4. ſc. 2. *Ita dico, magnus ut ſit ignis: Quin ita faciam, ut te cupias facere ſumtum.*

Idem Bacch. act. 1. ſc. 2. *Hæc ita me orat, ut aliquem hominem ſibi reperiam, qui ſibi caveat.* Et act. 2. ſc. 2. *Veniat miles ita ne mihi ſit mora*, pro Ita ut ne ſit.

Idem Milit. act. 1. ſc. 2. *Eum ita faciemus, ut quod vidit, non viderit.*

Terent. Heaut. act. 4. ſc. 1. *Nunc ita tempus eſt, ut cupiam filiam.*

Idem Adel. act. 3. ſc. 2. *Qui in ſui gremio poſiturum puerum dicebat: patres*

Ita obſecraturum, ut liceret ſibi hanc uxorem ducere. Ita in Baſilicano ac pleriſque aliis codicibus legi Faernus teſtatur, qui non animadvertit Patris *(quod in Bembi & Vaticano codice invenerat) eſſe priſcum accuſativum. Æſchinus porrò duos habebat patres, quos oraturus erat, Micionem & Demeam.*

Cicer. 2. Tuſcul. *Non ſum ita hebes, ut iſta dicam.*

Idem 13. famil. epiſt. 70. *Quia non eſt obſcura tua in me benevolentia, ſic fit, ut multi per me tibi velint commendari.*

Idem 5. Attic. epiſt. 11. *Nihil à me fieri ita videbunt, ut ſibi ſit delinquendi locus.*

Idem .... *Plane ita faciunt, ut me unince diligant.*

Propert. lib. 2. eleg. 13. *Iuſſit & Aſcræum ſic habitare nemus, Non ut Pieriæ quercus mea verba ſequantur, Sed magis ut noſtro ſtupefiat Cynthia verſu.*

Tempus ſignificat eadem particula, quando idem quod *Poſtquam* valere vulgo dicitur, ut in hoc Ciceronis: *Is ut me ſalutavit, ſtatim profectus eſt.* Verum & hic ſimilitudinem adſignificari, & *Sic* vel *Ita* ſubaudiri, non eſt dubium.

Cicero .... *Ille ut erat lena amictus, ita venit in concionem.*

Lucret. 3. *Tu quidem, ut es leto ſopitus, ſic eris ævi, Quod ſupereſt cunctis privatus doloribus ægris.*

Liv. 21. *Saguntini ut à prælis quietem habuerant per aliquot dies, ita non nocte, non die umquam ceſſaverant ab opere.*

Voti ſignificationem habet *Ut*, quando pro *Utinam* uſurpatur, ut in hoc Terentii Adel. *Ut te Syre magnus perdat Iupiter.* Sed nemo niſi indoctiſſimus dubitaverit, quin ſubaudiatur, *Ita oro* vel *precor:* nam pro *Ut*, ſæpe *Qui* poſitum legimus, qui eſt ablativus, in quo ſubauditur *Modo*, quaſi eſſet Hoc modo precor, quomodo Jupiter te perdat, id eſt, ita te perdat, ut ego precor.

Terent.

Terent. Andr. act. 2. ſc. 1. *Fac qui detur tibi: ego id agam, mihi qui ne detur.*

Idem Phorm. act. 1. ſc. 2. *Quidam Phormio, qui illum Dii omnes perduint.*

Plaut. Rud. act. 4. ſc. 4. *Qui te Dii omnes perdant, qui me hodie oculis vidiſti tuis.*

Idem Trin. act. 4. ſc. 2. *Hem iſtic erit, qui iſtum Dii perdant.*

Ennius Telepho: *Qui illum Dii deaque magno mactâſſint malo.*

Hoc autem loco obſervationem meretur, pro *Qui*, vel *Ut*, etiam *Quod* rectè uſurpari, ut integrior oratio ſit: Ita Deum precor ut te perdat, qui tibi det malum, quod tibi malum duit. Cujus ſyntaxeos rationem mox videbimus: interea de uſu hinc conſtabit.

Plaut. Pſeud. act. 4. ſc. 7. *Strenui damno mihi, improbi uſui ſunt. S I. malum quod tibi Dii dabunt, qui ſic ſceleſtus es.*

Idem Moſtell. act. 3. ſc. 1. *Malum quod iſti dii deaque omnes duint, Ita mea conſilia pervertit peniſſime.*

Jam Abominationem particula *Ut*, exprimi vulgo cenſent, cum eam poſt verba timoris negandi vim habere contendunt. Terent. Andr. *Metuo ut ſubſtet hoſpes.* Id enim valere ajunt, Puto hoſpitem non ſubſtiturum; idque abominor & evenire nolim: ſicut eadem fabula act. 2. ſc. 2. *Tu Pamphile times, ne ducas; tu autem Charine: ut ducas uxorem.* Verum ſatis jam planum fecit Sanctius, *Ut* nihil aliud, quam ſimilitudinem hic ſignificare, quodque de negatione dicunt, perſpicuè falſum eſſe: nam pro *Ut* nullo ſenſus diſcrimine *Quomodo*, vel *Quemadmodum* dicere licet, & cum negare volumus, negandi particulam exprimimus. Verbi gratia,

Cicer. 10. famil. epiſt. 10. *Timeo quemadmodum hæc explicari poſſint.*

Idem pro Milone: *Eſſet verò timendum, quonam modo id ferret civitas.*

Lib. 4. ad Heren. *Tametſi vereor, quomodo accepturi ſitis.*

Idem pro Marcel. *Vereor, ut hoc intelligi non poſſit.*

Idem Tuſc. 2. *Veremur, ut hoc natura non patiatur.*

Cæſar bell. Gall. lib. 5. *Labienus veritus ſi ex hibernis fu-*

ga ſimilem profectionem feciſſet, ut hoſtium impetum ſuſtinere non poſſet.

Quintilian. lib. 8. cap. 3. *Vocabulum Oppido, quo ſunt uſi paulum tempore noſtro ſuperiores, vereor ut non jam ferat quiſquam.*

Hora. 1. Sat. 3. *Nam ut ferula cædas meritum majora ſubire verbera non vereor.*

Verum quidem eſt, plerumque *Vereor ne non poſſit*, vel *Vereor ut poſſit*, pro *Vereor ut non poſſit*, in auctoribus inveniri: cujus ſimile quiddam in aliis quoque generibus uſuvenit. Verbi gratia: Eodem ſenſu dicitur: *Cave ut credas, cave credas, cave ne credas*, & *cave credere. Vetas me flere, vetas ut fleam, vetas ne fleam.* qua de re alias videro, nunc ſatis ſit monuiſſe, *Vt* in iſtis modum ſignificare ſive affirmare eam, ſive negare ſtatuamus, quod ipſum non minus fit, ubi *Vt* cum aliis verbis jungitur, aut junctum intelligitur. Tanquam

Plaut. Epid. act. 1. ſc. 1. *Id modo videndum eſt, ut materies uppetat ſcutariis, ſi in ſingulis ſtipendiis is ad hoſtes exuvias dabit.*

Cic. 7. Attic. epiſt. 14. *De mulieribus vide ut ſatis honeſtum nobis ſit, eas Romæ eſſe, cum cæteræ ulla dignitate diſceſſerint.*

Idem 14. fam. epiſt. 14. *Si fœminæ veſtri ſimiles Romæ non ſunt, videndum eſt, ut honeſtè vos eſſe poſſitis.* Ita omnes libri, quibus invitis *Verendum* reponere ſtultitia eſt.

Ibid. epiſt. 18. *Videte ne non liceat exire cum velitis.*

Idem de Fato: *Vide ne non eadem illorum cauſa ſit & Stoicorum.*

Varro lib. 9. de ling. lat. *Non tam hanc partem ab illa dividendum, quam illud videndum, ut ſatis ſit verecundi etiam illam in eandem arenam vocare pugnatum.*

Idem 2. rei ruſt. 4. in fine: *Cum circumſpiceret Atticus, ne quid præteriſſet, Hoc ſilentium, inquit, vocat alium ad partem.*

Senec. epiſt. 98. *Calamitoſus eſt animus futuri anxius, qui ſolicitus eſt, ut ea, quibus delectatur, ad extremum uſque permaneant.*

Plau-

Plaut. Captiv. act. 1. ſc. 2. *Ad alios captivos meos viſam, ne hac nocte quippiam turbaverint.*

Idem Perſa act. 1. ſc. 2. *Viſam heſternas reliquias, quieverintne recte, num infuerit febris, operta ne fuerint, ne quis obreptaverit.*

In horum locorum aliis ſatis planum eſt, *Ut* ſignificare *Quemadmodum*, in aliis una cum *Ne* ſubauditur, etſi *Ne* pro *Num* quoque accipi videtur poſſe. Sed ut ad Abominationis ſignificationem redeam, eam non minus per *Quod*, quam per *Ut* exprimi poſſe, hic Plauti verſus nos docet Aſin. act. 2. ſc. 1. *Quid illuc, quod exanimatus currit huc Leonidas? metuo quod illic obſcanavit mea fallacia*, id eſt, metuo ne ille fallaciæ, quam paro, malum omen attulerit, ſicut idem Milit. act. 2. ſc. 6. *Nunc pol metuo ego, ne quid infuſcaverit.*

Tandem Hypotheſin vel conditionem *Ut*, ſignificat cum per *Etſi*, *Quamvis* vulgo explicatur, velut in hoc Ovidii: *Ut deſint vires tamen eſt laudanda voluntas.* Et in iſto Cic. *Ut ſumma haberem catera, temporis certe vix ſatis habui. Hac, ut ego abſim, nihilominus confici poſſunt.* In his porro conciſa eſt oratio, cum ſubaudiatur, *Fac ita*, vel *Da*, vel *Pone*, vel *Ita res eſto*, ut Terent. Heaut. act. 5. ſc. 2. *Ita ne tandem eſt, ut pater omnem animum patris ejecerit?* Et Maſſurius Sabinus apud Agellium lib. 4. cap. 20. *Cur ita eſt, ut tu ſis quam equus curatior?* Non minus autem per *Quod* Hypotheſin ſignificari, multis auctorum locis demonſtrari poteſt, quorum nonnulla hic placet ſubjicere, ſic enim id quod recepimus, multo minore negotio lectori probabimus.

Plaut. Aſin. act. 4. ſc. 1.

Alienum hominem intromittat neminem
Quod illa aut amicum aut patronum nominet,
Aut quod illa amica ſua amatorem prædicet.
Fores occluſa omnibus ſient, niſi tibi.
Quod illa dicat peregrè allatam epiſtolam,
Ne epiſtola quidem ulla uſpiam ſit in ædibus.

Idem Aulul. act. 1. ſc. 2.

Cave quemquam alienum in ædes intromiſeris.
Quod quiſpiam ignem quarat, extingui volo.

Idem Milit. act. 2. ſc. 2.

Quemque à milite hoc videritis hominem in noſtris tegulis
Extra unum Palæſtrionem, hunc deturbatote in viam.
Quod ille gallinam aut columbam ſe ſectari, aut ſimiam
Dicat, diſperiſtis, ni uſque ad mortem male multaſſitis.

Terentius Eunuc. act. 4. ſc. 7.

Sane quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt.

Ibid. act. 5. ſc. 9.

Si in platea hac te offendero poſt umquam, quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti.

Cic. in Piſon. *Nam quod iſte vobis tantummodo impudens & audax videatur, nihil ſcitote eſſe luxurioſius.*

Idem 11. Attic. epiſt. 9. *Literas Quinti fratris ad te remiſi, quas ſi putabis illi ipſi utile eſſe reddi, reddes: nihil me lædent. Nam quod obſignatæ ſunt, habet, opinor, ejus ſignum Pomponia.*

Idem 2. Attic. 6. *Quod tibi ſuperioribus literis promiſeram, fore ut opus exſtaret hujus peregrinationis: nihil jam magnopere confirmo.*

Idem 3. Attic. 13. *Quod ad te ſcripſeram, me in Epiro futurum: poſteaquam extenuari ſpem noſtram vidi, mutavi conſilium.*

Propert. lib. 3. eleg. 1. *Quod non Tænariis domus eſt mihi fulta columnis; At Muſæ comites, at carmina cara legenti.* Pro quo Lucretius & Virgilius dixerunt: *Si non, at,* pro *Etſi non, tamen.*

Ovid. *Illa quod eſt virgo, quod tela Cupidinis odit, Multa dedit multis vulnera, multa dabit.*

Idem epiſt. Helenæ: *Quod bene te jactes, & fortia facta loquaris: A verbis facies diffidet illa tuis.*

Auctor liberi carminis: *Quod ſim ligneus, ut vides, Priapus, Prendam te tamen & tenebo prenſam.*

Ex iſtis diſcimus, *Vt* & *Quod* ſæpiſſime eandem ſignificandi vim habere, quemadmodum in iſtis quoque uſuvenit, quæ multo videbuntur inſolentiora.

Plaut. Milit. act. 2. ſc. 2. *Ferit femur ita vehementer, quod tactui ægre ſuppetit.*

Idem

Idem Merc. Act. 3. ſc. 1. *Magis eſt quod rideas, quam ut lamentere.*

Idem Curc. act. 2. ſc. 3. *Facite ventum ut gaudeam.*

Terent. Phorm. act. 5. ſc. 2. *Vin' facere quod ego gaudeam, quodque viro tuo oculi doleant.*

Cic. 7. famil. epiſt. 10. *Eſt quod gaudeas te in iſta loca veniſſe.*

Valer. Maxim. lib. 4. cap. 7. num. 3. *Adeo blando uteris imperio, quod is ſupplicium honori prætulerit.*

Cælius ad Cicer. 8. famil. epiſt. 3. *Hoc uſque eò ſuave eſt, quod tota vita riſus nobis deeſſe non poterit.*

Nunc ut ratio Syntaxeos, quam inveſtigamus, expediri poſſit, in primis animadvertendum venit, *Vt* particulam ſimilitudinis ſignificandæ vim habere, adeoque ad antecedens *Ita*, vel *Sic*, vel *Ad eum modum*, *Ad id exemplum*, vel ad *Eo modo*, *Eo pacto*, tamquam ad correlatum ſuum (ut Logici loquuntur) referri, ſive aliquod correlatum ſit expreſſum, ſive per ellipſin ſuppreſſum. Expreſſi exemplum eſt in hoc Catonis de re ruſt. cap. 78. *Ad eundem modum facito, ut placentam ſine melle*, pro quo figuratè dixiſſet: *Facito ut placentam.* Et in hoc Plaut. Mercat. act. 2. ſc. 1. *Non ita amo, ut ſani ſolent homines; ſed eodem pacto, ut inſani ſolent. Amavi hercle equidem ego olim in adoleſcentia: Verum ad hoc exemplum numquam, ut nunc inſanio.* Ubi *Eodem pacto*, & *Ad hoc exemplum* per figuram omitti poterant. Et in hoc ejuſdem Bacch. act. 5. ſc. 2. *Scin' quo pacto me ad te introducas? B. me eum ut ſis*, pro Eo pacto ut mecum ſis, ſive Ita ut mecum ſis. Et Capt. act. 4. ſc. 1. *Eodem pacto, ut Comici ſervi ſolent, conjiciam in collum pallium.* Et Rudent. act. 4. ſc. 7. *Nullus erat illo pacto, ut illi juſſerant.* Suppreſſi correlati exempla paſſim ſunt obvia, quorum non pauca ſupra recitavimus, velut Plauti: *Factum eſt ut iſtud perierit. Narravit mihi, ut illic fuerit prælium. Audivi ut regem occideris.* Ejuſdem eſt hoc Perſ. act. 1. ſc. 1. *Facere amicum tibi me potes ſempiternum. S. quemadmodum? T. ut mihi des nummos ſexcentos mutuos.* Subaudimus, *Ad hunc modum*, quod eſt *Ita*. Et Trinum. act. 3. ſc. 1. *Quomodo tu iſtuc dixiſti Lesbonicum ſuam ſororem deſpondiſſe? hoc modo?* Unde intelligimus, ſi dictum fuiſſet: *Dixiſti ut Lesbonicus ſororem*

rorem deſponderit: ſubaudiendum *Hoc modo* quaſi eſſet: *Ita dixiſti, ut deſponderit.*

His ita ſuppoſitis ac præmunitis in mentem nobis veniat, pro *Quis modus* Latine dici ſolere, *Quid modi*, ut Aſin. act. 5. ſc. 2. *Quid modi pater amplexandi facies?* Et ibid. act. 1. ſc. 3. *Qui modus dandi? Quid modi eſt amandi?* pro quo Merc. act. 3. ſc. 4. dixit: *Quis modus tibi exilio tandem eveniet? qui finis fugæ?* Pariter proinde pro *Is modus*, recte dicemus *Id modi*, ſicut *Id loci* pro Is locus, *Id cauſa* pro ea cauſa. Ergo ſi *Id modi* ſive expreſſum, ſive ſuppreſſum anteceſſit, rectè *Ad quod* & per ellipſin *Quod* ſubjicitur, cujus exemplum eſt in hoc Plauti Aulul. act. 1. ſc. 2. *Me cauſa quid ſit, quod te quiſquam quæritet*, pro Ob, ſive ad quod cauſæ: pro quo dici poterat: *Ne cauſa quid ſit, ut te quiſquam quæritet.* Quomodo Cic. pro domo: *Ne quid eſſet, ut lugerent boni ſemper*, pro Ne quid eſſet cauſæ. Et Ovid. 3. Triſt. 4. *Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas, Icaras immenſas nomine ſignet aquas.* Pro quid cauſæ ſeu quæ cauſa fuit cur, vel ob quam. Nam *Ut*, eſt *Quo modo*, Modus autem per Tropum ſignificat alias Finalem cauſam (ex quo *Finis* & *Modus* ſæpe idem ſignificant, unde Cic. *Modum faciam*, pro finiam epiſtolam, & *Modum ac finem orationi facere)* alias efficientem propter quam quid fit. Plaut. Pſeud. act. 4. ſc. 3. *In metu ſum triplici modo*, id eſt, tribus de cauſis, ex quo intelligimus, quomodo *Ut*, poſt verba timoris cauſæ ſignificationem habeat. Terent Phorm. act. 3. ſc. 1. *Enimvero Antipho multis modis cum iſtoc animo vituperandus es*, pro Multis de cauſis. Et Hecyr. act. 2. ſc. 3. *Filium multis modis jam exſpecto ut redeat domum.* Ubi ſi cum Plauto dixiſſet, *Triplici modo filium exſpecto ut redeat*, nemo dubitaret quin *Ut*, eſſet *Quomodo* ſeu *Qui*. Ita planum fit, quæ in iſtis ſit conſtructio. Terent. Andr. act. 2 ſc. 5. *Sed eſt quod ſuccenſet tibi*, pro Eſt aliquid cauſæ, ſive Eſt aliquod negotium propter quod ſuccenſet. Idem Hecyr. act. 2. ſc. 2. *Eſt quod me tranſire ad forum jam oportet.* Plaut. Rud. act. 2. ſc. 6. *Bonam eſt quod habeas gratiam merito mihi.* Cic. 4. Attic. epiſt. 8. *Ignoro quid ſit, quod ſe à me removit.* Plaut. Stich. act. 1. ſc. 2. *Hoc eſt quod ad vos venio, quodque eſſe ambas conventas volo.* Nimirum figuratæ ſunt id genus locutiones, propter duplicem ellipſin.

ellipſin. Prius enim ſubauditur *Aliquid* vel *Illud Cauſæ* aut *negotium.* Deinde præpoſitio *Ad* ſupprimitur, à qua *Quod* accuſativus regitur. *Ad*, porrò alias Finali (ut Scholarum lingua loqui pergam) alias Impulſivæ cauſæ ſignificandæ ſervit. Finis ſignificatur in iſtis: Cic. *Gladiatores emit ad cædem. Ad memoriam ſempiternam. Ad quid laboramus res Romanas?* & per ellipſin, *Quid fruſtra laboramus*? Livius: *Ad fidem tantarum rerum effundi annulos juſſit.* Impulſiva in iſtis: Cic. *Quæ mihi à te ad timorem amantiſſime proponuntur.* Livius: *Cum abacta boves ad deſiderium relictarum mugiſſent.* Prop. *Panditur ad nullas janua nigra preces.* In hoc ergo Lentuli ad Ciceronem 12. famil. epiſt. 14. *Quod huc properent venire, cauſam non habent*, pro Ad quod negotium, finis ſignificatur, qui non minus per *Vt*, vel *Cur*, vel *Quare*, vel *Quamobrem* exprimi poterat, ut Terent. Hecyr. act. 3. ſc. 3. *Cauſam vides, quamobrem hæc à te abierit.* Cic. 13. fam. epiſt. 7. *Non erat cauſa, cur à te aliquid contenderem* Et Heren. 2. *Cauſam oſtendemus Vlyſſi fuiſſe, quare interfecerit Ajacem.* Terent. Eunuc. act. 3. ſc. 3. *Vbi veni, cauſam ut ibi manerem reperit.* In iſto vero Ciceronis 7. Attic. epiſt 9. *Si ob eam cauſam, quod ratio ejus non habeatur, exercitum adducat*, pro Ad quod cauſæ, ſive ad quod nomen: cauſa propter quam, ſive impellens ſignificatur: quo ipſo ſenſu dici quoque poterat: *Si exercitum adducat, id quod ratio ejus non habeatur.* Sic quippe non ſemel Terentius, Cicero & Livius loquuntur, idque Paulus Manutius ſibi notavit. Eſt autem imminuta ac per ellipſin conciſa oratio, quæ ſic foret integra: Si ad id nomen exercitum adducat, ad quod nomen ratio ejus non habeatur. Ubi *Nomen* pro Cauſa ponitur, ſicut in illo Virgilii: *Quo nomine læſa, Quidve dolens regina Deum.* de quo in Paradoxis literariis epiſt. 7. plura diſputavimus. Sæpius autem *Quod* ponitur pro Ad quod negotium rei, ad quod rei, vel ad quod modi. Plaut. Amph. act. 1. ſc. 3. *Quid iſtud eſt negotii, quod tu tam ſubito domo abeas*, pro Ad quod ſive ob quod abeas. Terent. Andr. act. 4. ſc. 3. *Si quid eſt quod mea opera opus ſit vobis*, pro ſi quid eſt negotium ad quod opus ſit. Plaut. Aſin. act. 1. ſc. 1. *Scio quod filius meus amet meretricem*, pro ſcio ad quod modi amet, ſcio modum, ad quod modi a-

 met,

met, ſive quemadmodum amet: ſicut Bacchid. act. 3. ſc. 3. *Ego omnem rem ſcio, quemadmodum eſt*, pro Ad eum modum rem ſcio, ad quem modum eſt. Cujus generis plena oratio eſt iſta Vitruvii lib. 6. cap. 1. *Reliquæ regiones ad eum modum temperatæ, quemadmodum cælum eſt ad inclinationem mundi collocatum*. Similiter in hoc Varronis lib. 1. rei ruſt. 2. *Verum dicit, ut ille hoc ſcripſerit*, pro *Ut* dici poterat *Quemadmodum*, vel *Quomodo* aut *Quo pacto:* nam & ita Plautus Capt. act. 2. ſc. 3. *Dicito patri, quo pacto mihi convenerit de filio*, pro Dicito modum ſeu pactum, quo pacto convenerit. Si dixiſſet: *Dicito, quod mihi convenerit*, eſſet, dicito pactum, ad quod pactum convenerit. Ita Plaut. Merc. act. 4. ſc. 4. *Miraris, quod cocus hæc attulit*, pro Miraris modum, ad quod modi cocus hæc attulit: nam eodem ſenſu dici poterat, *Miraris, ut hæc cocus attulerit*. Quomodo eadem fabula act. 2. ſc. 1. *Mihi illud videri mirum, ut capra ſimiæ dotem ambadederit*, pro quomodo ambadederit: velut Laberius Caſulerio: *Miror quomodo mammæ mihi deſcenderunt*. pro Miror modum, quo modo deſcenderunt. Itaque *Miror quod deſcenderunt*, eſt Miror modum, ad quod modi deſcenderunt, ut *Quod* ſignificet idem prorſus quod *Quemadmodum*, cujus illuſtre exemplum eſt hoc Ciceronis 13. famil. epiſt. 40. *Si ulla umquam apud te mea commendatio valuit, quod ſcio multas valuiſſe plurimum, hæc ut valeat rogo*. Hic enim *Quod* eſt Ad quod modi, ſicut etiam in iſto Plauti Aulul. act. 2. ſc. 5.

Hic apud nos magna turba ac magna familia eſt,
Supellex, aurum, veſtes, vaſa argentea.
Ubi ſi perierit quippiam (quod te ſcio
Facile abſtinere poſſe, ſi nihil obviam eſt)
Dicant Coci abſtulerunt, comprehendite.

His duobus exemplis jam triginta duo ſunt anni cum vocis *Quod* uſum publicè oſtendi, ſed Rationem neque ipſe tum vidi, neque quiſquam eorum, qui, quod à me didicerant, tamquam ſuo marte inventum, in libros ſuos retulerunt. Dehinc nihil erit caliginis, non modo in iſto, quod hoc loco monui, ſed neque in multis aliis loquendi generibus, ubi *Quod* per ellipſin præpoſitionis ſignificat *In quo*, vel *de quo negotio*, vel *Quantum attinet ad negotium præſens*, ſive *de quo ſermo*

eſt,

eſt, velut ex ſubjectis exemplis intelligi poterit.

Terent. Eun. act. 2. ſc. 1. *Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris; & iſtum æmulum, quod poteris, ab ea pellito*, pro Ad quod poteris, quoad poteris, In quantum poteris.

Idem Heaut. act. 3. ſc. 1. *Quod potero, adjutabo ſenem.*

Idem Andr. act. 1. ſc. 5. *Hujus formam atque ætatem vides, nec clam te eſt, quam illi nunc utraque inutilis & ad pudicitiam & ad rem tutandam ſit. Quod ego te per hanc dextram oro, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras.*

Idem Hecyr. act. 3. ſc. 2. *Male metuo, ne Philumena magis morbus aggraveſcat, quod te Æſculapi, ne quid ſit hujus, oro.* Ubi perperam Muretus, *Quod* ἀπολογικῶς pro *Propter quod* dictum interpretatur, cum ſit *Ad quod negotium quantum attinet.*

Idem Adel. act. 3. ſc. 2. *Nunc illud eſt, quod ſi omnes omnia ſua conſilia conferant, auxilii nihil afferant*, pro Nunc illud eſt tempus, ad quod nihil afferant auxilii: nam *Ad*, in tempore ſignificando uſui eſſe ſolet, ut Phorm. act. 3. ſc. 2. *Tibi eſt olim dies, ad quam dares, præſtituta.* Cic. *Venit ad id tempus, quod ſcribis. Ad Ianuarium te exſpectamus.*

Idem Heaut. act. 1. ſc. 1. *Hæc inter nos nupera notitia ad modum eſt, inde adeo quod agrum hic in proximo mercatus es*, pro Inde ab eo tempore, ad quod tempus mercatus es.

Plaut. Amphit. act. 1. ſc. 4. *Iam diu eſt, quod ventri victum non datis. Iampridem videtur factum, quod homines quatuor in ſoporem collocaſtis*, pro Ad quod tempus.

Cic. 7. fam. epiſt. 28. *Memini quod mihi deſipere videbare*, pro Memini tempus illud ad quod videbare deſipere. Vel, Ad eum modum memini, ad quod modi.

Idem 14. fam. epiſt. 4. *Cum omnia mihi tempora ſunt miſera, tum vero cum ſcribo ad vos, conficior lacrymis ſic, ut ferre non poſſim. Quod utinam vitæ minus cupidus fuiſſem, certe nihil in vita mali vidiſſemus. Quod ſi nos ad aliquam ſpem fortuna reſervavit, minus eſt erratum à nobis.* Hic bis *Quod* valet *Ad quod negotium*, id eſt, ad quod negotium, ſive ad quam rem quod attinet. Fallitur

Manutius,

Manutius, qui *Quod* per *Sed* cum hic, tum alibi poſitum ait. Alicubi n. ridicula fieret oratio, ſi quis *Sed* pro *Quod* reponeret. Ita Ter. Phorm. act. 1. ſc. 3. *Rogas, qui tam audacis facinoris mihi ſis comſcius? Quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet.* Pari modo *Quod ni*, vel *Quod niſi*, *Quod ſi*, *Quod etſi*, *Quod ne*, *Quod cum*, *Quod ubi*, *Quod nunc*, *Quod quoniam*, *Quod quia*, *Quod id*, apud optimos auctores legimus, in quibus ſemper *Quod* refertur ad præſens negotium, in eoque præpoſitio *Ad*, ſubauditur, adeoque nihil horum in principio orationis, ubi nihil ſit quod præceſſerit, rectè uſurpatur.

Cic. *Quod ni ita putarem, ipſe perſcriberem.* Et Terent. Phorm. act. 1. ſc. 3. *Adeon' rem rediiſſe, ut patrem extimeſcam, ubi adventi ejus in mentem venit? Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.*
Ita etiam Lueret. & Livius.

Idem de Finib. 4. *Quod etſi ingeniis magnis praditi quidam dicendi copiam ſine ratione conſequuntur: ars tamen eſt dux certior, quam natura.*

Idem in Lucullo: *Quid ergo eſt, quod percipi poſſit, ſi ne ſenſus quidem vera nunciant? quos tu Luculle communi loco defendis. quod ne id facere poſſes, iccireo heri non neceſſario loco contra ſenſus multa dixeram:* Hoc ita imitatur Apulejus: *Quod ne vobis videar poëtico ritu incredibilia fingere, dabo exemplum.*

Idem lib. 1. in Verrem num. 26. *Simul ſervis ſuis Rubrius, ut januam clauderent, imperet. Quod ubi Philodamus intellexit id agi, ut filiæ ſuæ vis afferretur, ſervos ſuos ad ſe vocat.*

Cæſar belli civil 2. de Maſſiliæ obſidione: *Porta, quibus locis videatur, eruptionis cauſa in muro relinquuntur. Quod ubi hoſtes viderunt, ea qua longo ſpatio refici non poſſe ſperaſſent, paucorum dierum labore refecta eſſe, ad eaſdem deditionis conditiones recurrunt.*

Idem belli civil. 3. *Munitionem cohortes ignorantia loci ſunt ſecutæ, cum portam quærerent caſtrorum, quod eam munitionem eſſe arbitrarentur. Quod cum eſſet animadverſum*

ſum conjunctam eſſe flumini, protinus his munitionibus defendente nullo tranſcenderunt.

Livius lib.41. num. 10. *Conſul utrumque decedere provincia juſſit. Quod cum milites ſe conſuli dicto audientes fore dicerent, cum is more majorum votis nuncupatis profectus ab urbe eſſet, furens ira catenas popoſcit.*

Cicer. 9. famil. epiſt. 15. *Nam quod me amas (quod id & jam pridem & conſtanter facis) eſt id quidem magnum, ſed tibi commune cum multis, pro* Ad quod modi, ſeu Quemadmodum id facis.

Idem extremo lib. 1. de Finib. *Voluptatibus amicitiæ non ſolum præſentibus fruuntur, ſed etiam ſpe eriguntur conſequentis ac poſteri temporis. Quod quia nullo modo ſine amicitia firmam jucunditatem vitæ tenere poſſumus, iccirco amicitia cum voluptate connectitur.*

Cœlius 8. famil. epiſt. 14. *Neque mearum rerum quid conſilii capiam reperio. Quod non dubito quin te quoque hæc deliberatio ſit perturbatura.*

Lucret. lib. 1. verſ. 221.

Quod nunc æterno quia conſtat ſemine quæque,
Nullius exitium patitur natura videri,

Et verſ. 501. —— *parviſſima quæ ſunt,*
Ex infinitis conſtabunt partibus æque.
Quod quoniam ratio reclamat vera negatque,
Credere poſſe animum, victus fateare neceſſe eſt,
Eſſe ea, quæ nullis jam prædita partibus extent.

VIRO CLARISSIMO

LUCÆ HOLSTENIO

Hamburgenſis Eccleſiæ Præpoſito

MARIANGELUS A FANO BENEDICTI S. P. D.

ETſi te literarum Græcarum & Latinarum hoc noſtra ætate cum primis peritum bonorum auctorum lectio, mul-

multaque tam verſa, quam proſa oratione ſcribendi exercitatio nihil de iis, quæ rectè, ac ſecus latinè dicuntur, ambigere patitur: nequaquam tamen dubito, quin idem ipſum tibi, quod aliis maximi in literis nominis, uſu-veniat, ut te occultas eorum cauſas, quæ Latini ſermonis fert conſuetudo, *Groſippo* facem prælucente penitus conviſere delectet. Cum enim ſcire natura jucundum ſit, nihil vero ſciri poſſit, cujus cauſa ignoretur, fieri omnino nequit, quin etiam ubi rem quampiam noris, ejus cauſam diſcere gaudeas, ea vero ignorata imperfectum ex rei notitia fructum capias. Inter alia vero multa loquendi genera, quorum rationem ante Groſippum nemo expedire ſcivit, noſti eſſe illud *Viſum ire* & *iri*, ubi Groſippus duplicem ellipſin eſſe monuit, ut plena regularique ſyntaxi conſentanea ſit oratio, *Viam ire* vel *iri ad viſum*, hoc eſt, ad videndum. Huic porro conſequens eſt, ut in Catonis loco, quem Agellius recitat, legendum ſit: *Contumelia quam mihi per hujuſmodi petulantiam factum itur*, non ut Agellius alucinatur: *Quæ mihi factum itur*. Rationes Paradoxo ejus ſecundo pag. 13. & Grammaticæ pag. 132. viſas tibi eſſe non dubito, quibus addas licet, cum Plautus in Amphitruonis Prologo dixerit: *Iuſtam remoratum à vobis veni ei*, qui roget, *Ad quid venitur?* rectè reſponderi; *Rem juſtam oratum venitur*; nam Accuſativus ab *Oratum* regitur, & Verbi Finiti *Venitur* ſuppoſitum ſubaudimus, quod eſt *Adventus* ſeu *Venire*. Nemini proinde dubium eſſe poteſt, quin rectè quoque dicam, *Rem juſtam oratum itur*, & *Rem juſtam oratum iri videtur*. pro ad orandum rem juſtam iri videtur, nempe *Iter* ſeu *Viam*. Eſt autem Tropus duplex in hoc genere, *Via itur oratum*, ſive *ad orandum*, pro *Orabitur*, ſeu per periphraſin, *Erit ut oretur*: nam *Viam ire, tendere, intendere* aut *inſiſtere*, pro *Velle* aut *Conari* per Metaphoram dicitur. Sed *Velle facere* pro *facere* eſt Metonymia cauſæ pro effecto, cum Voluntas & Facultas actionum cauſæ ſint, qua de re Groſippus in Propædia Rhetorica agit copioſius. Jam ſatis tibi apparere opinor, recte dictum eſſe, *Rem juſtam oratum veniri videtur*, non *Res juſta*; quoniam, ut dixi, *Rem juſtam* regitur ab *Oratum*. Similiter itaque & *Rem juſtam oratum iri videtur*, dicendum eſt, non

Res

Res juſta. Senſus quippe eſt, *Iri videtur à legatis, ut orent rem juſtam,* prorſus ut ſi dictum ſit: *Ire videntur legati oratum rem juſtam.* Atque hinc planum fit apud Fabium legi oportere, *Reum parricidii damnatum iri videbatur*, nempe à Judicibus, hi ſcilicet ire videbantur, ut damnarent parricidii reum. Perinde ergo eſt acſi dicas: *Ad damnandum parricidii reum iri videbatur.* Neque vero quicquam negotii Groſippo faceſſit, quod apud Ciceronem de Inventione 2. quo loco de Controverſia ſcripti & ſententiæ agit, hoc modo legitur: *Si ipſa ſeparatim ex ſe verba conſiderentur, omnia aut pleraque ambigua viſum iri.* Deeſt enim verbum *Eſſe*, ut integra oratio ſit: *Viſum iri omnia verba eſſe ambigua:* quo exemplo & Plinius lib.7. cap. 1. *In quibus prodigioſa aliqua multis viſum iri haud dubito*, pro Viam iri ad viſum (id eſt, ut videatur, hoc eſt,fore ut videatur multis) aliqua eſſe prodigioſa.

Obſcuriſſima quoque, vel doctis eſt dicti ratio in hoc Terentii Hecyr. act. 5. ſc. 1.

Iam ea ætate ſum,ut non ſit peccato mihi ignoſci æquum. Donatus putat aut deeſſe *In*, ut ſit in peccato, aut *Peccato mihi* poſitum pro *Peccanti mihi.* Sed in utroque alucinatur. Adrianus Behotius Apophoret. lib. 1. cap. 8. rectè interpretatur *Peccato, ſi peccatum ſit.* Ratio vero ſyntaxeos Groſippo docente hæc eſt. In *Peccare*, niſi externus addatur accuſativus, internus aut formalis ſubauditur, nempe *Peccatum*, quomodo Græci ἁμαρτεῖν, ἁμαρτίαν aut ἁμάρτημα, cujus accuſativi vim habet verbum infinitum, ut ſi dicam *Peccavit peccare*, ſicut Nominativi in iſto, *Peccare peccatum eſt.* In Ablativo porro,qui vulgo *Abſolutus* aut *Conſequentia* perhibetur,præpoſitionem *A* ſubaudimus, quæ idem quod *Poſt* ſignificat, ut *Vrbe condita* pro ab Urbe condita, id eſt,poſt conditam urbem. Livius lib.23.36. *Ab re bene geſtâ lætum exercitum.* Et lib.4.41. *Mæſtæ civitati ab re male geſta Poſthumius reus objectus.* Ovid.2. Triſt. *Hic tibi ſic redeat ſuperato victor ab hoſte.*

Lucan. 1. ——— *Moremque ſiniſtrum*
Sacrorum Druidæ poſitis repetiſtis ab armis.

Jam ergo *Peccato* eſt *A Peccato peccare*, hoc eſt, poſtquam peccare peccatum ſit. Similiter in hoc Cicer.2. Agrar. *Cui erratæ*

errato nulla venia, recte facto exigua laus proponitur. Sententia eſt, Poſtquam errare erratum, rectè facere factum ſit. Et in iſto Horatii:

Excepto quod non ſimul eſſes, cætera lætus.

Senſus eſt, Poſtquam Excipere, quod non eſſes ſimul, exceptum ſit. Neque tamen repugnat Groſippus, quin præpoſitio *In* ſubaudiatur, dum tamen *Poſt* ſignificet ut in hoc Catulli:

Cœnabis bene, mi Fabulle, apud me
Paucis ſi tibi Dii favent, diebus.

Quod eſt *poſt paucos dies.* Plaut. pæn.

Aruſpex dixit paucis diebus nos fore liberas. Propert.
Venturum paucis me tibi Luciferis. Idem:
At tu etiam juvenem ſpernis me perfida, cum ſis
Ipſa anus haud longa curva futura die.

id eſt, propediem, poſt diem non longam. Præpoſitionem vero *In* deſiderari in iſtis, multa auctorum loca nos docent. Terent. Andr. *In diebus paucis, quibus hæc acta ſunt, Chryſis moritur.*

pro poſt dies Paucos. Catull.

Si reditum retuliſſet is haud in tempore longo.

pro quo Virgil. *Reſpexit tamen, & longo poſt tempore venit.*

Cæterum quoniam in *Participia* incidi, quæ Groſippus diſtinctam ab aliis partem orationis eſſe negat, ac *Nomina Verbalia* eſſe contendit, ſed quæ aliquod Verbi accidens participent, operæ videor pretium facturus, ſi quæ ille de nominibus verbalibus Grammaticæ pag. 145. diſſeruit, Synopſi quadam comprehenſa oculis ſubjiciam.

SYNOPSIS

tro confitetur. Tandem quartum membrum ſimiliter falſum eſſe, ex eodem Clyverio quivis diſcat licet. Burdonis verba ſunt: *Praterea & illud mire convenit, quod ait patriam ſuam deſpectare lacum Vmbrum, qui lacus non alius eſt, quam ille Vadimonis lacus veteribus celebratus. Hoc plane cognoſcitur epiſtola Plinii ad Gallum libro octavo: Exegerat (inquit) proſocer meus, ut Amerina prædia ſua inſpicerem. hæc perambulanti mihi oſtenditur ſubjacens lacus Vadimonis &c. Iunius Philargyrius: Clitumnus & Deus & lacus in finibus Spoletinorum, ex quo bibentia pecora alba fiunt. Lacum Vadimonis Clitumnum vocat, quod ab eo lacu Clitumnus emittitur. Vides Ameriæ lacum eſſe Vadimonem?* Hic enimvero nihil denuo demonſtrare attinet, quanta inſcitia ſit Vadimonem vel in Umbria ponere, vel Clitumnum dicere. Satis enim jam oſtendi, nihil ab eo, qui vel primoribus labris literas delibarit, dici potuiſſe ſtolidius & indoctius. Hoc tantum addere libet, Philargyrium minus proprie Clitumni fontem appellaſſe *lacum*, cum eum non niſi late patentem fontis gurgitem eſſe præter Plinii auctoritatem ipſa *αὐτοψία* omnibus probet. Fieri tamen poteſt, ut Philargyrius Virgilianè loqui voluerit. nam Æn. 8. hæc Æneæ ad Tybrin verba ſunt: *Quo tecumque lacus miſerantem incommoda noſtra Fonte tenet.* Ubi Servius: *Lacus eſt quoddam latentis adhuc aquæ receptaculum, & dictus lacus quaſi Lacuna, ex qua erumpens aqua efficit fontem, qui cum fluere cœpit, alveum facit.* Similiter autem & Valerius Maximus lib. 1. cap. 8. *Iuturnæ lacum* & *fontem* indiſcriminatim dicit. Quod vero ad Plinii locum attinet de lacu Vadimonis Amerinis prædiis ſubjecto, id Clyverius recte de *Caſtello Amerino*, non de *Ameria* accipiendum docet. nam Caſtellum illud eſt in Hetruria, cum Ameria trans Tiberim ſit in Umbria. Hoc autem loco merito quis obſtupeſcat, cum eodem octavo libro duæ ſint Plinii epiſtolæ, quarum octava fontem Clitumni, vigeſima vero lacum Vadimonis curioſiſſima narratione exſequitur, quomodo adhuc Burdo ſibi perſuadere potuerit, lacum eundem eſſe & Clitumni fontem. quis dehinc ullius rei fidem belluæ habendam putet? quis eum quoties maxime paratragœdiat & intolerantiſſime de novis & à ſe primum inventis opinionibus gloriatur, non ad idem exemplum magno conatu maximas nugas agere exploratum ha-

 beat?

beat? quæ tandem deliciolis ejus cauſificatio eſt, quin ſimul quid Catholicis ex Burdonis libris objicitur, illi eum propter tantum inſcitiæ & ſtoliditatis, quantum jam modo deteximus, ne reſponſo quidem ullo dignum arbitrentur, ſed paſtoritia fiſtula mentionem ejus exſibilare ſatis habeant? quod quidem qui magis faciant, aliud eſt Feſto ejus paris inſcitiæ & audaciæ ſpecimen lectorum oculis ſubjicere hoc loco placet. Scripſerat ſummus vir Antonius Auguſtinus, verſus, quos Feſtus in voce *Topper* ex Odyſſea veteri recitat, ſenarios magis, quam Heroicos, ex eoque ſuſpectos eſſe. Burdo ut in hoc quoque Auguſtinum præ ſe fænum eſſe oportere declaret, imperite ac velut in omni antiquitate hoſpitem cenſuiſſe inſimulat, dum Livium Andronicum veteris Odyſſeæ ſcriptorem, Nævio antiquiorem, Hexametros verſus ſcripſiſſe ſenſit. Verba ejus ſunt: *Ita legenda verba Livii, quæ neque Senarii ſunt, neque Livius aliis verſibus Odyſſeam vertit, quam Saturnio: tantum abeſt, ut debeant eſſe Hexametri, quod tamen videntur ſentire doctiſſimi viri. nam ante Nævium nemo adhuc Hexametros latine ſcripſerat, ne ipſe Nævius quidem.* Hæc poſtrema nos obtuſioris homines ingenii percipere non poſſumus, quomodo ſcilicet ne ipſe quidem Nævius ante Nævium Hexametros ſcripſerit. Verum aliquis ex puſionibus ejus, quibus ille in Batavis olim ſimul cum Lucilliana omnem Burdoniæ doctrinæ vim immulſit, facile nobis iſtud tam ſæptuoſum delicaverit. Nos interea tria in paucis verbis illis mendacia notabimus, quæ hominem antiquitatis turpiter imperitum arguant. Primo, Nævium Hexametros ſcripſiſſe negat. In hoc eum mentiri nullo negotio demonſtrari poteſt. Priſcianus enim lib. 10. hunc ejus Hexametrum ex Ilid. 2. laudat *fœcundo penetrat penitus thalamoque potitur.* Hunc verò Feſtus in voce *Sola* ex tertio ejus belli Punici: *Tarquinio dedit imperium, ſimul & ſola regni.* Nonius in *Locos* iſtum ex ſexto Punico: *Convenit regnum ſimul atque locos ut haberent.* Hunc autem ex Punicis Feſtus non expreſſo libri numero: *Summe deorum regnator quianam genus iſti.* Ubi legendum ſuſpicor, *Genuiſti*? Partem verò Hexametri Iſidorus: — *pulchramque ex auro veſtemque citroſam.* Itaque quod Feſtus in voce *Saturnus* Bellum Punicum à Nævio Saturniis verſibus ſcriptum ait,
de

de majore operis parte intelligi oportere vel ex iſtis planum fit:nam alicubi & Senarios Jambicos intexuit, qualis eſt,quem libro ſexto Priſcianus refert, ut *Decorem* media Syllaba correpta poſitum probet : *Magnamque domum decoremque ditem vexerant.* Deinde nec Livium Andronicum ullos Hexametros Epicos ſcripſiſſe Burdo contendit. At enim certa res eſt, libros ejus XVIII. quos *Romanidem*, vel *Annales Romanos* inſcripſerat, magna ſaltem ex parte Epos ſive Heroicum poëma fuiſſe. Hæc enim Diomedis libro tertio verba ſunt: *Epos Latinum primus digne ſcripſit Livius, is qui res Romanas decem & octo complexus eſt libris, qui &* Annales (*quod ſingulorum fere annorum actus contineant, ſicut publici Annales, quos Pontifices ſcribæque conficiunt*) *vel* Romanis, *quod Romanorum res geſtas declarat* &c. Ex horum primo & ſecundo libro verſus Feſtus in *Quamde* recitat, quos ita legendos arbitror: *Iuppiter ut muro fretus mage, quamde manum vi. Et in ſecundo: Quamde tuas omnes legiones ac popularis.* Sed & Victorinus ac Terentianus Heroum verſum cum ſubjectis Hexametris mejuris ex Livii Jone ſic recitant:

Et jam purpureo ſuras include cothurno,
Balteus & revocet volucres in pectore ſinus:
Preſſaque jam gravida crepitent tibi terga pharetra.
Dirige odoriſequos ad cæca cubilia canes.

Joſephus Burdo in Auſon. lect.perſuaſum aliis cupit, non *Livium Andronicum*, ſed *Levium* auctorem eſſe *Ionis*. Sed mentiri eum ex Terentiano diſcimus. Is enim perſpicue ait poëma eſſe *Livii veteris Grajo cognomine*, hoc eſt, *Andronici*. Sic igitur ſecundum Burdonis mendacium ſatis luculente revictum arbitror. Tertium ejus mendacium eſt, Odyſſeam Livii nullo alio verſuum genere, quam Saturnio, fuiſſe conſcriptum. Priſcianus enim hos indidem Hexametros laudat:

At celer haſta volans perrumpit pectora ferro.
Inferus, an ſuperus tibi fert Deu' funera Vlyſſes.
Non eteinm te ſum oblitus Laërtie noſter.
Cum ſocios noſtros mandiſſet impiu' cyclops.

Ubi ne quis miretur in *Mandiſſet*, T produci, idem hoc verſu Ennius fecit.

Omnis cura viris, uter eſſet induperator.

 Sed

Sed quid verbis opus eſt, cum ipſe ſe Burdo de hoc mentitum fateatur? Ait enim etiam Jambicos Senarios in Livii Odyſſea inveniri, qualis eſt, quem in *Nefrendes* affert Feſtus: *Quem ego nefrendem alui, lacteam immulgens opem.* Verumtamen non hac ſine ſtant Burdonia flagitia. Aliud enim eſt reliquum, idque multo etiam deformius. Qui enim Grammaticorum principem omniſque antiquitatis condum & promum ſe profitetur, is adhuc ignorat, quod genus carminis fuerit Saturnium, quotq; pedes habuerit. Nam hoc ipſo loco tres hos verſus ex ejuſdem Livii Odyſſea petitos & Saturnios eſſe contendit:

Namque neilum pejus macerat humanum,
Quamde mare ſævum. Vires quoi ſunt magnæ,
Topper confringent importunæ undæ.

At enim vel puer non quidem ex doctis illis, quos muto Burdonius in Pimplæum montem enitens, Muſarum choro una cum Crepundiis ſuis intulit, ſed qui pervulgata modò Grammaticorum de verſibus pręcepta non ignoret, verſus iſtos ſtatim agnoſcat eſſe Jambicos Senarios Catalecticos, quibus ſcilicet una in fine deſit ſyllaba, cujus generis eſt Horatianus ille, *Trahuntq; ſiccas machinæ carinas,* dum tamen in primo verſu *Namque* per diæreſin ſit trium ſyllabarum, & in poſtremo diphthongus non elidatur. quid ergo? hos Saturnios eſſe Burdo perſuaſum habet? quid hunc hominem in bonis auctoribus legiſſe credas, qui Saturnium verſum neſciat eſſe Jambicum Senarium Hypercatalectum, id eſt, in cujus extremo una ſyllaba redundet? qualis eſt iſte Plauti: *Vt demonſtratæ ſunt, haſce ædes eſſe oportet.* Audiatur Aſconius Pedianus, cujus in Cicer. Verrin.2. verba ſunt: *Antiquum Nævii eſt:* Fato Metelli Romæ fiunt conſules. *Cui tunc Metellus conſul iratus verſu reſponderat Senario hyperpatalecto, qui & Saturnius:* Dabunt malum Metelli Nævio poëtæ. Hæc Aſconius: quibus conſentanea ſunt, quæ lib.3. Diomedes ſcribit. *Saturnium (inquit) in honorem Dei Nævius invenit addita una ſyllaba ad Iambicum verſum, ſic:* Summas opes qui regum regias refregit. *Huic ſi demas ultimam ſyllabam, erit Iambicus.* Eadem Victorinus, Terentianus, Plotius cæteriq; Grammaticorum conſenſu tradiderunt, quanti ergo flagitii merito putabimus, hoc eum, qui perpetuus literarum dictator audiat, ignoraſſe, prorſuſq; domi ſuæ hoſpi-

hoſpitem fuiſſe? Nimirum inſanivit, cum iſta ſic ſcriberet, ſed nempe ſolemnia. quod ei non minus in Varrone ſuo uſu venit, cum Gingivam nihil dentibus intereſſe, nihilque ab albo vel candido ruſſum colorem differre cenſuit, quod tu ſi minus credis, hem tibi ipſa cerriti hominis verba:

Apud Catullum ex Apulejo legi debet : Dentem atque ruſſam defricare gingivam. *Ruſſam gingivam, id eſt, dentes, dicit habere Egnatium: quia eum colorem contraxerat ex lotii defricatione. Lotii verò color rurſus eſt, maximè* ȣ̓ρȣ πεπαλαιωμένȣ*, ut vocat Strabo. Itaque quo plus ruſſam gingivam haberet, eo plus urinæ ebibiſſe videretur.*

V.des ejus opinione Egnatii gingivam, id eſt, dentes eſſe ruſſos, idque ex urinæ uſu in dentibus defricandis. At enim gingiva illi perinde ut cæteris mortalibus à ſuffuſo ſanguine rubebat, cum dentes ab uſu lotii albicarent. Sic enim ait: *Egnatius, quod candidos habet dentes, Renidet uſque.* Quid jam? ecquid cauſæ eſt, quin me, quod his epiſtolis facturum me receperam, optima fide præſtitiſſe, hoc eſt, Paradoxa nihilo Stoicis illis credibiliora attuliſſe prædicet? Habes quippe, ſi numerum capere velis, ſexdecim à Burdone:

1. *Propertium fuiſſe Amerinum, non Mevanienſem.*
2. *Valles idem eſſe quod Colles.*
3. *Ameriam Mevaniæ campis eſſe affinem ſeu contiguam.*
4. *Amerinos rectè dici Mevanates.*
5. *Alios eſſe Mevanates, alios Mevanienſes.*
6. *Clitumni fontem è lacu Vadimonis emitti.*
7. *Lacum Vadimonis eſſe in Vmbria.*
8. *Aquam Vadimonis eſſe tepidam.*
9. *Navium nullos ſcripſiſſe verſus Hexametros.*
10. *Livium Andronicum nullos ſcripſiſſe Hexametros.*
11. *Livii Odyſſeam nullo alio verſuum genere, quam Saturnio, conſcriptam fuiſſe.*
12. *Saturnium verſum eſſe Iambicum Senarium catalecticum.*
13. *Gingivas nihil à dentibus differre.*
14. *Ruſſum colorem candido nihil intereſſe.*
15. *Dentes urina defricatos non albos, ſed ruſſos fieri, quoniam ipſa urina ruſſa ſit, ſuóq; dentes colore tingat.*

 16. *Vri-*

16. *Vrinam veterem eſſe, quod quiſque minxit mane.* De hac quippe Catullus loquitur, cum ea ruſſam Iberorum gingivam defricari ait.

His duo à Batavis tuis accedunt:

1. *Qui hoc genus monſtra ac portenta ſcribat eſſe principem literarum, eſſe per omnia diis, quam hominibus ſimiliorem, eſſe Deum, eſſe ter maximum.*
2. *Quibus Burdonem vivum officio ætatis demereri, defunctum vero defenſionis & prædicationis beneficio proſequi verecundia non fuit, viros bonos & honeſtos eſſe.*

A me tandem hoc addas licet:

Cum Bauariæ Scaligeri à Verona principibus oriundi, vulgo perhibiti fuerint eſſe Tricolei, *ex eoque* vernis paſſeribus ſalaciores: *nullum Burdonis exoleto relinqui argumentum, quo eum verum Scaligerum & Principum eorumdem ſtirpem fuiſſe doceat, quàm ſi & ipſum* Tricoleum *fuiſſe fateatur. De hoc enim cum aliis, tum mihi ac lectoribus meis minimo negotio fidem fecerit. Aliis quidem, tamquam teſtis oculatus, qui ut plurimum crederet, utraque manu officioſiſſima Helleſpontiaci numinis beneficia cum plauſu & admiratione timidiſſima ſæpe tractaverit. Nobis autem, præſertimque in Italia viventibus, quoniam tanti ſtuporis ſunt, de quibus velut acutiſſime excogitatis uſque eo ſibi Burdonem placere demonſtravimus, ut jam præ illo, non Veronenſes modo Scaligeri, ſed ipſi etiam Bergomates Colei nullo pæne numero eſſe videantur.*

Sed Paradoxôn ſatis eſt. Tu vir præſtantiſſime ride, & vale.

ALEXANDRO TASSONIO
Philoſopho præclariſſimo.
XIV.

Narro tibi, amicorum cariſſime. Magna cum voluptate tuorum Problematum librum ſubinde manibus verſo, deque ingenio tuo ſic variarum diſciplinarum ſcientia exculto, atque polito & limato judicio ætati noſtræ gratulor. In primis autem me extrema libri illius tui pars oblectat, qua noſtrorum temporum ingenia cum Græcorum & Romano-

rum

rum præſtantiſſimo quoque contendis, quaque laude alteri alteros ſuperent, diſtinctè diſputas. De Grammaticis tamen diſſimulare nequeo, minus me, quam ab illa ingenii tui feſtivitate exſpectabam, inveniſſe. Tibi ſcilicet ſatis fuit recentiores ejus artis profeſſores antiquis illis pares facere, & ſcientiæ palmam non his magis, quam illis, adjudicare. At enim non ſola eruditione & literarum notitia, ſed & ſtoliditate Grammaticos cenſeri ſolere noſti. Legiſſe enim te illud Athenæi oportet: *Exceptis medicis nihil Grammaticis eſſe ſtultius.* nec minus hoc alterum Sexti Empirici: *Maxime de artificio ſuo ſibi placent ſeque magnifice jactant Grammatici: eos autem ſemper inſectantur, qui ſunt aliis ornati diſciplinis, quaſi illi ne communem quidem Græcorum morem & conſuetudinem noviſſent: atque adeo, ſi quando in diſputatione premantur, ſæpe non inveniunt aliam evadendi rationem ad abſtrahendos eos, cum quibus diſputant, quam quod barbara ſit ac ſolœca eorum oratio. Videmus etiam Grammaticos, qui fere ne duo quidem verba dextre poſſunt contexere, velle unumquemq; ex antiquis, qui dicendi facultate & Græci ſermonis proprietate plurimum valuerunt, ut Thucydidem, Platonem, Demoſthenem, tanquam Barbaros reprehendere.* Hujus rei ſpecimen paſſim in Servio invenias. Cum enim regulas Grammaticorum ratione nixas videri poſtulet, quæque loquendi genera cum regulis illis non ſatis conſentiunt, ea *uſurpari*, ſive *uſurpatione*, aut *uſurpativè*, hoc eſt, *uſu potius, quam ratione* dici contendat, non rarò Virgilium, Horatium alioſque linguæ latinæ auctores locupletiſſimos quaſi die dicta in crimen raptare non dubitat, velut ex iis, quæ ſubjiciam, apparebit. Virgilius Æn. 5. Cloanthum *utraſque palmas tendere* ait. Hoc Servius cum Carminio nota dignum cenſet. *Per naturam enim vitioſam eſſe hanc elocutionem, & ſive utramque palmam, ſive utraſque palmas dixerimus, eſſe in aliquo uſurpationem.* Similiter quod Æn. 2. poëta dixit, *Ingens ara fuit, juxtaque veterrima laurus*, nulla ratione dictum, ſed *uſurpatum* cenſet, ubi & *Vetus*, ſeu *Veter* comparativum habere negat, cum tamen Priſcianus in extrema Bacchidum Scena apud Plautum legat: *Senem illum tibi dedo veteriorem.* Et Æn. 3. *Terra hoſpita, uſurpative* dictum cenſet, *qua enim in E S*

exeunt, Communia eſſe poſſunt: nam fœminina in A, non mittunt. Lucanus: Hoſpes in externis audivit curia tectis. Itaque nec Terentius ſatis Latine in Andria dixerit: *Propter hujuſce hoſpitæ conſuetudinem.* Ibidem & Plauto velut diem dicit, quod *uſurpative Pauperam* dicere auſus fuerit. Et Æn. 6. *Stabulant* à Virgilio *uſurpative poſitum* ait, *cum latinum ſit ſtabulor*, cui conſequens eſt, ut nec Varro Latine ſciverit, cujus 1. rei ruſt. 21. verba ſunt: *Vt alienum pecus in ſuo fundo paſçat ac ſtabulet.* Et Æneid. 3. adhæc poëtæ verba: *Lenis crepitans vocat Auſter in altum*, cenſoriam notionem ſic exercet: *Duo epitheta poſuit vitioſe. Fecit autem hoc improprie in decem verſibus.* Ita nec Cicero non habebit, cur à Grammatici ſcutica metuat, quando eum perſæpe bina aut plura adeo ejuſdem rei epitheta poſuiſſe ſcimus. Eodem libro ad illud, *Erigit eructans*, Horatio dicam impingit, qui *uſurpative* dixerit: *Hic dum ſublimes verſus ructatur.* Eundem ſolœciſmi poſtulat in Æn. 2. quod *Pulchras clunes*, non *pulchros* dixerit. Et itertum in Æn. 3. quod contra regulam *Stirpes raptas*, non *raptos* protulerit. Ad hos etiam Virgilii verſus Æn. 4. *Me puer Aſcanius, capitiſque injuria cani, Quem regno Heſperiæ fraudo & fatalibus arvis*, hanc notam apponit: *Longe repetiit* Quem, *& non ad caput, ſed ad Aſcanium retulit. Et licet excuſetur, tamen ſolœcophanes eſt.* Ejuſdem in 1. Georg. verba ſunt: *Suppellex uſurpatum eſt, nam artis eſt hæc ſuppellectilis. Genitivus enim aut par debet eſſe nominativo, aut una ſyllaba major, ut Muſa, muſæ, Doctor, doctoris. Si duabus majorem invenerimus, contra artem id eſſe manifeſtum eſt, ut Anceps, praeceps, & pauca alia.* Et in Georgic. 3. *Lea* dicit eſſe *uſurpatum. nam Leæna eſſe Græcum. Latine autem dici Hic & hæc Leo.* Ergo Grammatici hujus judicio ipſe Lucretius, quo nihil in omni Latio fuit Latinius, non ſatis Latinè ſcripſit lib. 5. *Irritata leæ jaciebant corpora ſaltu.* nec Ovidius Metamor. 4. *Vt lea ſæva ſitim multa compeſcuit unda.* Tandem in principio Æneidos, ubi de hoc verſu commentatur, *Italiam fato profugus Lavinaque venit Littera*, hoc modo ſuam reliquorumque Grammaticorum ſtoliditatem teſtatam facit: *Ars quidem hoc exigit, ut nominibus provinciarum præpoſitionem addamus, civitatum numquam. Tamen hoc plerumque perverſo ordine legitur, ut eſt hic,* Italiam venit, *pro* ad Italiam. *Tullius in*

Ver-

Verrinis: Ea die Verres ad Meſſanam venit, pro Meſſanam venit, *Sane ſciendum eſt uſurpari ab auctoribus, ut vel addant, vel detrahant præpoſitiones.* Uſurpari eſt uſurpative, & ſine ratione contraque artis regulas dici. Fatetur ergo pleroſque auctorum aliter loqui, ac regulæ Grammaticorum loquendum eſſe doceant. quod quidem nihil eſt aliud, quam aperte ferre, Regulas eſſe mendoſas & fallaces, quique ex præſcripto earum loquuntur aut ſcribunt, optimi cujuſque auctoris linguæ latinæ fore diſſimillimos. Et has tamen regulas linguam latinam diſcere aventibus obtrudere non dubitarunt veteres Grammatici, ut quin ſtolidi ac dementes judicentur, neminem interceſſurum putem. At enim recentiores hoc eis præſtant, quod eaſdem regulas, quas illi ſtolidè commenti fuerant, ipſi approbant, & à linguæ tironibus memoriæ infigi poſtulant. Ut enim ipſe in Problematum tuorum παλιγγενεσία lib. 6. cap. 17. luculenter eviciſti, haud dubie major ejus eſt ſtultitia, qui quod alteri ſtulte in mentem venit, comprobat, quam qui ipſe ſtulte quid comminiſcitur. Eſt tamen & aliud quiddam, cujus nomine ſtultitiæ palma recentioribus debetur, quod pueros Grammaticæ præcepta prius diſcere poſtulant, quam illi linguam latinam, qua præcepta traduntur, intelligant. quo quidem haud ſcio quid magis abſurdum & abhorrens excogitari poſſit. Veteres quidem certè artis magiſtri non niſi eos, qui jam Latine loquerentur, in diſciplinam recipiebant. neque dubium habeo, ſi quis hodie Germanum hominem Hetruſcum ſermonem ex Pergamini veſtri Grammatica, quæ tota Hetruſcis verbis conſtat, diſcere jubeat, quin omnes ei ſinciput minime ſanum eſſe judicent, ejuſque notæ magiſtrum ad agnatos & gentiles deducendum cenſeant. Bono itaque meo periculo Grammaticos noſtros antiquis nec ſcientia artis inferiores, & ſtoliditate multis partibus priores pronunciare poteras. Hoc autem multo minore negotio aliis probaveris, ſi tibi concedatur, quod vel propter Ariſtotelis auctoritatem negari non debet, cujus generis maximum maximo alterius generis præſtet, etiam illud genus alteri generi præſtare: ut, ſi maximus vir maxima muliere major ſit, omnino viri mulieribus majores cenſeantur. Jam Grammaticorum veterum quin multo maximus fuerit *M. Varro*, nemini paulum

modo humaniori dubium eſſe poteſt. Hunc enim ipſe Cicero *hominem omnium facile acutiſſimum & ſine ulla dubitatione doctiſſimum, virum ingenio omnique doctrina præſtantem & diligentiſſimum antiquitatis inveſtigatorem* prædicat, *qui poëtis Romanis, omninoque Latinis & literis & verbis plurimum luminis attulerit*. Hunc Quintilianus *Romanorum eruditiſſimum, linguæque latinæ, & omnis antiquitatis peritiſſimum* fatetur. Recentiorum palmam omnium conceſſu *Ioſephus Burdoſcaliger* ſibi vindicat, *genus Deorum, per omnia diis, quam hominibus ſimilior, literarum Dictator perpetuus, aquila in nubibus, imo Deus, & quidem ter maximus, ad cujus aram ſupplices ſe literati abjiciunt, cujus numen ſi placatum habeant, iratas Muſas nequaquam pertimeſcant*. Sic videlicet Lipſius, Caſaubonus, Acidalius, aliique literatores homini vaniſſimo acclamabant. Jam de togatorum illius doctiſſimi ſtoliditate voluminis res ſit omnia, quæ ex libris ejus afferri poſſent, complecti, ſed ſatis erit unius ea de re Burdoſcaligeri teſtimonium referre. Ejus in libro de re nummaria pag. 67. verba ſunt: Illud mirum, veteres illos, cum dicerent *Mille nummum*, putaſſe τὸ *nummum* eſſe caſus quarti, hoc eſt, accuſativi ſingularis. Nam ut omittam Nonium, qui in illis exemplis, quæ non pauca adducit, accuſativum pro genitivo poſitum ait in *mille paſſum, mille nummum*, audiamus Varronem VIII. de lingua latina: *Numeri*, inquit, *qui as non ſignificant uſque à quatuor ad centum, triplices habent formas quod dicuntur hi quatuor, hæ quatuor, hæc quatuor. Quum perventum eſt ad mille, quartum adſumit ſingulare neutrum, quod dicitur* hoc mille denarium: *à quo multitudinis fit millia denarium.* Item infra: *Si eſſet denarii in recto caſu, atque infinitam multitudinem ſignificaret, tunc in patrio denariorum dici oportebat: & non ſolum in denariis, victoriatis, drachmis, nummis, ſed etiam in viris idem ſervari oportet, quum dicimus, judicium fuiſſe triumvirum, decemvirum, non trium virorum, decem virorum.* Quis tam futilem ſententiam in doctiſſimo togatorum non miretur? Vult enim, ut ex ejus verbis clarè colligitur, *mille drachmum* ita dictum, ut *drachmum* ſit quartus caſus ſingularis. Adeo hæc ſtulta opinio mentibus illorum veterum inoleverat, ut putarent *amphorarum, drachmarum* non poſſe dici conjunctim,

decem

decem millia amphorarum, ſed *decem millia amphorum*, in qua ſententia fuit C. Julius Romanus vetuſtiſſimus & doctiſſimus magiſter, ut à Chariſio vocatur. Quis hoc ferat in tanto Critico? quaſi Lucilius non dixerit *ſcalprorum forcipiumque Millia viginti* — Et Plautus Trinum. act. 2. ſc. 4. *Mille drachmarum Olympicum*. Hæc Joſephus, qui addere poterat hoc Terentii Heaut *Huic drachmarum argenti hac mille dederat mutuum:* Joſephi ergo judicio jocularis iſta eſt Varronis ſtultitia, quod *Drachmum* & *Denarium* in *Mille drachmum*, & *Mille denarium*, quæ genitivi pluralis ſunt, pro accuſativis ſingularibus neutri generis habuit. At enim valde vereor, ne Varroni ea in re fiat injuria: nam in Ingolſtadienſi ejus editione fide optimarum membranarum, quibus Faernus uſus fuerat, ita ſcriptum habemus: *Cum perventum eſt ad millenarium, adſumit ſingulare neutrum, quod dicitur Hoc mille, à quo multitudinis fit Millia.* Veruntamen ſic quoque tenebroſus eſt Varronis locus, neq; facile quis, quid verba ejus ſibi velint, expidiverit. Illud quidem ſatis planum eſt, in triplici eum errore fuiſſe, quorum nullus vel puero non ſit pudendus. *Mille* ſcilicet nomen ſubſtantivum, & genere neutrum, & numero ſingulare eſſe credidit, idque propterea, quod id cum genitivo conſtrui videret. Legerat ſcilicet apud Plautum Milite: *Mille annorum vivunt. Habet mille modiorum auri*. Et Stich. *Velim mihi eſſe mille Modium argenti*. Hinc porrò ſatis intelligebat *Modium* non eſſe accuſativum ſingularem neutri generis, ſed *Modium* pro *Modiorum* eſſe dictum, quod nihil dubito, quin etiam in *Denarium* & *Drachmarum* uſuvenire probe perſpexerit. Sed tamen quoniam genitivum à nomine ſubſtantivo regi oportet, hos genitivos à nomine *Mille* regi exiſtimans, *Mille* ſubſtantivum eſſe ſtatuit. In quo quam turpiter ratio eum fugerit, hinc judicari poterit. Latine recte quæritur, *Quantum nummorum eſt in arca?* Sic ſcilicet paſſim legimus. Sed unum Catulli exemplum ſatis ei fidem fecerit: *Lugete ô Veneres Cupidineſque, Et quantum eſt hominum venuſtiorum*. Et hoc Juvenalis: *Quantum quiſque ſua nummorum poſſidet arca*. Jam in *Quantum* ſubauditur *Negotium*, quod idem ſignificat ac *Res*, velut apud Græcos χρῆμα vel πρᾶγμα. Cum enim adjectivum & ſubſtantivum ſint ex eorum

rum cenſu, quæ πρός τι, ſeu *Relata* dicuntur, ubicumque nomen Adjectivum eſt, inibi ſubſtantivum, cui adjiciatur, vel expreſſum, vel ſuppreſſum ac ſubaudiendum ſit neceſſe eſt. Similiter igitur recte reſpondebitur: *Negotium* ſeu *Res mille nummorum* ſeu *nummum eſt in arca.* Atque hæc eſt plena & regulis artis conſentanea oratio. Sed quoniam Romani compendia ſermonis conſuetudine conſectabantur, ſic factum eſt ut per Ellipſin figuratè dicerent *mille nummorum eſt in arca*, voce *Res* aut *Negotium* ſuppreſſa, quod ipſum in multis aliis uſuveniebat. Verbi gratia: *Moris eſt, Hoc laboris magni eſt, Satis eſt auxilii, Parum eſt vini*; *Non noſtræ opis eſt, Non mihi operæ eſt.* In quibus omnibus *Res* vel *Negotium* ſubauditur. Cum enim Genitivus omnis velut poſſeſſorem ſignificet, cujus ſcilicet res eſt, ad ſubſtantivum nomen velut ad rem poſſeſſam referatur neceſſe eſt. Id enim Relatorum natura poſtulat. Eſt autem *Res moris* idem quod Mos, *Res laboris* quod labor, *Res auxilii*, quod auxilium, eodemque modo in cæteris, quod loquendi genus Latinos à Græcis mutuatos diſertiſſimus Muretus in Variis lectionibus olim demonſtravit. Ita Plauto Amphit. *Parva res voluptatum in vita*, eſt parva voluptas, pro quo & *Parum voluptatum*, ſeu *Parvum negotium voluptatum* dicere poterat. Similiter apud Phædrum cultiſſimum fabularum ſcriptorem legimus lib.4. fab.65. *Cum tentaret, ſi qua res eſſet cibi.* id eſt, ſi quis eſſet cibus, pro quo ſi dixiſſet, *ſi quid eſſet cibi*, *Negotium* ſuppreſſum eſſe intelligeremus. Non minus autem recte dixero, *Decem nummorum eſt in arca*, ut eodem modo *Res* vel *Negotium* ſubauditur. atque ita Paulum primi nominis Juriſconſultum loqui videmus, cujus verba ſunt L. ſervum teſtamento Dig. de manumiſſ. teſtam. *Servum teſtamento ita manumiſi: ſi juraverit ſe filio meo decem operarum daturum, liber eſto.* Similiterque L. ſi peculium §. quædam. Dig. de Statu lib. *Cum decem operarum juſſus eſt dare*, hoc eſt decem operas. Hac ratione & auctoritate ſatis defenſus fuero, ſi mihi cognatum teſtamento decem talentorum reliquiſſe dicam. *Rem* porrò in eo ſubaudiri, ex Terentio diſcamus licet, in cujus Phorm. act. 2. ſc. 3. legimus: *Si cognatus talentum rem reliquiſſet decem, Progeniem veſtram uſque ab avo atq; atavo eſſet proferens.* Jam nemo

tam

tam hebes futurus videtur, ut in hoc, *Reliquit mihi decem talentum*, *Decem* Subſtantivum nomen ſingularis numeri eſſe, & genitivum *Talentum* ab eo tamquam ſubſtantivo regi exiſtimet. Satis quippe jam conſtat *Decem talentum* eſſe Syntaxin adjectivi nominis cum ſubſtantivo, Rectionem verò genitivi non eſſe regularem, ſed figuratam, id quod per Ellipſin nomen *Rem* aut *Negotium* ſuppreſſum ſit, à quo genitivus regitur. Flagitioſus igitur Varronis error eſt, quod in *Mille hominum* vel *nummum* Syntaxin genitivi cum ſubſtantivo eſſe credidit, adeoque *mille* adjectivum plurale patrii caſus eſſe non intellexit. *En cor Zenodoti, en jecur Cratetis!* Neque tamen non multo majoris ſunt flagitii, quæ cum alias paſſim, tum in hac ipſa adverſus Varronem diſputatione illuſtriſſimus ille & incomparabilis Burdo noſter deſignavit. Primum enim quod Varroni prius ſtulte in mentem venerat, avidiſſime arripuit, ut ne ſcilicet ſtultitiæ priores alteri relinqueret. *Mille*, ait, *purum putum ſubſtantivum eſt ut* χιλιὰς *Græcis*. Quod etſi ab Agellio quoque affirmatum, quam falſum abſurdumque ſit, ſatis jam demonſtravi. nec quicquam in Lucillii verſu momenti eſt: *Tu milli nummum potes uno quærere centum*. Scimus enim quæ literarum E, & I, fuerit affinitas, quamque nulla poëtis, ut ne verſum morarentur, alteram pro altera ponere religio. Non magis ergo aut novum aut mirum videri debet, Lucillium *Milli* pro *Mille* poſuiſſe, quam *Corpore* pro Corpori: *Sic facies faciei præſtat, ſic corpore corpus*. Cujus exemplo Ovidius Faſt. 6. *In qua par facies nobilitate fuit*. Mitto jam, quod Lucillium ſatis conſtat plus æquo ſibi ſumere & à publica conſuetudine diſcedere fuiſſe ſolitum, quo nomine à Varrone & Quintiliano reprehenditur, ut qui *Meille*, *Meillia*, *Meiles*, *Illei*, *puerei*, ſcribendum ſibi duxerit. Deinde vero ſumma vi pugnat Burdo omninoque perſuaſum cupit omnibus, uti cum *Seſterium* in genitivo legimus, nos *Seſtertia* legamus, dicamuſque verbi gratia, *decem millia ſeſtertia*, non Seſtertium. quaſi eſſet, *decem chiliades ſeſtertia aſſium*, non decem millia aſſium ſeu nummorum ſeſtertiorum. At enim Priſcianus ſibi Verrinas Ciceronis *in antiquiſſimæ ſcripturæ emendatis codicibus* lectas fuiſſe, ſeque *Seſtertium* pro ſeſtertiorum, *Modium* pro Modiorum & *Medimnum* pro Medimnorum per

Syn-

Syncopam ſcripta inveniſſe teſtatur. Hoc Priſcianum dicere ipſe quoque Burdo confitetur, ſed quoniam, quæ in iſtis loquendi generibus ſit ſyntaxeos ratio, non intelligit, ingenio utitur, & omnia auctorum loca interpolare ac depravare poſtulat. Verbi gratia Ciceronis in Verrina 3. de Frumento numero 58. verba ſunt: *Facta eſt ſponſio ſeſtertium quinque millium.* quo loco Burdo extremam vocem *Millium* inducit, quod in voce *Seſtertium* ea ſubaudiatur, ut idem ſit *Quinque ſeſtertia*, & *quinque millia ſeſtertia*, quo tamen modo nemo veterum locutus eſt. Etſi enim *Seſtertia*, in plurali Adjectivum eſt, natura ſua, uſu tamen factum eſt ſubſtantivum, ſicut *Patria*, cum adjectivum ſit, in quo *Terra* ſubauditur, uſus tamen Subſtantivum fecit, ut alii adjectivo ſubjici vel ſubſtare poſſit, quod fit, cum dicitur, *Neapolis mihi materna patria eſt.* Similiter *Seſtertia quinque* ſubſtantive uſurpantur, ad ſignificanda totidem minæ ſeſtertiæ pondera, quæ conficiunt 125. aureos ſive ſcutatos, cum unumquodque Minæ pondus valeat decem aureis ſeu centum denariis, aut Juliis Romanis, vel Regalibus Hiſpanicis: ex quo *Seſtertium minæ pondus* (quod per ellipſin *Seſtertium* dicitur) 25. aureos, ſeu 250. denarios, hoc eſt, mille nummos, ſive aſſes, ſeſtertios valere omnes intelligunt. Non ergo Cicero *quinque millia ſeſtertia* dixit, ſed *Seſtertium* ſive *Seſtertiorum nummorum*, hoc eſt, *Aſſium ſemitertiorum*, qui duos ſcilicet aſſes & ſemiſſem valent, qui Romanis hodie *dimidii groſſi*, Germanis *Drit halb creuzer* vocantur, Denario ſcilicet pro denis crucigeris accepto. Ita mox Cicero numero 60. de eadem ſumma verba faciens: *Cogit Scandilium quinque illa millia nummum dare.* Et iterum: *Cogit Scandilium Apronio Seſtertium quinque millia mercedis dare.* Ejuſdem 2. Ver. de Juriſdictione num. 19. verba ſunt: *Seſtertium ducenta quinquaginta millia juſſu prætoris data.* Et mox: *Numerantur illa ſeſtertia ducenta quinquaginta Syracuſanis.* Simili modo 5. famil. epiſt. 20. *centum millia ſeſtertium*, & *centum ſeſtertia* indiſcriminatim dicit. Unde planum fit, idem eſſe *Quinque ſeſtertia*, & *quinque millia ſeſtertium*, ſive *nummorum ſeſtertiorum.* Neque quicquam negotii nobis exhibere debet, quod eſt apud Horatium: *Accipit & bis dena ſuper ſeſtertia nummum:* nam ibi *Seſtertia* non adjective poſitum eſt, nec

nec in eo *Millia* ſubauditur, ſed velut de *Patria* dixi, naturam Subſtantivi induit, adeoque genitivum regit, quomodo *Culmen tecti* recte dixeris, etſi *Tectum* natura ſit adjectivum, in quo *Culmen* ſubauditur, quæ ipſa in multis aliis eſt ratio, ut *Juſta funeris, Nemo homo* vel *hominum, Liber tertius Annalium, Altum maris, Locum æſtivorum*, in quibus omnibus ejuſdem nominis ſubſtantivi genitivus regitur ab adjectivo, in quo ſubaudiebatur. Sed nec Chariſii quicquam nos movere debet ſententia, negantis recte dici *Quinquaginta ſeſtertium*, vel *Centies nummum*, cum tamen *quinquaginta ſeſtertia*, & *centies ſeſtertiũ*, rectè dici agnoſcat. Primum enim in aliis quoque alucinatum eum videmus, quale eſt, quod *oſtrea* neutrũ plurale eſſe negat, cum Lucillius perſpicue dixerit, *Luna alit oſtrea & implet echinos*. Ita *Pervigiliam* dicendum contendit, cum Pervigilium in Catulliani trochaici inſcriptione & apud Livium, Suetonium, Tacitum & Petronium habeamus. *Favitor* quoque pro *Fautor nec auctoritate nec ratione dici* affirmat, cum eo Plautus Amphit. & Lucillius apud Nonium utantur. Horum ſimilia multo plura afferri poſſent, ſed vel iſta ſatis ſunt, ut ne quid ei temere credamus. Deinde habemus Livii locum lib. 40. *Seſtertium nummum quater & vicies ab iis eſt exactum.* Ubi ridicule Burdo τὸ *Nummum* tolli jubet, quia Chariſius neget recte dici *Vicies nummum*: nam cauſæ nihil eſt cur Chariſio potius, quam Livio credatur, & ad Syntaxin nihil prorſus refert, ſive *Vities nummum*, ſive *Vicies ſeſtertium* dicas, cum uterque genitivus pluralis ſit, & alter cum altero ſemper intelligatur, pendeatque à Subſtantivo, quod per ellipſin ſubticetur. Integra enim oratio ſecundum regulas eſt: *Quater & vicies centena millia nummorum ſeſtertium ſunt ab iis exacta*, & per Syllepſin numeri, *eſt ab iis exactum*. Rem ita ſe habere docet Cicero, qui Dionem modò *decies ſeſtertium*, modo *decies centena millia ſeſtertium Verri numeraſſe* ait, ut in *Decies*, *Vicies*, *Centies*, *ſemper Centena millia* ſubaudienda intelligamus, adeoque nihil in hoc Capitolini loco mutari debet: *Omne convivium æſtimatum dicitur ſexagies centenis millibus ſeſtertium*, quod quivis non indoctus 150. millia aureorum ſeu Philippeorum eſſe intelligit, cum *decies* Plutarcho teſte ſit 25. myriades drachmarum, ſive 227. millia denariorum. Sic neque in Vel-

leji

leji loco de Curione quicquam mutandum eſt : *Simulatione contra Pompeium & Cæſarem, ſed animo pro Cæſare ſtetit. Id gratis, an accepto centies ſeſtertium fecerit, ut accepimus, in medio relinquemus.* Nam eodem modo Cicero dixerat: *Multorum tabulis ſatisfactum vobis eſt, Seſtertium decies numeratum eſſe.* Etſi ibi legi quoque poteſt, quomodo in nonnullis libris ſcriptis exſtat, *n..merata eſſe.* Utrovis enim modo integra oratio erit ſive dicas, *Negocium decies centenorum millium ſeſtertiorum eſſe numeratum:* ſive, *Decies centena millia ſeſtertiorum eſſe numerata.* Hanc Syntaxeos rationem quod non intelligeret Burdo, iſta loquendi genera *barbara* eſſe pronunciare, & viginti quatuor auctorum loca interpolare auſus eſt, ut quin ſtultitiæ priores ferat, nihil te interceſſurum arbitrer. quem in eo quoque fugit ratio, quod hunc Livii locum lib. 38. corrigendum cenſuit: *De pecunia ſumma, quam penderent Romanis Ætoli, nihil ex eo, quod cum Conſule convenerat, mutatum: pro argento ſi aurum dare mallent, convenit, dum pro argenteis decem aureus unus valeret.* Contendit enim barbariſmum eſſe *Aureus valet pro decem argenteis*, ac propterea præpoſitionem inducendam. Ratio ejus eſt, *quia Plinius ſoleat præpoſitionem omittere.* Itaque ſi huic Grammaticorum principi dicto audientes ſimus, quicquid Cicero, Cæſar, Livius, alii aliter quam Plinius dixerunt, barbarum judicare nos oportebit. Atqui ephebus quivis, qui noſtra Grammatices præcepta cognoverit, omnem ablativum ab aliqua præpoſitionum ſive expreſſa, ſive ſuppreſſa regi intelligit, adeoque æque Livium ac Plinium Latinè locutum defendet: Plinium quidem Syntaxi irregulari, ſeu figurata, ut qui præpoſitionem conſtructioni neceſſariam per ellipſin ſubticuerit, Livium vero regulari, ut qui eam expreſſerit, quemadmodum & Seneca fecit lib. 7. de beneficiis cap. 15. *Non ſemper numero numerus æquandus eſt. aliquando una res pro duabus valet.* Sed ad *Mille Seſtertium* & *Decies Seſtertium* redeo, quæ ut per Genitivum pluralem efferri fiat manifeſtius, notat Priſcianus à Tullio in Frumentaria Verrina dictum: *Sed tritici ſepties medimnum ex Nymphonis arationibus tollit.* aitque *Medimnum* eſſe Medimnorum. Burdo fatetur ſubaudiri *centena millia*, & nihilominus *Medimnum* eſſe adjectivum pugnat, quæ jam ejus notæ eſt non ſtultitia, ſed inſania,

ut

ut ellebori jugere, vel dicam omni Anticyra perſanari nequeat, quid homini putas eſſe reliquum, niſi ut *Talentum* quoque dicat eſſe Adjectivum? quippeni? cum prorſum ad exemplum Seſtertii dicatur *Mille Talentum*, *Decies centum millia talentum*. Valerius Maximus lib. 6. cap. 4. *Dario filiam in matrimonium cum decies centum millibus talentum pollicente.* Nec tamen hactenus tantum Burdonis delirat acumen. Monet enim nos, ut obſervemus, Latine quoque dici ſolitum *Ducentum millia* & *Sexcentum millia*, pro ducenta & ſexcenta. Quomodo ſi denum annorum puer locutus fuiſſem, certo, non arbitrario vapulaſſem. Et tamen Lucillii verſibus, ut nobis perſuadeat, utitur. Sed eos minime bona fide, nec ut à Nonio laudati ſunt, recitat. Verba enim Nonii ſunt: *Sexcentum pro ſexcentorum. Lucillius: Maximus ſi argenti ſexcentum ac mille reliquit. Idem: Quid vero eſt, centum ac ducentum poſſideas ſi Millium?* Hic videmus prioris verſus ſententiam eſſe: Maximus ſi rem mille ac ſexcentorum numorum argenti reliquit. Poſterioris autem: Quid magni eſt, ſi rem centum ac ducentorum millium nummorum poſſideas? Ubi ergo ſunt *ducentum millia*, & *ſexcentum millia*, quæ Burdo nobis obtrudit? Tertius Lucillii verſus eſt iſte: *Millia ducentum frumenti tolle medimnum, Vini mille cadum.* Sed in eo legendum *Millia tu centum*, nemini non obeſæ naris ſtatim ſuboleat, ut ſenſus ſit: Tu tolle negotium mille cadorum vini, & centum millium medimnorum frumenti. Sed neque non ſecunda intelligentium voluntate in ſuperiore verſu ſcriptum quis fuiſſe cenſeat: *Centum atque ducentum poſſideas ſi.* Eadem ſcilicet opera & legi pedariæ ſatisfiet, nec ſolœciſmi poëta inſimulari poterit. Et dubitamus adhuc, quin ex facili lectoribus libri tui probaturus ſis, quæcumque in veterum Grammaticorum ſtultitiam dici poſſunt, ea longe recentiorum fatuitatem exſuperare? Vale Italiæ lumen, meque mutuè amare perge. Mediolano Calend. Majis anni M. DC. XXVIII.

ALBERICO ET CAROLO SEPTALIIS Mediolanenſibus.

XV.

NIhil mirum eſt, idem ipſum vobis, nobiliſſimi juvenes, quod aliis plurimis in legendis linguæ latinæ auctoribus uſuvenire, ut permoleſta vobis accidat rei nummariæ, qua Romani & Græci utebantur, ratio. Sed ea moleſtia non magno negotio liberabimini, ſi hominum doctorum ea de re Syntagmata, quæ poſtremum exierunt, conſulere volueritis, præcipueque *Petri Ciacconii Tolletani*, ſummi in omni diſciplinarum genere viri, edita Romæ opuſcula. & *Andreæ Schotti* rei nummariæ tabulas Antuerpianis typis deſcriptas, quos libros non dubito, quin ornatiſſima patris veſtri bibliotheca contineat. Is enim cum Peripateticorum philoſophorum & Medicorum ætatis noſtræ familiam ducat, nec humanitatis ſtudia faſtidit, quod alii ſolent, ſed quoties à graviorum curarum ſeveritate laxare animum cupit, ad amœnitates iſtas divertere conſuevit, eaque re vix ullo librorum carere animum inducit, quem ad veterum ſcriptorum intelligentiam momentum aliquod facere intellexerit. Sed quoniam Schottus *Manutios* & *Ciacconium* ſequendos ſibi putavit, egoque *Fulvium Urſinum* & *Iuſtum Lipſium*, rectius Seſtertia & Talenta ad hodiernum Romanæ monetæ uſum revocaſſe arbitror, rem minimè vobis ingratam facturus mihi viſus ſum, ſi novas vobis tabulas conficerem, quarum inſpectione dubium omne, ſi quod vobis inter legendum auctores objiciatur, diſcutere poſſitis. Eas ergo vobis nunc mitto, ut me officiorum, quibus me ſibi ac vobis pater veſter devinxit, memoriam conſervare intelligatis. Verum hoc vos præmonitos velim, non eadem ſemper ſignificatione Nummi vocem in auctoribus uſurpari. Alias enim *Denarium* ſignificat argenti, qui eſt decem aſſium, cui par eſt pretium Julii Romani & Regalis Caſtellæ. Sic Terent. Heaut. act. 3. ſc. 3. *Mille drachmarum* & *Mille nummum* indifferenter pro mille denariis dixit,

dixit, qui & *Nummi argenti* dicuntur, ut Plaut. Pſeud. *Nummum nuſquam reperire argenti queo.* Et Moſtel. *Locare argenti nemini nummum queo.* Alias *Nummus* ſignificat *Drachmam auri*, ſeu decem denarios argenteos, qui Romæ hodie *Scutatus moneta* vocatur, decem puta Juliorum, quem vos Mediolani Ducatonem dicitis, Germani Talerum Philippeum. Livius lib.38. *Dum pro argenteis decem aureus unus valeret*, ſubaudi Nummis. Plaut. Rud. *Nummi octingenti aurei in marſupio infuerunt.* Idem Perſa: *Sexcenti nummi quid agunt?* aurei puta, quos aliter ibidem vocat *Sexaginta minas*, id eſt, ſexcentæ drachmæ auri, ſive 600. ſcutati vel ducatones aut philippi. Et hic eſt *Nummus auri.* Abſolute tamen cum *Aureus* dicitur, nummus auri ſeſtertius intelligitur, qui valet. 25. denarios argenti ſive Julios. Alius *Nummus* pro *didrachmo* accipitur ſeu duobus denariis argenti, ut Ciacconius notat in hoc Plauti loco Trucul. act.2. ſc.7.

Nam jam de hoc obſonio de mina deminui modo quinque
Nummos: mihi detraxi partem Herculaneam

Joſephus Burdo, qui turpe ſibi putaret aliquid à Ciacconio diſcere, quem tamen multo ſe doctiorem eſſe facile intelligebat, quinque nummos interpretatur totidem drachmas auri, ſive 50. denarios, quod ea ſit Herculanea ſeu decima pars de quinque minis ſeu 500. drachmis. At enim ſervus non de quinque minis, quas meretrici ferre juſſus erat, ſed de una illa mina, qua obſonaverat, quinque ſe nummos ait detraxiſſe: quoniam decima Minæ pars ſunt, decem denarii ſint oportet, ex quo nummum duobus denariis hic valere apparet. Alias *Nummus* ſignificat *Aſſem*, qui eſt nummus æreus penditque libram æris, ex quo & *Aſſipondius*, & *Aſſarius* dicebatur, voce *Nummus* per ellipſin ſuppreſſa. Aliter & *Libella* dicitur, Romanis hodie *Bajoccus*, Germanis *Ein creuzer* ſeu cruciger aut cruciatus, ſi philippeus centum cruciatis æſtimetur. Hinc *Dupondius* eſt As vel Aſſis duorum ponderum, ſeu duarum librarum, hoc eſt, duo aſſes, pro quo *Bini æris* dicebant, ut ſubaudiretur *Nummi*. Sic *Treſſis*, id eſt, tres aſſes, terni æris: *Quartuſſis, quinqueſſis, ſextuſſis, ſeptuſſis, octuſſus, nonuſſis, decuſſis, viceſſis, triceſſis, centuſſis*, ſive quatuor æris, quini æris, ſeni æris, ſepteni æris, noveni æris, deni æris, viceni æris, triceni

æris, centeni æris, pro quatuor, quinque &c. centum aſ-ſes. *Mille æris*, *mille aſſium*, *mille aſſariorum*, & *centum millia aſſium*, vel *centum millia æris*, ſubaudi nummum aut nummorum. Eſt autem *res mille æris* idem quod mille ſcutati, vel ducatones, vel philippi. Tandem *Nummus* plerumque ſignificat *Seſtertium*, id eſt, quartam denarii partem, qui Romæ *dimidius groſſus* vocatur, qui valet duos aſſes & ſemiſſem, adeoque hac nota inſignitur I I S. quod eſt Aſſes duo & ſemis ſeu dimidius, aut L L S. id eſt, duæ libellæ æris & ſemis. Dicitur *Seſtertius nummus* quaſi as ſemitertius. Sæpe autem tam *Seſtertius*, quam *Nummus*, in proferenda pecuniæ ſumma ſubticetur, adeoque indiſcriminatim dicitur: Debet mihi quinque millia nummum ſeſtertium, & Debet mihi quinque millia nummum, & Debet mihi quinque millia. Sed *Seſtertium* neutro genere ſignificat ſummam mille nummorum ſeſtertiorum, quæ facit 25. ſcutatos, philippeos aut ducatones. Eſt autem nomen adjectivum, in quo ſubſtantivum aliquod neceſſario ſubauditur. Et quoniam Chariſii monitum eſt: *In adjectivis abſolutè poſitis ſubaudiendum, quod quiſque voluerit*, modo ſcilicet ſenſui exprimendo ineptum non ſit: propterea mihi, dum alii melius quid inveniant, *Pondus minæ* ſubintelligere placet. Cum enim Minæ pondus pendat decem ſcutatos, ſive centum denarios, vel regales, vel Julios: duo minæ pondera conficiunt ducentos denarios, ſeu 20. ſcutatos. Ita minæ pondera duo & ſemis, ſive pondus minæ ſeſtertium ſummam 250. denariorum ſive ſcutatorum 25. conficiet. Cæterum de nodo illo, quem ex Plauti Rudente Burdo affert, ubi Talentum magnum mille ducentis nummis ſeu ſcutatis valet, aliud quod dicam non habeo, niſi videndum eſſe, alia ne Cyrenis, ubi ea fabula agi fingitur, rei nummariæ ratio fuerit, ut ſcilicet nummus auri non niſi dimidium ejus, quod alibi valebat, Cyrenis valuerit. Nunc, ſi vobis libet, noſtras porrò Tabulas inſpicite ac valete.

TABULA I.

Seſtertii Nummi.

Seſtertius	Valet aſſes ſeu bajoccos	
1	2 ½	
2	5	
3	7 ½	
4	10	— *id eſt Denarium, ſeu Iu-*
5	12 ½	*lium, ſeu Regalem.*
6	15	
7	17 ½	
8	20	— *id eſt duos denarios, ſeu*
9	22 ½	*Iulios, ſeu regales.*
10	25	
20	50	
30	75	
40	100	— *id eſt, decem denarios, ſive*
50	125	*unum ſcutatum aut Duca-*
60	150	*tonem, aut Philippeum.*
70	175	
80	200	— *id eſt, 20. denarios ſeu duos*
90	225	*ſcutatos. (Romanum.*
100	250	— *id eſt, 25. denarios, ſive Aureū*
200	500	— *ſive 5. ſcut. ducat. philippeos.*
300	750	— *ſive ſcutatos 7. & dimidium.*
400	1000	— *id eſt decem ſcutatos.*
500	1250	— *id eſt ſcut. 12. & dimidium.*
600	1500	— *id eſt ſcutatos 15.*
700	1750	— *id eſt ſcut. 17. & dimidium.*
800	2000	— *id eſt ſcutatos 20.*
900	2250	— *id eſt, ſcut. 20. & dimidium.*
1000	2500	— *id eſt ſcutatos 25.*

TABULA II.
SESTERTIA.

Seſtertia duo, vel duo ſeſtertia nummum, vel duo millia nummum, vel duo millia ſeſtertium

2 valent ſcutatos	50	
3	75	
4	100	
5	125	
6	150	
7	175	
8	200	
9	225	
10	250	
20	500	
30	750	
40	1000	
50	1250	
60	1500	
70	1750	
80	2000	
90	2250	
100	2500	*Hoc ſic effertur, Debet mihi centum, debet centum ſeſtertia, debet centum millia ſeſtertium.*
200	5000	
300	7500	
400	10000	*Debet quadringenta, debet quadringenta nummum, debet quadringenta millia ſeſtertium.*
500	12500	
600	15000	
700	17500	
800	20000	
900	22500	
1000	25000	

TA-

TABULA III.

Decies Seſtertium &c.

Cum Adverbiis ſemper ſubauditur Centena millia, & in Seſtertium ſubauditur Nummum ſeu Nummorum.

Decies, vel Decies ſeſtertium, vel decies centena millia HS, vel mille ſeſtertia valet ſcut. millia 25.

Undecies valet ſcut. ſeu ducatonum millia	27 & 500	
Duodecies *millia*	30	
Tredecies	32 & 500	
Quaterdecies	35	
Quindecies	37 & 500	
Sedecies ——	40	
Decies ſepties	42 & 500	
Decies octies	45	
Decies novies	47 & 500	
Vicies, vel Vicies HS. ——	50	
Tricies	75	
Quadragies	100	*Germanis dicitur Tonna.*
Quinquagies ——	125	
Sexagies	150	
Septuagies	175	
Octogies	200	*Germanis dua Tonnæ.*
Nonagies	225	
CENTIES, vel Centies HS.	250	
Ducenties	500	*Quinq; Tonnæ. Dimidius Mil-*
Trecenties	750	*lio Italis.*
Quadringenties	1000	*Italis Millio. Germ. Decem*
Quingenties	1250	*Tonnæ.*
Sexcenties ——	1500	*Millio unus & ſemis.*
Septingenties	1750	
Octingenties	2000	*Milliones duo, viginti Tonnæ.*
Nongenties	2250	
MILLIES HS. ——	2500	*Milliones 2 ½ Tonnæ 25.*
Millies decies	2525	*Millon. duo, & millia 525.*
Millies centies	2750	*Milliones duo & millia 750.*
Bis millies		*Milliones quinque.*
Bis millies centies		*Milliones quinque & millia 250.*
Tres millies		*Milliones ſeptem & dimidius.*
Quater millies HS.		*Milliones decem.*

TABULA IV.

Drachmæ ſeu Denarii.

Drachma una ſive Denarius unus valet decem aſſibus ſeu bajoccis, ſeu cruciatis, qui ſunt quatuor nummi ſeſtertii.

Drachmæ ſeu Denarii		
10. valent aureum, ſeu ſcutatum, ſeu ducatonem aut talerum philippeum	1	
20	2	
30	3	
40	4	
50	5	
60	6	
70	7	
80	8	
90	9	
100	10	*Et hi valent Minam.*

TABULA V.

Mina.

Mina valet centum drachmas ſeu denarios, ſive decem ſcutatos, ducatones, philippeos.

Minæ		
2 valent ſcutatos, ſeu ducatones aut philippeos	20	
3	30	
4	40	
5	50	
6	60	
7	70	
8	80	
9	90	
10	100	
20	200	
30	300	
40	400	
50	500	
60	600	*Et hæ valent Talentum.*

T A-

TABULA VI.
Talentum.

Talentum valet Sexaginta minas, ſive 600. ſcutatos, philippeos, ducatones.

Talenta		
2	valent ſcutatos, philippeos, ducatones	1200
3		1800
4		2400
5		3000
6		3600
7		4200
8		4800
9		5400
10		6000
20		12000
30		18000
40		24000
50		30000
60		36000
70		42000
80		48000
90		54000
100		60000
200		120000
300		180000
400		240000
500		300000
600		360000
700		420000
800		480000
900		540000
1000		600000

Digitized by Google

Syllabus Auctorum linguæ Latinæ Ætatis Aureæ.

MArc.Tullius Cicero,editus à Petro Victorio,Paulo Manutio, Dionyſio Lambino, Jano Grutero, Alexandro Scoto. Ejus editiones Venetæ recentiores flammis aboleri debebant, cruces vero figi Typographis, ut documento ſint aliis, ne tam improbo furto emtores argento emungere & depeculari audeant. Senatui certe Veneto curæ eſſe oportebat, ne iſtæ Typographorum fraudes tam deformem Veneto nomini maculam impune imprimant.

Plauti Comœdiæ editæ à Plantino & Raphelengio & poſtremum à Friderico Taubmanno cum magni ponderis & oneris commentario.

Terentii Comœdiæ editæ à Gabriële Faerno & M. Ant. Mureto. In eas commentarii Donati & Eugraphii veterum Grammaticorum editi ſunt Lutetiæ Pariſiorum.

In Terentium Index Auguſtini Gambarelli editus eſt Bergomi.

Ennii fragmenta omnia cum commentario Hieron. Columnæ edita ſunt Neapoli: Annales cum Pauli Merulæ Comment. Lugduni Batavorum.

Lucilli fragmenta edidit Franciſcus Duſa Lugduni Batav.

Fragmenta veterum poëtarum Latinorum edidit Henricus Stephanus.

Fragmenta Hiſtoricorum Latinorum collecta ab Antonio Auguſtino una cum Fulvii Urſini notis edidit Plantinus.

Catonis opera à ſe collecta & reſtituta edidit Auſonius Popma Lugduni Batavor.

Lucretii poëmata cum Lambini comment. edita Pariſ. & Francofurti.

Lucretium cum Oberti Gifanii Indice edidit Plantin. & Rapheleng.

Cæſaris opera cum variorum notis edita Francofurti.

Cornelius Nepos (male vulgo Æmilius Probus) cum Savaronis notis editus Lutetiæ, & cum Lambini, Schotti, aliorumque comment. Francofurti.

Catul-

Catullus, Tibullus, Propertius editi à Plantino & Rapheleng. & cum variorum comment. Francofurti.

In Propertium commentarius Johannis Paſſeratii, quo numquam quicquam viſum fuit perfectius, editus Pariſiis.

Varronis opera omnia cum ſuis notis edidit Auſonius Popma Lugduni Batavor. Eadem cum Antonii Auguſtini, Joſ. Scalig. &. Pet. Victorii notis Lutetiæ.

Varronis libros de lingua latina infinitis locis emendatos edidit Gaſpar Scioppius Ingolſtadij anno 1605.

Virgilij opera cum commentario Servij ex bibliotheca Petri Danielis & Gaſp. Scioppij edita Pariſiis anno 1600.

In Virgilium vaſtæ molis commentarios ediderunt Iacobus Pontanus & Ludovicus Cerda Jeſuitæ.

Horatium edidit Muretus, Xelander, Cruquius, Heinſius, & cum commentar. Lambinus & Marcilius, cum Paraphraſi Frideric. Cerutus.

Salluſtii opera cum variorum notis & comment. edidit Gruterus Francofurti, & Raphelengius Lugd. Batavor.

Livii opera cum variorum notis Franciſcus Modius Francofurti edidit, ſine notis Gruterus ibidem, ſed ea editio parum reſpondit Gruteri voto, neque eſt ex lectorum uſu, cum typographus typis obſoletis & evaneſcentibus uſus fuerit, operæ verò frequentius oſcitaverint.

Catalecta Virgilii & poëtarum edidit Pariſiis Petrus Pithœus anno 1590. & cum Joſephi Scaligeri ſuiſque notis Frideric. Lindebrugius Lugduni Batavor. 1595.

Vitruvium de Architectura cum comment. edidit Daniel Barbarus Venetiis anno 1567. ubi & anno 1557. editæ ſunt annotationes in eundem Guilielmi Philandri.

Bernardinus Baldus Urbinas de Vitruvianorum verborum ſignificatione eruditiſſimum Commentarium edidit Auguſtæ Vindel. 1612.

Ætatis Argenteæ.

Ovidii opera cum commentariis variorum Francofurti. In ejus Metamorphôſin, Triſtia & de Ponto comment. edidit Pontanus Jeſuita.

Vellejus Paterculus editus à Lipſio, Acidalio, aliis.

Vale-

Valerius Maximus editus à Pighio, Lipſio, Colero.

Curtii hiſtoriam edidit Modius, & Acidalius, cumque commentario ſuo Matthæus Raderus Jeſuita.

Dictys Cretenſis de bello Trojano cum Merceri notis Lutetiæ.

Cornelius Celſus de re medica.

Phædri Augusti liberti fabulas Æſopicas edidit Rigaltius Pariſiis.

C. Julii Hygini Mythologica & Aſtronomica edidit Comelinus.

Aſconius Pedianus in orationes Ciceronis editus à Manut. & Hotoman.

Senecæ Rhetoris & Senecæ Philoſophi opera cum variorum notis edita Pariſiis & Lugduni Bat.

Senecæ Tragœdias cum comment. edidit Delrius Jeſuita.

Perſius cum Vineti, Pithœi, Marcilii notis editus Pariſiis, cum paraphraſi Friderici Ceruti Veronæ, cum comment. Caſauboni Pariſ.

Lucanus cum comment. Baſileæ.

Columella cum Catone, Varrone & Palladio de re ruſtica cum Fulvii Urſini notis editus à Comelino 1593.

Pomponius Mela & Julius Solinus à Schotto Jeſuita editus Antverp.

Manilii Aſtronomica edita cum comment. Joſ. Scalig. Pariſ. & Lugduni Bat.

Quintiliani Patris Declamationes editæ à Pithœo apud Comelin.

Ætatis Æneæ.

Quintiliani Oratoriæ Inſtitutiones editæ Pariſ. & Lugdun.

Plinii majoris Hiſtoriam edidit Jacobus Dalecampius.

Plinii minoris epiſtolas & Panegyricum edidit Caſaubonus.

Suetonium edidit Beroaldus, Torrentius, Caſaubonus.

Tacitum cum variorum notis edidit Gruterus.

Flori hiſtoriam cum variorum notis edidit Comelinus.

Frontinum de Aquæductibus & Coloniis edidit Onuphrius Panuinius. Ejuſdem Stratagemata edita ſunt cum Vegetio.

Statii poëmata cum veterum & recentiorum notis edita ſunt Pariſiis.

Vale-

Valerium Flaccum edidit Ludovic. Carrio.

Silium Italicum doctiſſimus puer Daniel Heinſius una cum crepundiis ſuis edidit Lugduni Batavor.

Solinus una cum Mela editus eſt à Schotto.

Martialem cum Indice & comment. editum habemus Pariſiis, in eumque commentaria & notæ exſtant Raderi, Ramireſii, Gruteri, Scriverii, aliorum.

Juvenalis cum Comment. & notis variorum editus eſt Pariſiis, & cum paraphraſi Friderici Ceruti Auguſtæ Vindel.

Ætatis Ferreæ.

Agellii (vulgo Auli Gellii) noctes Atticæ editæ ab H. Stephano Lutetiæ Pariſiorum.

Juſtini Hiſtoria ex Trogo Pompejo, edita à Jac. Bongarſio.

Apulejus à Vulcanio editus Lugduni Batavor. cum comment. Beroaldi & notis Stevechii Baſileæ cum Petri Colvii notis Lugd. Bat. in eum Symbola Critica Gaſp. Scioppii Auguſtæ Vindel.

Vegetius de re militari cum comment. Stevechii.

Ejuſdem de re veterinaria ſeu Mulomedicina edita à Sambuco.

Aurelii Victoris hiſtoria edita ab And. Schotto Jeſuita. Rhetores antiqui Latini editi à Petro Pithœo, quorum Rutilius eſt Quinctiliano antiquior.

Hiſtoriæ auguſtæ ſcriptores Spartianus, Lampridius, Trebellius Pollio, Capitolinus, Vulcatius & Vopiſcus cum doctiſſimis Caſauboni & Claudii Salmaſii comment.

Panegyrici duodecim à Grutero, Acidalio & Ritthershuſio recogniti.

Cenſorinus de die natali editus ab Aldo Manutio.

Apicius de re culinaria cum notis Tiguri.

Auſonius cum Eliæ Vineti comment. & notis Joſ. Scaligeri.

Claudianus cum notis Delrii.

Gratii & Nemeſiani poëmatia cum notis edidit Robertus Titius.

Ammianus Marcellinus editus à Lindebrugio Hamburgi.

Julii Obſequentis de Prodigiis Lugduni.

Mar-

Martianus Capella cum Hugonis Grotii notis.

Q. Sereni Sammonici carmen, Rutilii Itinerarium & Sympoſii Ænigmata exſtant inter Poëmatia vetera edita Pariſiis 1590.

Auctores finium regundorum à Nic. Rigaltio editi Pariſ. qui de ſingulorum ætate in præfatione monet.

Inſcriptionum antiquarum volumen ingens edidit Janus Gruterus.

FINIS.

694.3
2

Google

95

626.3

Digitized by Google